

**Simpozion Științifico-Practic cu participare
internațională
„Achiziții Publice Durabile: provocări și oportunități”
20 - 21 mai, 2022**

CULEGERE DE TEZE

**Scientific-Practical Symposium with International
participation
„Sustainable Public Procurement:
challenges and opportunities”
May 20 - 21, 2022**

***sustainable
procurement***

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

"Achiziții Publice Durabile: provocări și oportunități", simpozion științifico-practic cu participare internațională (2022 ; Chișinău). Simpozion Științifico-Practic cu participare internațională "Achiziții Publice Durabile: provocări și oportunități" = Scientific-Practical Symposium with international participation "Sustainable Public Procurement: challenges and opportunities", 20-21 mai 2022 : Teze ale comunicărilor / comitetul științific, comitetul organizatoric: Ulian Galina (președinte) [et al.]. – [Chișinău]: CEP USM, 2022. – 127 p.: fig., tab.

Cerințe de sistem: PDF Reader.

Antetit.: Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Științe Econ. – Tit. paral.: lb. rom., engl. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art.

ISBN 978-9975-159-91-3 (PDF).

082=135.1=111=161

A 16

ISBN 978-9975-159-91-3 (PDF).

© CEP USM

**Consolidarea achizițiilor publice durabile
în Republica Moldova**

Simpozionul Științifico-Practic Internațional „Achiziții Publice Durabile: provocări și oportunități”.

COMITETUL ORGANIZATORIC:

Președinte: ULIAN Galina, dr. hab., prof.univ., USM

Membrii:

HĂMURARU Maria, dr., conf.univ., USM

GANEA Victoria, dr. hab., prof. univ., USM

COJOCARU Maria, dr., conf.univ., USM

UNGUREANU Carolina, Vicedirector cooperare internațională, IDIS „Viitorul”

BUZDUGAN Adriana, dr., conf.univ., USM

MULIC ANDREI, dr., conf.univ., USM

CAPRIAN Iulia, dr., conf.univ., USM

TÎRȘU Valentina, dr., conf.univ., USM

ULIAN Ecaterina, doctorandă, Scoala Doctorală de Științe economice a USM

RUSU Elena, doctorandă, Scoala Doctorală de Științe economice a USM

NEPOTU Lucia, doctorandă, Scoala Doctorală de Științe economice a USM

CONTACTE:

Str. Alexe Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009, Republica Moldova

Universitatea de Stat din Moldova, Bloc Central, Sala 316

e-mail: proiect.ancd@gmail.com

COMITETUL ȘTIINȚIFIC:

- Președinte:** ULIAN Galina, dr. hab., Prof., Universitatea de Stat din Moldova
- Vice-președinte:** GANEA Victoria, dr. hab., Prof., Universitatea de Stat din Moldova
- Members:** STRATAN Alexandru, c. m., dr. hab., Prof., ASEM, Republica Moldova
HAMURARU Maria, dr., conf., USM, Republica Moldova
NĂSTASE Carmen, dr., Prof., USV, Romania
LAZEBNYC Larisa, dr., USFSU, Kiev, Ukraina
DOGA-MÎRZAC Mariana, dr.hab., conf., USM, Republica Moldova
LEGENCHUK Sergiy, dr. hab., prof, Zhytomyr Polytechnic State University, Ukraina
COJOCARU Maria, dr., conf., USM, Republica Moldova
MULIC Andrei, dr., conf., USM, Republica Moldova
BUZDUGAN Adriana, dr., conf., USM, Republica Moldova
GOLOCEALOVA Irina, dr., conf., USM, Republica Moldova,
CIBOTARIU, Irina Ștefania, dr., conf. univ. Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România

The International Scientific-Practical Symposium „Sustainable Public Procurement: Challenges and Opportunities”.

ORGANIZATIONAL COMMITTEE:

President: ULIAN Galina, PhD. hab., Prof., Moldova State University

Members:

HĂMURARU Maria, PhD., Ass. prof., Moldova State University

GANEA Victoria, PhD. hab., Prof., Moldova State University

COJOCARU Maria, PhD., Ass. prof., Moldova State University

UNGUREANU Carolina, Deputy director for international cooperation
IDIS Viitorul

BUZDUGAN Adriana, PhD., Ass. prof., Moldova State University

MULIC ANDREI, PhD., Ass. prof., Moldova State University

CAPRIAN Iulia, PhD., Ass. prof., Moldova State University

TÎRȘU Valentina, PhD., Ass. prof., Moldova State University

ULIAN Ecaterina, PhD student, Moldova State University

RUSU Elena, PhD student, Moldova State University

NEPOTU Lucia, PhD student, Moldova State University

CONTACTS:

MD-2009, Moldova State University, Chisinau

Alexe Mateevici Street, 60, Main Building, Hall 316

e-mail: proiect.ancd@gmail.com

**Această lucrare este editată în cadrul proiectului cu numărul 20.80009.7007.15
finanțat din bugetul de stat în cadrul Programului de Stat (2020-2023)**

**Consolidarea achizițiilor publice durabile
în Republica Moldova**

SCIENTIFIC COMMITTEE:

President: **ULIAN Galina**, PhD. hab., Prof., Moldova State University

Vice-

president: **GANEA Victoria**, PhD. hab., Prof., Moldova State University

Members: **STRATAN Alexandru**, c. m., PhD. hab., Prof., AESM, Republic of Moldova

HAMURARU Maria, PhD., Ass. prof., Dean of the Faculty of Economic Science, MSU, Republic of Moldova

NASTASE Carmen, PhD., Prof., USV, Suceava, Romania

DOGA-MÎRZAC Mariana, PhD. hab., Ass. prof., MSU, Republic of Moldova

COJOCARU Maria, PhD., Ass. prof. MSU, Republic of Moldova

LAZEBNYC Larisa, PhD., Ass. prof., USFSU, Kiev, Ukraine

UNGUREANU Carolina, Deputy director for international cooperation IDIS Viitorul

MULIC Andrei, PhD., Ass. prof., MSU, Republic of Moldova

BUZDUGAN Adriana, PhD., Ass. prof. MSU, Republic of Moldova

GOLOCEALOVA Irina, PhD., Ass. prof. MSU, Republic of Moldova

BULAT Veronica, PhD., Ass. prof. MSU, Republic of Moldova

CIBOTARIU Irina Ștefania, PhD., Ass. prof., USV, Suceava, Romania

Project 20.80009.7007.15 financed from the state budget within the State Program (2020-2023)

**Strengthening sustainable public procurement
in Republic of Moldova**

ACHIZIȚIILE PUBLICE DURABILE - FACTOR IMPORTANT AL GESTIUNII EFICIENTE A BANULUI PUBLIC

Galina ULIAN,
ORCID: 0000-0002-0117-8359
Universitatea de Stat din Moldova
Irina Ștefania CIBOTARIU,
Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava

CZU: 336.25:351.712.5:502.131.1 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7386306>

Abstract. *This article examines the issues of efficient management of public funds through the application of sustainable public procurement. A large share of the acquisitions in European countries is public procurement, the state being a major consumer. Efficient management of public money can be achieved through sustainable public procurement, taking into account additional factors for obtaining social, environmental and economic benefits. In 2016 the Republic of Moldova, having ratified the Government Procurement Agreement of the World Trade Organization, has begun the introduction of the sustainable component to reduce the impact on the environment. Research results show that sustainable public procurement contributes to streamlining the management of public money.*

Keywords: public procurement, sustainability, sustainable public procurement, quality-share, life cycle, public money.

Introducere. Achizițiile publice durabile devin un factor important în realizarea eficientă a politicii statului în promovarea performanței durabile prin aspectul ecologic, social și economic. Achizițiile publice sunt un instrument principal în atingerea obiectivelor strategice naționale. Principiul durabilității achizițiilor publice presupune orientarea nu la cel mai mic preț ci luarea în calcul și aplicarea costurilor ciclului de viață a produselor. Este foarte important să determinăm toate cheltuielile pe tot parcursul de utilizare a produsului procurat în așa caz produsul durabil poate fi și mai ieftin și cu un impact mai mic asupra mediului, aceasta va contribui la gestiunea mai eficientă a banului public.

Metodologia cercetării

Include conceptele și abordări teoretice privind achiziții publice, achiziții publice durabile, preț-calitate, ciclul de viață a produsului, sunt utilizate metode universale și specifice de cercetare științifică, precum ar fi dialectica, observația, sinteza teoretică, inducția și deducția, analiza și sinteza, comparația.

Rezultatele cercetării.

Reglarea de către stat a vieții economico-sociale este baza pentru dezvoltarea relațiilor economice, care determină nivelul, calitatea și gradul de influență asupra dezvoltării economiei. Un instrument important în realizarea politicii economice a statului sunt finanțele publice. Prin politica financiară se stabilesc cheltuielile optime pentru satisfacerea obiectivelor și realizarea nevoilor întregii societăți.

În economiile contemporane guvernele alocă resursele financiare pentru procurarea bunurilor și serviciilor prin mecanismul achizițiilor publice preponderent de la sectorul privat de pe piața. De modul în care se efectuează achizițiile depinde eficiența utilizării banilor publici și calitatea vieții cetățenilor.

Când vorbim despre gestiunea eficientă a banului public trebuie să punem accent pe achizițiile publice durabile care iau în considerare factori suplimentari pentru a obține beneficii sociale, de mediu și economice. Pentru realizarea acestui obiectiv ar trebui să ne bazăm nu numai pe prețul cel mai mic dar să luăm în considerare raportul calitate-preț. De modul în care Autoritățile Contractante efectuează achizițiile în mare parte depinde eficiența utilizării banilor publici. La nivel organizațional, obținerea celui mai bun raport calitate-preț presupune nu acceptare a ofertei cu cel mai mic preț de achiziție de pe piață, ci alegerea a celei mai bune oferte în funcție de parametrii necesari. De aceea luarea în considerare a atributelor de preț și non-preț și aplicarea costurilor ciclului de viață stau la baza achizițiilor publice durabile. Chiar și în cazurile în care costul inițial al produselor durabile este mai mare, scăzând costul de utilizare, întreținerea și eliminarea pot duce la costuri globale mai mici și economii financiare.

În Republica Moldova prima lege privind achizițiile publice a fost aprobată în anul 1997 și în iunie 2016 sa ratificat Acordul Achizițiilor Publice al Organizației Mondiale a Comerțului, care presupune dezvoltarea sistemului achizițiilor publice în conformitate cu cele mai bune practici internaționale și introducerea componentei durabile în procesul de achiziție publică pentru a reduce impactul asupra mediului înconjurător. În legislația națională nu este determinată noțiunea de achiziție durabilă, dar acesta se bazează pe o serie de standarde europene relevante.

Principiul durabilității în procesul achizițiilor impune ca să fie luat în calcul nu doar prețul procurării dar și folosirea, eliminarea și/sau reciclarea bunului. Determinând prețului unui produs trebuie de avut în vedere nu doar costurile de achiziții dar și costurile de utilizare și anume întreținerea, consumul de energie, perioada de folosire, periodicitatea reviziilor și costul scoaterii din uz sau reciclării. Deci dacă luăm în considerație cheltuielile până la scoatere din exploatare sau reciclarea produsului achiziționat produsul durabil poate fi mai ieftin și cu impact mai mic asupra mediului. Deci achizițiile publice durabile vor contribui la gestiunea mai eficientă a banilor publici.

Ponderea achizițiilor publice reprezenta practic în anul 2019 4,66% din PIB-ul Republicii Moldova.[2]

Sectorul public poate aduce o contribuție importantă la dezvoltarea durabilă dacă achizițiile publice vor promova eficiența energetică și ecologică. Achizițiile publice trebuie să aducă un beneficiu considerabil societății în vederea dezvoltării durabile pe termen lung și ar putea deveni instrumentul principal în implementarea politicilor de dezvoltare durabilă.

Elementele de bază a achizițiilor publice durabile includ transparența, corectitudinea, nediscriminarea, concurența loială, responsabilitatea, audibilitatea, și aplicarea principiului preț-calitate.

Achizițiile durabile sunt din ce în ce mai des folosite ca instrument de politici pentru a sprijini programele naționale, regionale și internaționale deoarece oferă beneficii financiare prin gestiunea eficientă a banului public, dezvoltarea piețelor pentru produse mai durabile și promovarea performanței durabile.

Guvernele sunt cei mai mari consumatori individuali din țările lor. Autoritățile publice sunt consumatori majori în Europa, cheltuiesc aproximativ 1,8 trilioane de euro anual, reprezentând aproximativ 14% din produsul intern brut al Uniunii Europene. Folosindu-și puterea de cumpărare pentru a alege bunuri și servicii cu impact mai scăzut asupra mediului, aceștia pot aduce o contribuție importantă la consumul și producția durabilă.[3]

Această putere de cumpărare înseamnă că achizițiile publice oferă oportunități semnificative de a încuraja modele mai durabile de producție și consum.

Guvernele pot „conduce prin exemplul” în propriile achiziții la crearea de noi piețe pentru produse și servicii durabile și, pot contribui la stimularea dezvoltării durabile.

Directivile UE privind achizițiile publice oferă acestora un cadru juridic pentru a efectua cheltuielile publice mai eficient, favorizând în așa fel durabilitatea, având în vedere Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă.[4]

Achiziții publice ar trebui de efectuat în mod strategic privind obținerea raportului calitate-preț cel mai bun pas ar fi prin investirea în infrastructura și produse durabile, și a optimizarea costurilor pe ciclul de viață[4].

Din ianuarie 2010, Comisia Europeană promovează cele mai bune practice a achizițiilor publice durabile. Acestea includ, utilizarea costurilor ciclului de viață, principiile economiei circulare, abordări care promovează inovarea durabilă. Ca exemplu pot fi numite piscinele eficiente energetic din Rotterdam, Țările de Jos și achiziție de energie electrică din surse regenerabile, Rivierenland, Olanda, Noul spital durabil din Viena, Austria.[5]

Provincia Zeeland, Olanda folosește obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) ca principiile fundamentale din Planul lor de achiziții durabile 2021-2024. Cele 17 ODD-uri sunt luate ca punct de referință privind factorii de decizie pentru guverne, și întreprinderi în procesul realizării achizițiilor publice durabile și eficientizarea gestiunii banului public. [6]

Achizițiile publice durabile economisesc bani și resurse publice atunci când sunt luate în considerare costurile ciclului de viață.

Achizițiile publice durabile aduc economii pe durata a ciclului de viață al unei achiziții și pentru stat și pentru toată societatea, o clădire mai eficientă din punct de vedere energetic și mai eficientă din punct de vedere a utilizării apei, poate costa mai mult, însă în final vom economisi bani pe termen lung.

Concluzii.

Cercetările în acest domeniu scot în evidență că aplicarea principiului durabilității în achizițiile publice este un instrument important în atingerea gestiunii eficiente a banului public și va contribui la stimularea dezvoltării durabile prin crearea de noi piețe pentru produse și servicii durabile, în același timp, ridicând calitatea vieții cetățenilor.

Referințe bibliografice

1. Legea privind achizițiile publice nr. 131 din 03.07.2015 (Molucianitorul Oficial 197-205/402, 31.07.2015)
2. <http://www.tender.gov.md/>
3. https://ec.europa.eu/environment/gpp/what_en.htm
4. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13352-2020-INIT/ro/pdf>
5. https://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm
6. https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue_113_NewsAlert_June_2022.pdf

DEZVOLTAREA UNIVERSITĂȚII SUSTENABILE PRIN IMPLEMENTAREA POLITICILOR DE REDUCERE A IMPACTULUI NEFAST ASUPRA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR

Maria HĂMURARU,
ORCID: 0000-0002-8197-2973
Mihaela BALMUȘ-ANDONE
ORCID: 0000-0002-5025-3351
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 502.131.1:378.4:005.591.6

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7386346>

Abstract. *This article describes the role of university in educating the younger generation and developing their skills to participate in achieving the goals of sustainable economic development, but also by demonstrating student behavior as consumers in the context of environmental changes in society. The purpose of the research is to develop the action plan for the sustainable commitment of the Moldova State University, based on the experience of other universities in the world.*

Keywords: sustainable development, sustainable university, ecological education

Introducere. Dezvoltarea sustenabilă reprezintă o prioritate în evoluția economiei globale, dar și a Republicii Moldova. Una din componentele de bază a acestei priorități relevă învățământul superior care este una dintre industriile extrem de volatile datorită faptului că sistemele și modelele se schimbă mereu din cauza schimbărilor de mediu, tehnologiilor, percepțiilor părților interesate și a timpului. Pentru a alimenta aceste schimbări, multe țări au experimentat diferite modele de învățământ superior, în care modelul de succes găsit până acum este un model mixt în care atât universitățile publice, cât și cele private li se permite să concureze pentru a îmbunătăți calitatea prin inovații. Inovația în educație reprezintă un produs de tip superior, primar, al creativității pedagogice, validat prin originalitatea sa și relevanța confirmată la nivel social, la scara sistemului și a procesului de învățământ [1, p. 53-56].

Pornind de la ideea că pentru studenți, campusul universitar este un laborator pentru învățarea sustenabilității și dezvoltarea abilităților aferente, este evidentă importanța universității sustenabile. O încercare de a defini conceptul de „universitate sustenabilă” a fost realizată încă în 1990, prin Declarația de la Talloires, Franța, care a fost semnată de peste 265 de rectori și vice-rectori de la universități din peste 40 de țări de pe cinci continente. Acest lucru sugerează o recunoaștere din ce în ce mai mare a faptului că cercetarea academică, educarea și

conținuturile curriculare trebuie să se axeze pe obiectivele dezvoltării durabile. Conștientizând penuria specialiștilor în domeniul managementul mediului înconjurător, dar și în domeniile înrudite cu acesta, precum și insuficiența de percepere a profesioniștilor din diversele domenii, a consecințelor nefaste ale unor acțiuni asupra mediului și sănătății publice, declarația menționată identifică rolul universității în felul următor: „Universitățile educă majoritatea indivizilor responsabili cu dezvoltarea și organizarea instituțiilor sociale. Din acest motiv universitățile au imensa responsabilitate de a spori conștientizarea, cunoașterea, dezvoltarea tehnologiilor și instrumentelor necesare creării unui viitor ambiental sustenabil” [2].

Principii de organizare a universității sustenabile. Asociația liderilor universitari pentru un viitor durabil (The Association of University Leaders for a Sustainable Future) a stabilit un set de direcții și activități ce se regăsesc în universitățile pe deplin angajate în sustenabilitate. Pornind de la acestea și Universitatea de Stat din Moldova (USM) urmează să realizeze acțiuni în o serie de domenii:

- Declararea misiunii și obiectivelor instituției prin exprimarea angajamentului în ceea ce privește sustenabilitatea.
- Încorporarea conceptelor sustenabilității în disciplinele academice și în cercetarea academică și studentască.
- Reflectarea conștientă asupra rolului instituției în sistemul social și ecologic.
- Promovarea sustenabilității devine componentă a sistemului de criterii în vederea angajării și chiar a promovării.
- Implementarea în procesele de producție și consum ale instituției a practicilor și politicilor sustenabilității.
- Oferirea studenților suport instituțional și servicii cu privire la dezvoltarea durabilă.
- Participarea activă în formarea de parteneriate în vederea sporirii sustenabilității [3].

În contextul dezvoltării durabile, rolul învățământului superior include:

- Educarea studenților, ajutându-i să dobândească cunoștințe, abilități și atitudini despre interacțiunea complexă dintre factorii economici, sociali și de mediu;
- Identificarea soluțiilor tehnice și sociale la provocările prezentate de dezvoltarea durabilă;
- Asumarea poziției de catalizator al învățării despre dezvoltarea durabilă, dincolo de barierele învățământului superior, prin realizarea unor schimburi de cunoștințe și idei cu comunitățile locale, mediul de afaceri, guvern și alte entități din exteriorul țării.

Bune practici se atestă în mai multe universități europene, printre care modelul de implementare a managementului sustenabilității din Universitatea Babeș-Bolyai (Cluj-Napoca, România) îl considerăm printre cele mai relevante pentru practica USM [4].

În aceeași ordine de idei, și USM a inițiat o serie de acțiuni în vederea valorificării principiilor sustenabilității. Astfel, în virtutea implementării prevederilor Strategiei Naționale de Mediu pentru anii 2014-2023, USM se regăsește cu o serie de acțiuni, circumscrise obiectivelor strategice *Sporirea nivelului de cunoștințe privind protecția mediului în rândul elevilor, studenților și angajaților și asigurarea accesului la informația de mediu și, respectiv Îmbunătățirea calității solurilor și reconstrucția ecologică a terenurilor degradate, afectate de alunecări și a fâșiilor de protecție a terenurilor agricole în proporție de 100%* [5].

În susținerea demersurilor Strategiei, se propune implementarea unui plan de acțiuni, sinteza căruia este redată în Tabelul 1.

Tabelul 1. Planul de acțiuni al USM privind angajamentul în contextul sustenabilității

Obiectiv general	Acțiuni strategice	Plan operațional
Iluminare și electricitate	Reducere consum electric	Folosire exclusiv becuri economice
		Avize privind economisire alimentare cu energie electrică
Apă	Reducere consum apă	Înlocuire instalații apă cu unele economice
		Montare robinete și baterii cu temporizare
		Aviziere privind economisire apă
		Folosire produse ecologice de curățenie
Deșeuri	Managementul deșeurilor reciclabile	Instruire personal și studenți pentru reducere consum hârtie
		Utilizare documente în format electronic
		Coșuri gunoi pentru colectare selectivă deșeuri
	Managementul deșeurilor toxice	Amplasarea unor puncte de colectare a deșeurilor în facultățile cu profil experimental
		Amplasare containere pentru colectare baterii uzate
		Organizare colectare deșeuri chimice și a materialelor cu risc ridicat pentru sănătate
	Managementul echipamentelor electrice uzate	Organizare colectare echipamente electrice uzate sau inutilizabile

Parcări, transport, clădiri	Managementul sustenabil al parcărilor, clădirilor și încurajarea utilizării mijloacelor de transport eco	Reducere utilizare spații pentru parcări și recondiționarea lor ca spații verzi
		Încurajare metode alternative de transport
		Realizare de acoperișuri și fațade verzi
Educația ecologică a comunității academice și ocrotirea naturii	Organizarea educației ecologice la nivel de USM	Înființare centru de educație ecologică
		Introducere activități de dezvoltare sustenabilă și protecție a mediului
		Evenimente de educație ecologică
		Activități comune pentru creștere sustenabilitate

Sursa: elaborat de autori

Concluzii. Rolul universităților de a educa personalități responsabile prin prisma comportamentului sustenabil este primordial. Din acest motiv, USM nu este o excepție și asumă rolul în vederea implementării obiectivelor Strategiei de mediu și a celor de dezvoltare durabilă. Aceste acțiuni vor spori conștientizarea, dezvoltarea tehnologiilor și instrumentelor necesare creării unui viitor ambiental sustenabil.

Referințe bibliografice:

1. Cristea, S., *Inovația în educație*. În: Didactica Pro, nr 4 (80), 2013, p. 53-56)
2. *Dezvoltare Durabilă (Sustenabilitatea)*. Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 „Investește în oameni” POSDRU/156/1.2/G/133630 proiect „Dezvoltarea programelor de studii universitare și extinderea oportunităților de învățare pentru studenți și piața muncii.” Fundația Solidaritate și Speranță, accesibil la: [http://dpus.usv.ro/docs/A6/A6.4_continut_dezvoltare_durabila_\(sustenabilitatea\).pdf](http://dpus.usv.ro/docs/A6/A6.4_continut_dezvoltare_durabila_(sustenabilitatea).pdf)
3. Clugston, R., Calder, W., *Higher Education for Strong Sustainability* (Chapter 6), accesibil la: <http://ulsf.org/wp-content/uploads/2020/06/HigherEdforStrongSust2014.pdf>)
4. Strategia UBB Goes Green, accesibilă la <http://green.ubbcluj.ro/strategia-ubb-goes-green/>
5. Strategia Națională de Mediu pentru anii 2014-2023, accesibilă la: <http://green.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=41&t=/Cadrul-normativ-si-de-politici/Strategia-de-mediu>

CLAUZE DE SUSTENABILITATE ÎN LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ CU PRIVIRE LA ACHIZIȚIILE PUBLICE

Maria COJOCARU,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0003-0357-5689

Otilia MANTA,
ORCID: 0000-0002-9411-7925

Romanian Academy, PhD, Associate Professor Instituto Ricerca Italy

CZU: 336.25:347.447.5:502.131.1

DOI: <https://doi.org/110.5281/zenodo.7386387>

***Abstract.** The paper addresses the issue of sustainable public procurement in terms of sustainability clauses and their role in achieving the 2030 Sustainable Development Goals. The aim of the research was to analyze the sustainability clauses in the national legislation of different countries around the world. To achieve this goal, the author identified, systematized, and analyzed the GPPD World Bank database. From the analysis performed, the author concludes that the lifetime cost criterion is most frequently applied. At the same time, the mapping of the national legislation of the Republic of Moldova allowed us to find that the national legal framework allows the integration of sustainable procurement principles, which justifies the need to adopt a public procurement system model, focusing on 2030 sustainable development objectives.*

Keywords: public procurement, sustainability, sustainability clauses, Sustainable Development Goals

Introducere. Societatea actuală tot mai mult conștientizează necesitatea acordării unei atenții sporite față de problemele ecologice, sociale și economice, acestea fiind abordate ca trei dimensiuni ale dezvoltării durabile, la care se adaugă o a patra dimensiune – cea culturală, promovată de UNESCO [9].

Investițiile în dezvoltarea durabilă sunt în creștere în unele zone și țări, existând dovezi că investițiile în obiective de dezvoltare durabilă (ODD) au un impact economic [1]. Au fost efectuate estimări precum că atingerea ODD-urilor ar putea genera afaceri în valoare de 12 trilioane USD și ar putea crea 380 de milioane de noi locuri de muncă și că acțiunea privind schimbările climatice ar avea ca rezultat economii de aproximativ 26 de trilioane de dolari SUA până în 2030. ODD-urile sunt din ce în ce mai mult încorporate în bugetele publice și în cooperarea pentru dezvoltare, iar multe țări au luat măsuri pentru „ecologizarea” sistemelor lor

financiare. Emisiunea de obligațiuni verzi a crescut dramatic. Instrumentele financiare inovatoare legate de ODD deblochează noi surse de finanțare, iar digitalizarea finanțelor demonstrează potențialul de a îmbunătăți mobilizarea și utilizarea fondurilor pentru realizarea acestora.

Autoritățile de reglementare din industria financiară recunosc din ce în ce mai mult potențialele implicații ale riscurilor legate de climă asupra stabilității financiare și a investițiilor sustenabile globale – la 30,7 trilioane USD pe cele cinci piețe mari dezvoltate în 2018. Acest lucru evidențiază o recunoaștere tot mai mare de către industria financiară a valorii investițiilor durabile pe termen lung și importanța luării în considerare a riscurilor legate de climă în luarea deciziilor privind investițiile. Cu toate acestea, investițiile durabile reprezintă doar o mică parte din cele 200 de trilioane de dolari SUA din activele financiare globale ale sectorului privat [4].

Lipsa definițiilor, standardelor și măsurătorilor de impact comune, precum și faptul că investițiile sustenabile raportate nu reprezintă neapărat investiții în active reale, ci și în active financiare, înseamnă că astfel de date trebuie tratate cu grijă.

O sursă de finanțare a realizării ODD o reprezintă finanțele publice și cele private, care pot fi mobilizate prin sistemul de achiziții. Achizițiile durabile sunt un instrument eficient pentru implementarea unui management durabil al lanțului de aprovizionare. Atât mediul de afaceri, cât și autoritățile publice acordă prioritate criteriului „cel mai mic preț”, însă reorientarea preferințelor consumatorilor spre consumul sustenabil, impun necesitatea implementării achizițiilor sustenabile, care prioritizează criteriul „cel mai mic cost pe durata ciclului de viață” al produsului.

Din cercetările realizate, a fost formulată ipoteza că nivelul de dezvoltare al achizițiilor durabile depinde de utilizarea clauzelor de sustenabilitate în cererile de oferte de către autoritățile contractante.

Rezultate și discuții. Pentru a valorifica pe larg potențialul achizițiilor publice pentru realizarea obiectivelor dezvoltării durabile, autoritățile includ în legislația națională sau comunitară (prin directive UE) clauze de sustenabilitate. Analiza efectuată a permis identificarea în baza de date a Băncii Mondiale GPPD [10] a 6 clauze care, fiind incluse în legislația națională, ar permite „cheltuirea mai chibzuită a banilor contribuabililor, contribuind la crearea unei economii mai inovatoare, mai sustenabile, mai favorabile incluziunii și mai competitive [2]. Aceste clauze sunt descrise în tabelul de mai jos:

Tabelul 1. Clauze de sustenabilitate în legislația diferitelor țări

Clauză	Specificare
Costul total de proprietate (TCO)	Exprimă o estimare a costurilor aferente achiziționării, exploatării/utilizării și casării unui bun/echipament etc. TCO permite estimarea costului achiziției pe durata întregului ciclu de viață al produsului. Astfel, încă la etapa achiziției sunt estimate costurile posibile asociate utilizării acestui bun/active:

	<p>$TCO = \text{Pre}\ulcorner \text{ de achizi\cine } + \text{ Costurile imputate de durata de via\cine util\cine}$</p> <p>TCO poate fi calculat ca:</p> <p>$TCO = \text{Pre}\ulcorner \text{ de achizi\cine } + (\text{Costuri de exploatare} + \text{Costuri de \cintre\cine n\cine re} \text{ sau de mentenan\cine } \cine) - \text{Valoarea r\cine mas\cine}$</p>
Life Cycle Costing (LLC)	<p>Metoda se aplic\cine pentru evaluarea unei investi\cine ii, precum \cine pentru a selecta din diferite alternative pe cea care presupune cele mai mici costuri pe durata ciclului de via\cine. De asemenea, este util\cine pentru a elabora un buget c\cine mai detaliat.</p> <p>Prevede alternative de calcul a costurilor pe durata ciclului de via\cine pentru:</p> <ol style="list-style-type: none"> <i>Active tangibile</i> (Costul original + Costuri de instalare \cine livrare + Costuri de finan\cine re (dob\cine nzi) + Costuri de mentenan\cine \cine repara\cine ii) <i>Active intangibile</i> (Costul total de achizi\cine ie \cine mentenan\cine \cine a activului) <p>$LCC = \text{Capital} (\text{Pre}\ulcorner \text{ de achizi\cine } + \text{Costuri de mentenan\cine } + \text{Costuri de operare (exploatare)} + \text{Costuri de lichidare} - \text{Valoarea rezidual\cine}$ (costurile viitoare se actualizeaz\cine) [7].</p>
Raportul calitate/pre\cine	<p>Aceast\cine clauz\cine presupune adoptarea deciziei de achizi\cine ie prin ob\cine nerea celui mai bun echilibru \cintre cei trei E:</p> <ul style="list-style-type: none"> • economie; • eficien\cine \cine; • eficacitate. <p>Aceast\cine abordare nu este un instrument sau o metod\cine de evaluare, ci un mod de a g\cine n\cine despre buna utilizare a resurselor. \cintre ultimii ani se ia \cintre considerare \cine al patrulea E - <i>equity</i>, care presupune c\cine se ia \cintre considerare interesele tuturor p\cine r\cine ilor interesate [12].</p>
Most Economically Advantageous Tender (MEAT)	<p>Clauza poate include cel mai bun raport pre\cine-calitate, care este evaluat pe baza elementului pre\cine/cost + criterii, inclusiv aspecte calitative, de mediu \cine/sau sociale. [5]</p>
Sustainability law clause	<p>Clauzele de sustenabilitate \cintre contractile de achizi\cine ie reprezint\cine o form\cine de manifestare a responsabilit\cine ii sociale corporative. Studiile realizate de c\cine tre OECD au scos \cintre evidien\cine \cine sectorul confec\cine iilor \cine al \cine c\cine l\cine m\cine tei, precum \cine sectorul extractiv. \cintre acest scop, sunt realizate cercet\cine ri \cine propuse solu\cine ii privind formularea \cine includerea clauzelor de sustenabilitate \cintre contractele de achizi\cine ie nu doar la nivel de contractori, ci \cine la nivel de subcontractori. [6]</p>
Public Procurement Law requirement for awards to SMEs (Small and Medium-sized Enterprises) clause	<p>Prin aceste clauze se faciliteaz\cine accesul IMM-urilor la achizi\cine iile publice. Impactul pozitiv al implic\cine ri IMM-urilor \cintre achizi\cine iile publice permite autorit\cine ilor contractante s\cine l\cine rgeasc\cine baza de furnizori \cine s\cine ob\cine n\cine cel mai relevant pre\cine de achizi\cine ie \cintre cadrul unui concurs competitiv, asigur\cine nd egalitatea de \cineanse tuturor operatorilor economici, nu doar celor mari. [8]</p>

Surs\cine: elaborat de autori \cintre baza datelor GPPD [10].

Din cercetarea realizată în baza datelor Global Public Procurement Database (GPPD) a Băncii Mondiale s-a constatat că criteriul Costul pe durata întregii vieți se regăsește cel mai frecvent.

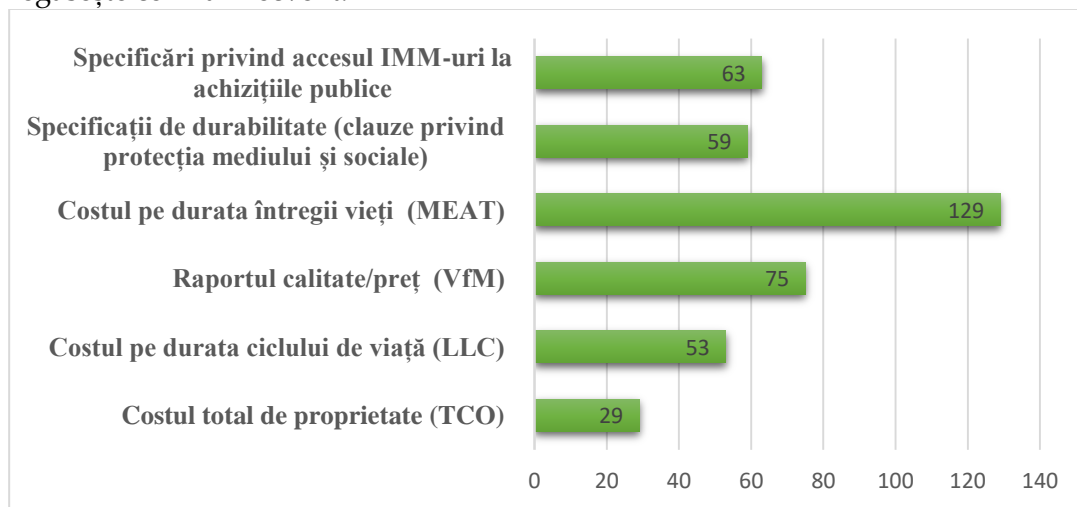

Diagrama 1. Numărul țărilor, a căror legislație națională conține clauza respectivă
Sursă: elaborat de autori

Concluzii:

Analiza legislației Republicii Moldova a permis să constatăm că cadrul legal permite integrarea tuturor principiilor achizițiilor durabile, ceea ce justifică necesitatea adoptării unui nou model de sistem al achizițiilor publice, cu focusarea pe obiectivele dezvoltării durabile 2030, contribuind la eficientizarea satisfacerii nevoilor publice concomitent cu soluționarea unor probleme de mediu și sociale, prin facilitarea accesului IMM-urilor la contractele publice și achiziții de bunuri și servicii prietenoase mediului.

Referințe bibliografice

1. Brandenburg, M.; Gruchmann, T.; Oelze, N. Sustainable supply chain management—A conceptual framework and future research perspectives. *Sustainability* 2019, 11, 7239
2. Comisia Europeană, 2017, Creșterea impactului investițiilor publice cu ajutorul unor achiziții publice eficiente și profesionale. Strasburg, 3 octombrie 2017. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H1805&from=FR>
3. Jackson, Penny. Value for money and international development: Deconstructing myths to promote a more constructive discussion., May, 2012. Disponibil online: <https://www.oecd.org/development/effectiveness/49652541.pdf>

4. Kusa, A., Urminova, M. Communication as a Part of Identity of Sustainable Subjects in Fashion. *Journal of Risk and Financial Management*. 2020, 13, 305.
5. MedTech Europe. Most Economically Advantageous Tender Value-Based Procurement (MEAT VBP): initiative overview, January 2018. Disponibil online: https://www.medtecheurope.org/wp-content/uploads/2018/01/2018_MTE_2pager_MTF-2018_project-overview_final.pdf
6. Mendoza-Jiménez, Javier & Hernández-López, Montserrat & Escobar, Susana. (2019). Sustainable Public Procurement: From Law to Practice. *Sustainability*. 11. 6388. 10.3390/su11226388.
7. OECD. Life-cycle Costing. Brief 34. September, 2016. Disponibil online: <https://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-34-200117.pdf>
8. OECD. Small and medium-sized Enterprises (SMEs) in Public Procurement. Brief 34. September, 2016. Disponibil online: <https://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-33-200117.pdf>
9. UNESCO, 2021, Sustainable Development. Disponibil online: <https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development/what-is-esd/sd>, accesat 24 noiembrie 2021
10. World Bank, 2021 The World Bank. Global Public Procurement Database. Disponibil online: <https://www.globalpublicprocurementdata.org/gppd/>
11. Legea nr. 74/2020 privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale. În: Monitorul Oficial Nr. 153-158 din 26.06.2020
12. VfM Guidance: The 4th E Equity External Version. September, 2019. Disponibil online: https://www.ukaidirect.org/wp-content/uploads/2021/02/Equity-and-VfM-Guidance-2019_FCDO_EXTERNAL.pdf

IMPLICAREA SOCIETĂȚILOR DE ASIGURĂRI ÎN PROCESUL DE PROMOVARE A ACHIZIȚIILOR DURABILE

Iulia CAPRIAN,
ORCID: 0000-0001-7701-5356
Universitatea de Stat din Moldova
Ionuț LOM
Doctorand, România

CZU: 336.25:502.131.1:369

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7386408>

***Abstract.** In this paper the authors address the issues of sustainable development and how insurance companies could be more actively involved in promoting the United Nations Principles for sustainable insurance. To this end, the authors analyzed insurance products that have a sustainability component and could be purchased in order to achieve the 2030 Sustainable Development Goals.*

***Keywords:** insurance, sustainable procurement, SDG2030.*

Etapă actuală de dezvoltare economică, însoțită de schimbări politice, reformă administrativă și descentralizare a puterilor, a dus la acumularea de consecințe pozitive și negative de mediu și economice. Schimbările negative ale mediului au depășit rezultatele economice externe și se poate afirma că în prezent umanitatea trece printr-o etapă de criză ecologică, a cărei esență constă în contradicțiile care au apărut între posibilitățile nelimitate ale activității umane și posibilitățile limitate ale biosferei în furnizarea de resurse pentru această activitate. În așa mod, problemele de mediu și economice apărute la mijlocul secolului al XIX-lea nu și-au găsit soluția în secolul al XX-lea și s-au agravat până la începutul mileniului III. În așa mod, la începutul secolului XXI, a început să se formeze un nou model de dezvoltare a civilizației umane.

Raportul Grupului Interguvernamental pentru Schimbări Climatice oferă o imagine de ansamblu asupra amplitudinii problemei încălzirii globale. Costul estimat actual al daunelor cauzate de o creștere cu 2°C a temperaturii medii globale până în 2100 este de așteptat să ajungă la 64 de miliarde de dolari. În 2017, pierderile din cauza riscurilor neasigurate datorate uraganelor și evenimentelor meteorologice extreme asociate cu schimbările climatice s-au ridicat la peste 138 de miliarde de dolari [5]. Pentru ca dezvoltarea economică să fie una sustenabilă, trebuie găsită acea modalitate de utilizare a trei tipuri de capital prin care utilizarea sustenabilă și autorefacerea să devină procese mutual determinante. Dacă se notează cu Y output-ul total al economiei, cu R volumul total al resurselor utilizate, iar cu Y/R eficiența

resurselor, atunci condiția de sustenabilitate socio-ecologică poate fi prezentată în modelul următor:

$$d(Y/L) < dY < d(Y/R) \quad (1)$$

care este condiția de la care pleacă orice pattern sau scenariu de dezvoltare sustenabilă. [3].

Dovezi ale acestor procese au arătat că creșterea colosală la scara activității umane a dat acum noi forme calitative de impact antropic asupra mediului, făcându-l global într-o serie de parametri, comparabil ca putere cu procesele geologice și subminând semnificativ atât baza reproducerii economice și condițiile obișnuite de viață. Călea de ieșire din această situație este implementarea la nivel mondial a strategiilor naționale pentru dezvoltare durabilă, reflectată cel mai pe deplin în „Agenda XXI” adoptată de Conferința ONU pentru Mediu și Dezvoltare. [1] Acest document cuprinde soluționarea celor mai acute probleme economice și de mediu ale statului și în viitor, până la mijlocul secolului XXI - formarea noosferei - sferei rațiunii, unde unitatea de măsură a bogăției naționale este valorile spirituale și cunoștințele unei persoane care trăiesc în armonie cu mediul și natura. În plus, este atins și aspectul regional, al cărui activități sunt destul de ample: implementarea măsurilor de protecție a mediului, lucrări practice pentru îmbunătățirea sănătății populației, dezvoltarea infrastructurii sociale și asigurarea bunăstării sanitare și epidemiologice.

În prezent, societatea se confruntă cu probleme grave de mediu și sociale asociate cu diferite tipuri de riscuri. În același timp, deschid noi oportunități pentru asigurări. Problemele de dezvoltare durabilă afectează din ce în ce mai mult factorii de risc tradiționali și pot afecta în mod semnificativ viabilitatea sectorului asigurărilor. Prin urmare, sustenabilitatea industriei asigurărilor depinde de un management al riscului holistic și lung, care ține cont de aspectele de sustenabilitate.

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD), cunoscute ca Obiectivele Globale, sunt un apel universal la acțiune pentru a pune capăt sărăciei, a proteja planeta și a aduce pace și prosperitate tuturor [10]. Industria asigurărilor joacă un rol important în asigurarea dezvoltării economice și sociale durabile. Un management mai bun al durabilității va spori contribuția industriei asigurărilor la construirea unei societăți rezistente, incluzive și durabile. Cu toate acestea, multe probleme legate de dezvoltarea durabilă sunt prea complexe și necesită acțiuni societale la scară largă, inovare și soluții pe termen lung. Prin însăși natura lor, produsele de asigurări au o mare valoare atât economică, cât și socială, de atitudine responsabilă față de mediu, deoarece constituie un răspuns concret la cerințele de protecție ale clienților și la nevoile în creștere ale societății, contribuind la prevenirea și diminuarea riscurilor de orice natură. Există însă produse care, datorită tipului de client protejat sau de

riscurile asigurate, prezintă caracteristici sociale sau de mediu specifice. Un concept recent apărut este *asigurarea durabilă (Sustainable Insurance)*, care are drept scop reducerea riscului, dezvoltarea soluțiilor inovatoare, îmbunătățirea performanței afacerii etc.

Prin asigurarea durabilă se urmărește crearea unei lumi mai ecologice. Trebuie de menționat că preocupările asiguratorilor pentru mediu nu sunt recente. Încă în anii 1970, Compania de Reasigurare din München a produs un raport care detalia pericolele schimbărilor climatice. Acesta a prezis că încălzirea globală și creșterea asociată a emisiilor de gaze cu efect de seră vor duce la mai multe inundații, furtuni și secete. Aceasta a condiționat ca companiile de asigurări să-și schimbe practicile de subscriere și investiții din cauza riscurilor pe care le prezintă schimbările de mediu. Drept urmare, a luat naștere conceptul de „asigurare durabilă”, care are ca scop reducerea riscului, dezvoltarea soluțiilor inovatoare, îmbunătățirea performanței afacerii și contribuția la sustenabilitatea de mediu, socială și economică.

Peste 140 de societăți de asigurări au adoptat principiile Națiunilor Unite pentru asigurarea durabilă, fiind considerate criterii pentru calcularea indicilor de durabilitate Dow Jones și FTSE4Good pentru domeniul asigurărilor. Societățile internaționale mari conștientizează faptul că pe lângă faptul că eforturile de mediu, sociale și de guvernanță (ESG) va consolida contribuția asigurărilor la construirea unei societăți rezistente, incluzive și durabile, elementele ESG joacă un rol important și în consolidarea poziției și a performanței financiare a unei companii de asigurări.

Pentru a extinde accesul la protecția prin asigurări, societățile de asigurări recurg la dezvoltarea de proiecte de microasigurare, promovând *produse cu valoare socială semnificativă*, la care se referă:

- produse care răspund nevoilor unor categorii specifice de clienți, inclusiv produse dedicate tinerilor, vârstnicilor, persoanelor cu dizabilități, migranților, șomerilor și acoperirii pentru dizabilități profesionale, ca mod de sprijin și de promovare a incluziunii sociale;
- produse care promovează o societate mai prosperă și mai stabilă, acordând o atenție deosebită întreprinderilor mici și mijlocii și persoanelor implicate în munca voluntară;
- produse care promovează un stil de viață responsabil și sănătos, valorificând oportunitățile oferite de noile tehnologii, importanța asistenței medicale preventive sau a altor comportamente ale asiguraților;
- produse care completează serviciul de sănătate publică, menite să ajute la gestionarea costurilor de tratament și asistență medicală, precum și

reducerea câștigurilor clienților în caz de îmbolnăvire grave sau pierdere a capacității de muncă. [2, p. 32]

Asigurarea durabilă este o abordare strategică în care toate activitățile din lanțul valoric al asigurărilor, inclusiv implicarea părților interesate, sunt desfășurate într-o manieră responsabilă și orientată spre viitor, prin identificarea, evaluarea, gestionarea și monitorizarea riscurilor și oportunităților asociate cu problemele de mediu, sociale și de guvernanță.

Pentru a încuraja adoptarea unor comportamente prietenoase cu mediul, societățile de asigurări proiectează și distribuie *produse și servicii cu valoare specifică de mediu*:

- *produse concepute pentru a promova transportul durabil cu impact redus asupra mediului, inclusiv politici pentru vehicule electrice și hibride și politici care recompensează kilometrajul anual scăzut și conducerea responsabilă;*
- *produse care susțin eficiența energetică a clădirilor, inclusiv consultanță clienților pentru identificarea oportunităților de optimizare a consumului de energie casnic;*
- *produse pentru acoperirea riscurilor legate de producerea de energii regenerabile. Polițele de asigurare care acoperă echipamentele pentru producerea de energie regenerabilă garantează despăgubiri pentru daunele cauzate panourilor solare, fotovoltaice sau echipamentelor similare de vreme. Aceste politici pot fi extinse pentru a include acoperirea profiturilor pierdute în urma întreruperii sau reducerii producției de energie electrică;*
- *produse special concepute pentru a acoperi riscurile de catastrofe sau daune specifice mediului;*
- *produse antipoluare, cum ar fi polițele de răspundere civilă pentru poluare care acoperă rambursarea costurilor pentru măsuri de urgență sau măsuri temporare pentru prevenirea sau limitarea daunelor compensabile.*

Concluzii

1. Asigurările durabile pot contribui ca factor de reducere a sărăciei și vulnerabilității, oferind sprijin gospodăriilor cu venituri mici în eforturile lor de gestionare a riscurilor.
2. Eficacitatea afacerii de asigurări depinde atât de abilitățile managerilor, cât și de încrederea oamenilor în asigurări pentru a-și îndeplini obligațiile. Prin prevenirea și atenuarea riscurilor și împărțirea riscurilor pe mai mulți umeri, industria asigurărilor ajută la protejarea societății, încurajează inovația și sprijină dezvoltarea economică. Aceasta este o contribuție cheie

a asigurărilor la dezvoltarea unei societăți durabile și funcționale [United Nations; Sustainable Solutions].

3. Un rol important în îmbunătățirea protecției sociale a angajaților din sectorul informal și a grupelor de populație cu venituri mici revine microasigurărilor, a căror potențial trebuie de valorificat mai intens de către asociațiile de asigurare din Republica Moldova, fiind și un instrument de protecție socială.

Referințe bibliografice:

1. Directiva Comisiei 2014/18/UE din 29 ianuarie 2014 privind schimbarea Directivei 2009/43/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind lista produselor din domeniul apărării (SL L 40/20, 11.2.2004.);
2. Churchill, Craig. Protecting the poor. A microinsurance compendium. ISBN 978-92-2-119254-1 (ILO);
3. Emilian Dobrescu, Lucian-Liviu Albu; Dezvoltarea durabilă în România, București, Editura Expert, 2005.
4. PSI. Principles for Sustainable Insurance. Disponibil online: <https://www.unepfi.org/psi/>
5. The ClimateWise Principles Independent review 2019. Aligning for the future. University of Cambridge. Institute for Sustainability Leadership [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <https://www.cisl.cam.ac.uk/resources/sustainable-finance-publications/climatewise-principles-2019>.
6. PSI Principles for Sustainable Insurance. A global sustainability framework and initiative of the United Nations Environment Programme Finance Initiative. UNEP Finance Initiative International Environment House [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <https://www.unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2012/06/PSI-document.pdf>.
7. United Nations Environment Assembly of the United Nations Environment Programme [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: https://www.unepfi.org/fileadmin/documents/PSI_document-en.pdf.
8. Sustainable Solutions [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <https://www.allianz.com/en/sustainability/business-integration/sustainable-insurance/sustainable-solutions.html>.
9. COLLABORATING FOR A SUSTAINABLE FUTURE. Allianz Sustainability Report 2019 [resursă electronică]. URL: https://www.allianz.com/content/dam/onemarketing/azcom/Allianz_com/sustainability/documents/Allianz_Group_Sustainability_Report_2019-web.pdf.

10. PNUD Moldova. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă [resursă electronică].
<https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/sustainable-development-goals.html>

PERFORMANȚA SUSTENABILĂ VERSUS PERFORMANȚA FINANCIARĂ: ABORDARE COMPARATIVĂ

Ecaterina ULIAN,
ORCID: 0000-0001-6105-1221
Lucia MOROȘAN-DĂNILĂ,
Universitatea "Ștefan cel Mare" din Suceava, România

CZU: 502.131.1:005.332.1:336

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7386436>

Abstract. *Through this study, the authors aimed to make a synthesis of scientific works on the interdependence between financial performance and sustainable practices of companies. By applying the methods of synthesis, comparison, deduction, the authors concluded that there is no unanimity of opinion regarding the direct link between financial and sustainable performance. This fact is demonstrated by the synthesis of researches already carried out by other researchers, which are contradictory. At the same time, the authors conclude that an important factor which can influence financial performance is the disclosure of information on sustainable practices or sustainability principles underlying the company's business model. Accordingly, the authors recommend the implementation of an integrated reporting system, which, in addition to financial information, also contains non-financial information, including sustainable performance indicators.*

Introducere. Modelele de afaceri au suferit modificări majore în ultimele trei decenii, bazându-se pe trei principii directoare: integritatea mediului, echitatea socială și prosperitatea economică. Sustenabilitatea, responsabilitatea socială și de mediu au devenit factori esențiali în activitatea pe termen lung a companiilor. Devine tot mai imperativ ca companiile să încorporeze aspectele de sustenabilitate în strategiile de afaceri, devenind criterii importante în procesul de fundamentare a deciziilor de investiții. În legătură cu aceasta au survenit modificări și în sistemul indicatorilor de performanță, completat cu indicatori de performanță socială și de mediu.

În contextul măsurării sustenabilității se utilizează conceptul de *sustenabilitate corporativă* sau comercială, prin care se înțelege „adoptarea strategiilor și activităților de afaceri care să satisfacă nevoile întreprinderii și ale părților interesate de astăzi, protejând, susținând și sporind resursele umane și naturale care vor fi necesare în viitor” [2, p. 373]. Un concept important asociat cu implementarea sustenabilității corporative sunt SDP-urile. Goldsmith și Samson [1, p. 7] definesc SDP-urile ca „un subset de practici comerciale, implicate în realizarea unor strategii

solide și rezultate de performanță”. De asemenea, aceștia sugerează că SDP-urile ar trebui să se concentreze pe îmbunătățirea unuia sau mai multora dintre cele trei domenii strategice cheie: sprijin continuu al părților interesate, dezvoltarea oportunităților de piață și contribuția la performanța financiară corporativă.

Cercetarea impactului SDP asupra performanțelor financiare ale întreprinderilor nu confirmă ipoteza că între SDP și performanțele financiare există o relație de dependență pozitivă: între SDP și performanța financiară [3], altele sugerează o relație statistică nesemnificativă [4], iar unele - o relație negativă [5]. Astfel de rezultate contradictorii nu constituie un argument pentru a motiva managerii să implementeze practici sustenabile, deoarece nu sunt siguri de beneficiile financiare ale acestora. Prin urmare, sunt necesare cercetări mai aprofundate care vor clarifica cu un grad înalt de certitudine legătura dintre SDP-urile și performanțele financiare [6]. Pentru a elimina dezavantajul aplicării analizei de regresie și corelație, autorii au analizat rapoartele de sustenabilitate ale firmelor Global Fortune N100 din 2007 până în 2011 utilizând un indice compozit [6], incluzând și aspecte privind conformitatea raportului de sustenabilitate cu orientările Global Reporting Initiative (GRI), care asigură un grad ridicat de comparabilitate și calitate a informațiilor furnizate de companii [7]. Modelul de regresie cu efect fix obținut arată că informațiile privind performanța economică nu sunt relevante, în timp ce impactul dimensiunilor de mediu și sociale ale durabilității rămâne relevant și semnificativ în diferite măsuri ale performanței sustenabile. Astfel, cercetătorii au demonstrat lipsa dependenței performanței sustenabile și structura capitalului, în schimb reflectă relevanța dimensiunii durabilității pentru a explica schimbările în performanța sustenabilă. Un alt studiu scoate în evidență relația dintre creșterea veniturilor, calitatea desvăluirii practicilor sustenabile corporative și valoarea firmei [7].

Este evident că durabilitatea încorporată în modelele și produsele de afaceri are potențialul de a spori creșterea economică, rentabilitatea activelor, rentabilitatea capitalurilor proprii, rata internă a rentabilității și conduce la performanțe superioare pe piața valorilor mobiliare [8]. Studii privind impactul sustenabilității asupra performanței financiare au fost realizate în domeniul bancar [9]. Autorii studiului au analizat impactul sustenabilității din trei perspective (economică, de mediu și social) asupra performanței financiare, exprimată în indicatori de rentabilitate: rentabilitatea activelor (ROA), rentabilitatea capitalului (ROE) și profit pe o acțiune (EPS). Cercetările efectuate pe informațiile cu referire la 2 instituții financiare colectate pentru o perioadă de 7 ani au permis acestora să constate prezența unei influențe semnificative statistice a dimensiunilor sustenabilității asupra performanței financiare exprimate prin ROA și EPS în băncile islamice iordaniene. Efectul practicilor și politicilor de sustenabilitate nu s-a propagat însă asupra indicatorului ROE. Cu toate că nu s-a demonstrat influența sustenabilității asupra performanței financiare măsurate prin indicatorul ROE, studiul încurajează

băncile islamice să adopte decizii de investiție raționale și politici financiare prudente, să ia decizii operaționale adecvate pentru a genera venituri, maximiza profiturile și atinge obiectivele acționarilor, emite rapoarte de sustenabilitate pentru a descoperi dacă obiectivele și activitățile sunt compatibile cu obiectivele și interesele societății și ale mediului și să le sporească interesul pentru durabilitate.

Un alt studiu relevant pentru această cercetare este studiu de caz realizat de un grup de cercetători vietnamezi pe firme de textile [10]. Analiza s-a efectuat prin prisma dimensiunilor: economică, social și de mediu, cu determinarea impactului practicilor de dezvoltare durabilă la locul de muncă și practicile sociale din comunitate asupra performanței financiare exprimată în indicatori de profitabilitate și indici de creștere. Prin metoda chestionării au fost acumulate date de la 389 de firme textile din Vietnam, unde există un nevoie stringentă de a promova practici durabile și de mediu. Aplicarea modelării a permis autorilor studiului să concluzioneze că practicile de dezvoltare durabilă afectează în sens pozitiv performanța financiară direct și indirect prin loialitatea clienților, satisfacția angajaților și reputația corporativă. Rezultatele relevă, de asemenea, rolul moderator al orientării antreprenoriale, prin care impactul practicilor de dezvoltare durabilă asupra performanței financiare este mai puternic pentru firmele mai inovatoare, proactive și dispuse să își asume riscuri.

Pentru analiza relației dintre performanța sustenabilă și performanța financiară este necesară raportarea indicatorilor de performanță sustenabilă sau a informațiilor financiar-contabile, care permit calcularea acestora. Cercetătorii în studiile lor, de regulă, analizează interdependența dintre indicatorii de performanță financiară precum: ROA, ROE, Rentabilitatea vânzărilor și gradul de reflectare a aspectelor de sustenabilitate în rapoartele companiilor. Utami, W. a demonstrat că există o legătură directă și strânsă între indicatorii performanței financiare și gradul de divulgare a performanței sustenabile. Fundamentul teoretic al acestei ipoteze este Teoria părților interesate (teoria de agent), care presupune că inițiativele de sustenabilitate organizațională trebuie să conducă la performanțe financiare mai înalte. Pentru a testa această ipoteză, Dobre, E. (2015) au studiat relația dintre informațiile publice privind performanța de mediu și ROA și au constatat o legătură pozitivă semnificativă [11]. De asemenea, se constată interdependența dintre cantitatea emisiilor CO₂ și performanța financiară, iar raportarea aspectelor de durabilitate are un impact pozitiv semnificativ asupra performanței financiare.

La nivel european obligativitatea transparenței în ceea ce privește aspectele de mediu, sociale, și de guvernare corporativă în cadrul raportării nonfinanciare este legiferată prin Directiva 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului (Directiva 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de întreprinderi, de modificare a Directivei 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivelor 78/660/CEE și

83/349/CEE ale Consiliului [12]. În același timp, „... forma și prezentarea impuse de respectiva directivă nu sunt întotdeauna adecvate pentru utilizarea directă de către participanții la piața financiară și de către consultanții financiari în relația acestora cu investitorii finali” [13]. La finele anului 2019 Parlamentul European și Consiliul UE a adoptat Regulamentul privind informațiile privind durabilitatea în sectorul serviciilor financiare prin care sunt stabilite norme armonizate privind durabilitatea în ceea ce privește produsele financiare.

Marile companii, grupuri de companii adoptă politici de mediu, sociale sau de sustenabilitate. În ultimii ani investitorii investesc tot mai mult în companii care dețin în portofoliile lor produse Grupul de companii Purcari se regăsește printre acele companii care s-au angajat „în procesul creării unei fundații solide în domeniul sustenabilității și a managementului MSG (Mediu, Social și Guvernare) prin alinierea la ODD ale ONU, concentrându-și eforturile și resursele către gestionarea deșeurilor, prin raportarea cantităților de deșeuri reciclate anual și indicatori de eficiență energetică [16]. Grupul a avut ca obiective principale de mediu pentru perioada 2014-2019 eficiența energetică și economisirea resurselor. În rapoartele non-financiare pentru următorii 3 ani grupul a raportat cantitatea de CO2 captat și 5000 de copaci plantați în anii 2020-2021.

Tabelul 1. Cantitatea de deșeuri reciclate de către Grupul Purcari în perioada 2019-2021

Deșeuri reciclate	2019		2020		2021	
	Cantitatea, kg	ponderea, %	Cantitatea, kg	ponderea, %	Cantitatea, kg	ponderea, %
Sticlă	105458	44	134117	59	82500	35
Hârtie	95871	40	68195	30	91920	39
Metal	19179	8	15913	7	21212	17
Plastic	19170	8	9092	4	40052	9
TOTAL	239678	100,0	227317	100,0	235684	100,0

Sursă: elaborat de autori în baza Rapoartelor conducerii Grupului de companii Purcari S.A

Se estimează o creștere accelerată a activelor durabile ale fondurilor mutuale. Interesul crescând al deținătorilor de active determină o sporire a activelor financiare sustenabile. Doar în decursul a trei ani (2015 – 2017) au fost puse în circulație peste 100 de produse noi. În aceeași perioadă investițiile în produse sustenabile s-au majorat cu peste 300 miliarde dolari, atingând 760 miliarde dolari SUA. Se estimează o dublare a acestei cifre către anul 2023 și o creștere triplă către orizontul anului 2028, când va atinge cifra de circa 2000,0 mii miliarde dolari SUA. [15, pag. 4]. Pentru a prezenta investitorilor finali informații cu privire la integrarea riscurilor legate de durabilitate, participanții la piața financiară, fondurile mutuale, de investiții trebuie să asigure transparența investițiilor durabile în

informațiile precontractuale (art.9 al Regulamentului). Activele financiare care au ca obiectiv investițiile durabile, stabilite prin anumite criterii de referință, trebuie să furnizeze informații privind modul în care indicele desemnat este aliniat la obiectivul respectiv și explicația privind motivul și modul în care indicele desemnat aliniat la obiectivul respectiv diferă față de un indice general al pieței.

Ulterior entitățile – participante la piața de capital, vor asigura transparența promovării în rapoartele periodice a caracteristicilor de mediu sociale și a investițiilor durabile (art.11 din Regulament). Rapoartele publicate trebuie să conțină descrieri ale elementelor produselor financiare puse la dispoziția investitorilor, precum [14]:

- gradul de realizare a caracteristicilor de mediu sau sociale;
- efectul global legat de durabilitate pentru fiecare produs financiar, prin intermediul indicatorilor de durabilitate relevanți;
- comparația între efectul global legat de durabilitate al produsului financiar în funcție de indicele desemnat și efectul în funcție de un indice general al pieței, prin intermediul indicatorilor de durabilitate, atunci când a fost desemnat un indice drept criteriu de referință.

Concluzii

1. Multiplele cercetări privind relația dintre performanța financiară și practicile de sustenabilitate sunt contradictorii și necesită aprofundare.
2. Un factor care influențează indicatorii de performanță, în special indicatorii valorii de piață este gradul de divulgare a practicilor sustenabile în rapoartele companiei.
3. Raportarea integrate devine o necesitate în contextual preocupării societății de problemele dezvoltării durabile.

Referințe bibliografice:

4. Goldsmith, S.; Samson, D. *Sustainable Development and Business Success: Reaching Beyond the Rhetoric to Superior Performance*; Foundation for Sustainable Economic Development University of Melbourne: Melbourne, Australia, 2005.
5. Labuschagne, C.; Brent, A.C. et al. Assessing the sustainability performances of industries. *J. Clean. Prod.* 2005, 13, 373–385.
6. Alshehhi, A.; Nobanee, H.; Khare, N. The impact of sustainability practices on corporate financial performance: Literature trends and future research potential. *Sustainability* 2018.
7. Hart, S.L.; Ahuja, G. Does it pay to be green? An empirical examination of the relationship between emission reduction and firm performance. *Strategy Environ.* 1996, 5, 30–37.

8. Jayachandran, S.; Kalaignanam, K.; Eilert, M. Product and environmental social performance: Varying effect on firm performance. *Strateg. Manag. J.* 2013, 34, 1255–1264.
9. Hussain, Nazim, Impact of Sustainability Performance on Financial Performance: An Empirical Study of Global Fortune (N100) Firms (June 10, 2015). Department of Management, Università Ca' Foscari Venezia Working Paper No. 2015/01, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2616835>
10. Utami, W. (2015). Financial Performance and the Quality of Sustainability Disclosure Based on Global Reporting Initiative: Value Relevances Study in Indonesia Stock Exchange. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(5 S5), 243. Retrieved from <https://www.richtmann.org/journal/index.php/mjss/article/view/7904>
11. Sustainability: The future of investing. Blackrock Investment Institute, 2019. Disponibil online: <https://www.blackrock.com/ch/individual/en/literature/whitepaper/bii-sustainability-future-investing-jan-2019.pdf>).
12. Hamdan Zyadat, The Impact of Sustainability on the Financial Performance of Jordanian Islamic Banks. In: *International Journal of Economics and Finance*. Vol. 10, No. 8 (2018). ISSN(Online): 1916-9728 DOI:10.5539/ijef.v9n1p55
13. Thi Thu Hien Phan, Hiep Xuan Tran et al. The Relationship between Sustainable Development Practices and Financial Performance: A Case Study of Textile Firms in Vietnam. In: *Sustainability 2020*, 12, 5930; doi:10.3390/su12155930
14. Dobre, E.; Stanila, G.O.; Brad, L. The influence of environmental and social performance on financial performance: Evidence from Romania's listed entities. *Sustainability* 2015, 7, 2513–2553.
15. Directiva 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivelor 78/660/CEE și 83/349/CEE ale Consiliului (JO L 182, 29.6.2013, p. 19).
16. Regulamentul (UE) 2019/2088 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 noiembrie 2019 privind informațiile privind durabilitatea în sectorul serviciilor financiare
17. Regulamentul privind informațiile privind durabilitatea în sectorul serviciilor financiare
18. Global Insights. Sustainability: The future of investing. FEBRUARY 2019 <https://www.blackrock.com/ch/individual/en/literature/whitepaper/bii-sustainability-future-investing-jan-2019.pdf>
19. (https://i.simpalsmedia.com/marketplace/clients_files/c58c32769265da3eb9f62c6ad8fce185.pdf)

BUNE PRACTICI ALE DESTINAȚIILOR TURISTICE DURABILE AXATE PE CRITERIILE CONSILIULUI GLOBAL PENTRU TURISM DURABIL (GSTC)

Adriana BUZDUGAN,
ORCID: 0000-0002-1551-7964
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 338.48:502.131.1:005

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7386513>

Abstract. Through this study, the author aimed to carry out an analysis on the application of the criteria of the Global Council for Sustainable Tourism to identify the perspective of assigning the status of sustainable destination to tourist destinations. Applying the methods of synthesis, comparison, deduction, the author analyzed the concept of tourist destination, sustainable tourist destination and presented the destinations that already have the status of sustainable destinations, reaching the conclusion that there is unanimity of opinion regarding the concept of destination and sustainable destination. At the same time, the author presented a series of principles that would be useful for managers of tourist destinations who would initiate the procedure to obtain the status of a sustainable tourist destination.

Keywords: tourist destination, sustainable destination, destination criteria

Destinația conform Glosarului de termeni turistici din Standardele ONU pentru Măsurarea Turismului reprezintă destinația principală a unei călătorii turistice fiind definită ca locul esențial de vizitat care influențează decizia de a efectua călătoria [30]. Conform Legii cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova Nr. 352 din 24-11-2006 Publicată în Monitorul Oficial din 02-02-2007 în Nr. 14-17 [43] o destinație turistică este un spațiu geografic sau loc spre care se îndreaptă o persoană în scop turistic. În afară de această definiție vom prezenta în tabelul 1 un șir de alte definiții ale destinației turistice, prin analiza compatibilității cu definiția specificată în cadrul normativ național.

Tabelul 1. Destinația turistică – definiții, analiza componentelor

Nr. d/o	Autorul/ autorii	Definiția	Elemente de bază în definiția conform Legii RM	Deosebiri
---------	------------------	-----------	--	-----------

			Spațiu geografic/ loc	Persoana / turist	Scop turistic	
1.	Callejón-Gómez Cristina, Rojas-de-Gracia María-Mercedes [3]	Zona geografică sau zonă frecvent vizitată de turiști .	+	+	-	fervent vizitată
2.	Musso Fabio, Angioni Margherita [45]	Un loc de interes în care turistul vizitează, de obicei pentru valoarea naturală sau culturală inerentă sau expusă, semnificația istorică, frumusețea naturală sau construită, oferind petrecere a timpului liber și distracție.	+	+	+	Sunt descrise așteptările turistului
3.	Pawlikowska Piechotka Anna, Lukasik Natalia, Ostrowska Tryzno Anna, Piechotka Maciej, Sawicka Karolina [46]	Un loc pe care turiștii să-l viziteze și să stea, ar putea fi o țară, un stat, o regiune sau un oraș - de obicei datorită valorilor sale culturale sau naturale.	+	+	+	Se specifică că poate fi o țară, regiune, oraș
4.	Casas-Rosal José Carlos, Jimber del Río Juan Antonio, Hernández Rojas Ricardo David, Hidalgo-Fernández Amalia [4]	Loc pe care un turist alege să îl viziteze, pentru care simte un anumit grad de interes și motivație.	+	+	+	Se focusează pe interes și motivație
5.	Jalis Mohd Hairi [42]	Un loc sau o zonă în care sunt oferite o colecție de produse și atracții legate de turism care oferă o experiență turistică pentru indivizi sau grupuri care călătoresc departe de casa sau locul lor.	+	+	+	Oferta de produse și atracții Grupuri de persoane
6.	Dos Santos Estevão Cristina	Spațiu fizic în care un vizitator/ turist stă cel	+	+	+	Sunt prezentate

	Maria, Baptista Garcia Ana Rita, Isidoro Frade de Brito Filipe Sara Margarida [6]	puțin o noapte, care are produse turistice, inclusiv suport de infrastructură, atracții și resurse turistice.				componentele destinației
7.	Bindu V. T. Nair, Sathiyabamavathy K. [2]	Este locul conceput pentru a primi și recrea turiștii .	+	+	+	-
8.	Barbosa Gonçalves Francisco, Costa Carlos [1]	Acesta desemnează locul marcat pentru sfârșitul unei călătorii, un teritoriu în care un vizitator își dorește să petreacă ceva timp departe de casă, dar fiind mai mult decât un simplu loc geografic, fiind un amalgam de produse, servicii, resurse naturale, elemente artificiale și informații cu potențial de a atrage vizitatori.	+	+	+	Sunt prezentate elementele definitorii ale destinației
9.	Censi Borges Vicente de Paula [5]	Un loc ale cărui caracteristici atrag oamenii să rămână temporar ca vizitatori.	+	+	+	Se specifica modificarea de rol a oamenilor în vizitatori
10.	Pérez-de-Azpillaga Luis Galindo, Fernández-Tabales Alfonso, Foronda-Robles Concepción [47]	Teritoriu receptor singular al fluxurilor turistice. Localizează resursele turistice care generează activitatea, oferta de cazare și complementară, precum și infrastructurile și echipamentele care o fac posibilă, având, de asemenea, o imagine și canale de marketing care fac destinația recunoscută și accesibilă după cerere.	+	+	+	Sunt prezentate importanța strategiilor de marketing și comunicarea necesare promovării destinației
11.	Maximiliano Korstanje [44]	Un loc geografic condiționat pentru a primi turiști și vizitatori care sunt interesați să privească anumite atracții.	+	+	+	-
12.	Tort Najat,	Este un loc unic în care un	+	+	+	Obligativit

	Puiggros Elena [48]	vizitator petrece cel puțin o noapte și expune produse turistice, cum ar fi atracții, servicii de sprijin și resurse turistice, cu management definit, limite fizice și administrative și o imagine binecunoscută.				atea de a petrece cel puțin o noapte la destinație
13.	Ferri Maria Antonella [7]	Este locul capabil să diferențieze diferitele tipuri de clienți pe baza atractivității atât a componentelor sale teritoriale, cât și a celor instrumentale.	+	+	-	Se bazează pe diferențiere
14.	Gómez Cristina Callejón-, Rojas-de-Gracia María-Mercedes [8]	Zona geografică sau zonă frecvent vizitată de turiști	+	+	-	-

Sursa: Elaborat de autor

În urma analizei celor 14 definiții prezentate în tabelul 1, putem sublinia că în toate acestea se găsesc elementele de bază desprinse din Legea RM cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice. Însă au fost observate și alte caracteristici care ar trebui de luat în considerare când se definește destinația turistică, precum:

- destinația poate și este vizitată nu numai de un turist sau individ ci și de grupuri de turiști ;
- turistul are interese față de locație, motivație, așteptări ;
- trebuie să fie prezentate elementele esențiale ale destinației, din perspectiva infrastructurii și elementele definatorii ale destinației.

Cunoscând faptul că turismul durabil reprezintă forma de activitate care prin integritatea culturală, procesele ecologice, diversitatea biologică și sistemele de susținere a vieții sunt menținute prin conservarea mediului fără a se deteriora sau schimba și fără a perturba economic, social și esteticul oamenilor din regiunea vizitată. Putem menționa faptul că gestionarea destinațiilor turistice este o parte importantă a controlului impactului turismului asupra mediului. Managementul destinației poate include planificarea utilizării terenului, permise de afaceri și controale de zonare, reglementări de mediu și alte reglementări, inițiative de asociere de afaceri și o serie de alte tehnici pentru a modela dezvoltarea și funcționarea zilnică a activităților legate de turism. Din cele menționate putem specifica că o destinație turistică durabilă este o locație sau zonă geografică care

cuprinde întreaga experiență turistică , inclusiv aspectele economice, de mediu și sociale, precum și un interes pentru îmbunătățirea experienței turistice și satisfacerea nevoilor comunităților și localnicilor din locație.

Nevoile, așteptările și beneficiile anticipate ale turismului variază foarte mult de la o destinație la alta și, cu siguranță, nu există o abordare „unică pentru toate” pentru managementul destinației. Pe măsură ce comunitățile locale care trăiesc în regiuni cu potențial turistic dezvoltă o viziune asupra tipului de turism pe care doresc să faciliteze, Consiliul Global pentru Turism Durabil (GSTC) dispune de un cadru cuprinzător de clasificare a destinațiilor turistice durabile. GSTC este o organizație independentă și neutră, înregistrată legal în SUA ca o organizație non-profit, care reprezintă un membru divers și global , inclusiv guverne naționale și provinciale, companii de turism de top, hoteluri, operatori de turism, ONG-uri, indivizi și comunități – toate străduindu-se să obțină cele mai bune practici în turismul durabil (<https://www.gstccouncil.org/>). Este o organizație virtuală fără un birou principal, cu personal și voluntari care lucrează de pe toate cele șase continente populate. Sprijinul financiar din donații, sponsorizări și taxe de membru îi permite să ofere servicii la costuri reduse și să creeze, să revizuiască și să pună la dispoziție Criteriile GSTC.

Criteriile Global Sustainable Tourism Council (GSTC) au aplicabilitate la întregul sector turistic fiind create pentru a oferi o înțelegere comună a turismului durabil. Domeniul de aplicare al GSTC-D este larg, iar Criteriile pot fi aplicate la o gamă largă de destinații. Ele pot fi în orice parte a lumii și de orice tip (urbane, rurale, montane, de coastă sau mixte). Criteriile se pot referi la destinații mari (orașe sau regiuni importante) și la cele mici (parcuri naționale, grupuri de comunități locale etc.). Criteriile de destinație GSTC – cunoscute în mod informal și sub denumirea de „GSTC-D” -- reprezintă minimumul pe care orice destinație turistică ar trebui să aspire să-l atingă. Acestea sunt organizate în jurul a patru teme principale: (1) management durabil; (2) impactul socio-economic; (3) impactul cultural și (4) impactul asupra mediului.

Criteriile sunt în patru secțiuni, fiecare cu două sau trei subsecțiuni, după cum se arată în tabelul 2. Ordinea secțiunilor și sub-secțiunilor nu indică în niciun caz importanța relativă a fiecărui subiect.

La moment există trei organizații acreditate care oferă certificarea GSTC: EarthCheck, Green Destinations, Vireo Srl. *EarthCheck* este un lider științific de evaluare comparativă, certificare și consiliere pentru călătorii și turism. Din 1987, ajută companiile, comunitățile și guvernele să ofere destinații curate, sigure, prospere și sănătoase pentru călătorii, să le viziteze, să trăiască, să muncească și să se joace. Programul EarthCheck este construit pe principiile Agenda 21 și este utilizat în prezent în peste 70 de țări de pe glob în șase limbi. Software-ul și sistemele patentate EarthCheck au stabilit un punct de referință pentru raportarea durabilității pentru industria călătoriilor și turismului.

Tabelul 2. Criterii de destinație GSTC v2.0

SECȚIUNEA A: Management durabil	SECȚIUNEA C: Durabilitatea culturală
<p><i>A(a) Structura și cadrul de management</i> A1 Responsabilitatea managementului destinației A2 Strategia de management al destinației și planul de acțiune A3 Monitorizare și raportare</p> <p><i>A(b) Implicarea părților interesate</i> A4 Angajamentul întreprinderii și standardele de sustenabilitate A5 Implicarea rezidenților și feedback A6 Implicarea vizitatorilor și feedback A7 Promovare și informare</p> <p><i>A(c) Gestionarea presiunii și a schimbării</i> A8 Gestionarea volumului de vizitatori și a activităților A9 Reglementări de planificare și control de dezvoltare A11 Gestionarea riscurilor și a crizelor A10 Adaptarea la schimbările climatice</p>	<p><i>C(a) Protejarea patrimoniului cultural</i> C1 Protecția bunurilor culturale C2 Artefacte culturale C3 Patrimoniul imaterial C4 Acces tradițional C5 Proprietatea intelectuală</p> <p><i>C(b) Vizitarea siturilor culturale</i> C6 Managementul vizitatorilor la siturile culturale C7 Interpretarea locului</p>
SECȚIUNEA B: Sustenabilitatea socio-economică	SECȚIUNEA D: Sustenabilitatea mediului
<p><i>B(a) Oferirea de beneficii economice locale</i> B1 Măsurarea contribuției economice a turismului B2 Muncă decentă și oportunități de carieră B3 Sprijinirea antreprenorilor locali și a comerțului echitabil</p> <p><i>B(b) Bunăstarea socială și impactul</i> B4 Sprijin pentru comunitate B5 Prevenirea exploatării și discriminării B6 Drepturi de proprietate și utilizator B7 Siguranță și securitate B8 Acces pentru toți</p>	<p><i>D(a) Conservarea patrimoniului natural</i> D1 Protecția mediului sensibil D2 Managementul vizitatorilor la siturile naturale D3 Interacțiunea cu animalele sălbatice D4 Exploatarea speciilor și bunăstarea animalelor Destinația</p> <p><i>D(b) Managementul resurselor</i> D5 Conservarea energiei D6 Administrarea apei D7 Calitatea apei</p> <p><i>D(c) Gestionarea deșeurilor și a emisiilor</i> D8 Ape uzate D9 Deșeuri solide D10 Emisiile de GES și atenuarea schimbărilor climatice D11 Transport cu impact redus D12 Poluarea luminoasă și fonică</p>

Sursa: Elaborat de autor în baza GSTC Destination Criteria
<https://www.gstcouncil.org/wp-content/uploads/GSTC-Destination-Criteria-v2.0.pdf>

Green Destinations (GD) este o organizație non-profit de experți și ambasadori ai destinațiilor care lucrează în 80 de țări. GD sprijină o mare comunitate de manageri de destinații locale, regionale și naționale și părți interesate, sporind sustenabilitatea destinației, vizibilitatea pe piață și calitatea turismului. Comitetul de Certificare GD supraveghează certificarea și premiile de referință (Bronz, Argint, Aur, Platină) pe baza standardului GD recunoscut de GSTC și a altor standarde naționale. GD oferă destinații și țări cu instrumente de ultimă generație pentru evaluarea de bază, monitorizarea, raportarea și dezvoltarea strategică, inclusiv în legătură cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale ONU. *Vireo Srl* este o companie de certificare ale cărei activități comerciale constau în furnizarea de servicii de certificare de mediu companiilor italiene și străine. Vireo oferă scheme de certificare de mediu recunoscute la nivel mondial, cum ar fi FSC, MSC și GSTC – ca organism de certificare acreditat GSTC. Abordarea profesională și cunoașterea profundă a standardelor sunt elementele cheie care marchează serviciile Vireo. Cu sediul în Padova, Italia, Vireo are experiență internațională și lucrează cu auditori profesioniști și cu înaltă calificare.

În tabelul 3 sunt prezentate Destinațiile Certificate cu Criteriile GSTC-D de către cele trei organizații menționate.

Tabelul 3. Destinațiile Certificate cu Criteriile GSTC-D

Destinațiile certificate de către EarthCheck	Destinațiile certificate de către Green Destinations	Destinațiile certificate de către Vireo Srl
1. Huatulco, Mexico ¹	1. Vail, CO ¹⁶	1. Valsugana ²¹
2. Ixtapa, Guerrero, Mexico ²	2. Schouwen-Duiveland ¹⁷	2. Tarvisio ²²
3. Kaikoura District Council, New Zealand ³	3. Breckenridge ¹⁸	3. Resorts World Sentosa ²³
4. Nopoló, Loreto, Mexico ⁴	4. Wagrain-Kleinarl ¹⁹	4. San Vigilio & San Martino ²⁴
5. Nuevo Vallarta, Bahia de Banderas, Nayarit, Mexico ⁵	5. Eggental ²⁰	5. Nassfeld-Pressegger See - Lesachtal – Weissensee ²⁵
6. Rottnest Island, Australia ⁶		6. Sentosa ²⁶
7. Westfjords Region ⁷		7. Corvara Badia La
8. Snaefellsnes Peninsula, Iceland ⁸		

¹ <https://mexico-huatulco.com/>

² <https://www.ixtapa.net/>

³ <https://www.kaikoura.govt.nz/>

⁴ <https://www.visitloreto.info/loreto-bay>

⁵ <https://vallartainfo.com/>

⁶ <https://www.rotnnestisland.com/>

⁷ <https://www.westfjords.is/>

9. Autonomous Region of the Azores ⁹		Valle ²⁷
10. Jackson Hole / Teton County ¹⁰		
11. Thredbo ¹¹		
12. Nuuk ¹²		
13. Järvsö ¹³		
14. Melgaço ¹⁴		
15. Baião ¹⁵		

Sursa : Elaborat de autor în baza GSTC Sustainable Destinations Map
<https://www.gstccouncil.org/certified-sustainable-destinations/>

Prin cercetarea acestor destinații (Tabelul 3), analiza site-urilor oficiale ale destinațiilor turistice certificate, au fost identificate *bune practici* pe care destinațiile turistice ar trebui să le adopte în ceea ce privește promovarea performanței de durabilitate a regiunii lor. Aceste bune practici nu trebuie neapărat implementate în ordinea prezentată mai jos, dar va duce la cel mai înalt nivel de implicare în rândul părților interesate:

- 1: Implicarea, educarea și consultarea părților interesate pentru a ajuta la informarea și ghidarea planurilor și acțiunilor viitoare.
- 2: Stabilirea directivelor de bază pentru a ajuta la evaluarea performanței de sustenabilitate.
- 3: Stabilirea obiectivelor clare și identificarea acțiunilor specifice pentru atingerea obiectivelor.

⁸ <https://www.visiticeland.com/article/snaefellsnes-peninsula>

¹⁶ <https://www.vaildestinations.com/>

¹⁷ <https://www.schouwen-duiveland.nl/>

¹⁸ <https://gobreck.com/>

¹⁹ <https://www.wagrain-kleinarl.at/en/>

²⁰ <https://eggental.com/en>

²¹ <https://www.visitvalsugana.it/it/>

²² <https://www.tarvisio.cz/en/>

²³ <http://resortsworldglobal.genting/resorts-world-sentosa/>

²⁴ <https://www.sanvigilio.com/en>

²⁵ <https://www.klimaundenergiemodellregionen.at/modellregionen/schwerpunktregionen/getregion/1>

²⁶ <https://www.sentosa.com.sg/>

⁹ <https://www.visitazores.com/en>

¹⁰ <https://www.jacksonhole.com/>

¹¹ <https://www.visitnsw.com/destinations/snowy-mountains/kosciuszko-national-park/thredbo>

¹² <https://visitnuuk.com/>

¹³ <https://jarvso.se/>

¹⁴ <https://discovermelgaco.pt/>

¹⁵ <https://baiaosustentavel.pt/en/home/>

²⁷ <https://www.altabadia.org/en/italian-alps-dolomites/villages/corvara.html>

- 4: Implementarea continuă, monitorizarea și măsurarea impacturilor și rezultatelor.
- 5: Raportarea publică cu privire la progresul în atingerea obiectivelor.
- 6: Implicarea întreprinderilor din turism.
- 7: Evaluarea formală și certificarea destinației

În concluzie putem menționa că un management durabil se prezintă prin gestiunea afacerilor turistice într-o manieră care ține cont de dimensiunile ecologice, economice și sociale ale destinațiilor turistice. Aplicarea proceselor de afaceri în sectorul turistic care au ca scop să nu deterioreze și să nu epuizeze resursele naturale și mediul. Rezultă că managementul durabil poate fi definit ca acțiuni de aplicare a practicilor durabile în comerț, agricultură, mediu, producție, turism și alte domenii într-un mod benefic pentru generațiile prezente și viitoare. Managementul destinațiilor turistice are o importanță semnificativă în controlul multor impacturi ale turismului, asigurând astfel sustenabilitatea acestuia. Managementul destinației necesită integrarea diferitelor instrumente de planificare, abordări și concepte care ajută la modelarea managementului și exploatarea zilnică a activităților legate de turism.

Referințe bibliografice:

1. Barbosa Gonçalves Francisco (Polytechnic Institute of Cávado and Ave, Portugal), Costa Carlos (GOVCOPP, University of Aveiro, Portugal). Creative Destinations and the Rooster of Barcelos ("Galo de Barcelos"). In: Handbook of Research on Digital Communications, Internet of Things, and the Future of Cultural Tourism, 2022. p. 228-243
2. Bindu V. T. Nair (Avinashilingam Institute for HomeScience and Higher Education for Women, Coimbatore, India), Sathiyabamavathy K. (Avinashilingam Institute of Home Science and Higher Education for Women, Coimbatore, India). Visitor Perception and Expectation of Heritage Tourism at Mahabalipuram Monuments. In: Strategies for Promoting Sustainable Hospitality and Tourism Services, 2020. p. 191-210
3. Callejón-Gómez Cristina (University of Malaga, Spain), Rojas-de-Gracia María-Mercedes (University of Málaga, Spain). Digital Marketing Best Practices for Management in Tourism Destinations. In: Impact of New Media in Tourism, 2021. p. 21-38
4. Casas-Rosal José Carlos (University of Cordoba, Spain), Jimber del Río Juan Antonio (University of Cordoba, Spain), Hernández Rojas Ricardo David (University of Cordoba, Spain), Hidalgo-Fernández Amalia (University of Cordoba, Spain). Tourist Satisfaction Analysis Through Structural Equation Models.

5. Censi Borges Vicente de Paula (Universidade Federal do Delta do Parnaíba, Brazil). Happiness: The Basis for Public Policy in Tourism. In: Rebuilding and Restructuring the Tourism Industry: Infusion of Happiness and Quality of Life, 2021. p. 1-25
6. Dos Santos Estevão Cristina Maria (Instituto Politécnico de Castelo Branco, Portugal), Baptista Garcia Ana Rita (Instituto Politécnico de Castelo Branco, Portugal), Isidoro Frade de Brito Filipe Sara Margarida (Instituto Politécnico de Castelo Branco, Portugal). What are the Most Critical Factors for Competitiveness of a Tourism Destination? In: Handbook of Research on Global Competitive Advantage through Innovation and Entrepreneurship, 2015. p. 261-287
7. Ferri Maria Antonella (Universitas Mercatorum, Italy). A Business Model for Accessible Tourism. In: Handbook of Research on Management of Cultural Products: E-Relationship Marketing and Accessibility Perspectives, 2014. p. 287-302
8. Gómez Cristina Callejón- (University of Malaga, Spain), Rojas-de-Gracia María-Mercedes (University of Malaga, Spain). Digital Marketing Best Practices for Management in Tourist Destinations. In: Emerging Challenges, Solutions, and Best Practices for Digital Enterprise Transformation, 2021. p. 182-198
9. GSTC Destination Criteria <https://www.gstcouncil.org/wp-content/uploads/GSTC-Destination-Criteria-v2.0.pdf>
10. GSTC Sustainable Destinations Map <https://www.gstcouncil.org/certified-sustainable-destinations/>
11. <http://resortsworldglobal.genting/resorts-world-sentosa/>
12. <https://baiaosustentavel.pt/en/home/>
13. <https://discovermelgaco.pt/>
14. <https://eggental.com/en>
15. <https://gobreck.com/>
16. <https://jarvso.se/>
17. <https://mexico-huatulco.com/>
18. <https://vallartainfo.com/>
19. <https://visitnuuk.com/>
20. <https://www.altabadia.org/en/italian-alps-dolomites/villages/corvara.html>
21. <https://www.ixtapa.net/>
22. <https://www.jacksonhole.com/>
23. <https://www.kaikoura.govt.nz/>
24. <https://www.klimaundenergiemodellregionen.at/modellregionen/schwerpunkt-regionen/getregion/1>
25. <https://www.rotnestisland.com/>
26. <https://www.sanvigilio.com/en>
27. <https://www.schouwen-duiveland.nl/>

28. <https://www.sentosa.com.sg/>
29. <https://www.tarvisio.cz/en/>
30. <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
31. <https://www.vaildestinations.com/>
32. <https://www.visitazores.com/en>
33. <https://www.visiticeland.com/article/snaefellsnes-peninsula>
34. <https://www.visitloreto.info/loreto-bay>
35. <https://www.visitnsw.com/destinations/snowy-mountains/kosciuszko-national-park/thredbo>
36. <https://www.visitvalsugana.it/it/>
37. <https://www.wagrain-kleinarl.at/en/>
38. <https://www.westfjords.is/>
39. In: Behavioral-Based Interventions for Improving Public Policies, 2021. p. 95-115
40. In: Global Entrepreneurial Trends in the Tourism and Hospitality Industry, 2020. p. 112-130
41. In: Handbook of Research on Holistic Optimization Techniques in the Hospitality, Tourism, and Travel Industry, 2017. p. 1-26
42. Jalis Mohd Hairi (Universiti Teknologi MARA – Terengganu, Malaysia). Marketing and Branding Initiatives for Local Food and Tourism Identity of Terengganu, Malaysia. In: Positioning and Branding Tourism Destinations for Global Competitiveness, 2019. p. 1-22
43. Legea cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova Nr. 352 din 24-11-2006 Publicată în Monitorul Oficial din 02-02-2007 în Nr. 14-17
44. Maximiliano Korstanje (University of Palermo, Argentina & University of Leeds, UK). Risk, Terrorism, and Tourism Consumption: The End of Tourism. In: Handbook of Research on Holistic Optimization Techniques in the Hospitality, Tourism, and Travel Industry, 2017. p. 263-285
45. Musso Fabio (Carlo Bo University of Urbino, Italy), Angioni Margherita (Carlo Bo University of Urbino, Italy). Influence of the Website Features on Tourists' Choices: A Study on Agritourism Customers.
46. Pawlikowska Piechotka Anna (AWF University, Poland), Lukasik Natalia (AWF University, Poland), Ostrowska Tryzno Anna (AWF University, Poland), Piechotka Maciej (ECO CLASSIC Architects, Poland), Sawicka Karolina (University Warsaw, Poland). Holistic Technical Solutions to Enhance Accessible Tourism in the UNESCO World Heritage Sites.
47. Pérez-de-Azpillaga Luis Galindo (Universidad de Sevilla, Spain), Fernández-Tabales Alfonso (Universidad de Sevilla, Spain), Foronda-Robles Concepción (Universidad de Sevilla, Spain). Intelligent Tourist Destinations and Their

- Application to Public Policies: The Spanish Case. In: Handbook of Research on Smart Technology Applications in the Tourism Industry, 2020. p. 447-472
48. Tort Najat (Universitat de Girona, Spain), Puiggros Elena (EU Mediterrani-Universitat de Girona, Spain). The Impact of COVID-19 on the Tourism Industry: The Case of MSMEs in Barcelona. In: Risk, Crisis, and Disaster Management in Small and Medium-Sized Tourism Enterprises, 2021. p. 53-76

BUNE PRACTICI PRIVIND APLICAREA MARKETINGULUI VERDE

Veronica BULAT,
ORCID: 0000-0002-6051-3460
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 339.138:502.131.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7386555>

***Abstract.** Marketing is the process by which the necessary and sufficient conditions are created so that the customer is convinced that he has made the correct decision to buy the product we have proposed to him. The key concept in this definition is the process, because until the appearance of the service or product on the market, a sequence of essential operational activities is carried out and the marketing activity involves the research, promotion, sale and distribution of products or services. The classic marketing concept assumes that economic entities have the ability to thrive, identifying the current needs and desires of customers in the target group and meeting these needs and desires more efficiently and effectively than competitors. The focus is on meeting the company's short-term sales, growth and profit needs, giving customers what they want now. However, satisfying the immediate needs and desires of consumers does not always serve the future interests of customers or the business.*

***Key words:** green marketing, international experience, sustainable economy, economic effects.*

Marketingul este procesul prin care se creează condițiile necesare și suficiente astfel încât clientul să fie convins că a luat decizia corectă de a procura produsul pe care i l-am propus. Conceptul cheie în această definiție este procesul, deoarece până la apariția serviciului sau produsului pe piață, se parcurge o consecutivitate de activități operaționale esențiale iar activitatea de marketing implică cercetarea, promovarea, vânzarea și distribuirea produselor sau serviciilor.

Conceptul de marketing clasic presupune că entitățile economice au capacitatea să prospere, identificând nevoile și dorințele actuale ale clienților din grupul țintă și îndeplinind aceste nevoi și dorințe mai eficient și mai eficace decât concurenții [1]. Accentul se pune pe satisfacerea nevoilor companiei pe termen scurt de vânzări, creștere și profit, oferind clienților ceea ce doresc acum. Cu toate acestea, satisfacerea nevoilor și dorințelor imediate a consumatorilor nu servește întotdeauna intereselor viitoare ale clienților sau ale afacerii.

La fel ca în cazul marketingului convențional, strategiile de marketing sustenabil utilizează segmentarea, direcționarea, poziționarea și diferențierea,

precum și mixul de marketing 4P, majoritatea consumatorilor raportând atitudini pozitive față de publicitatea și promovarea ecologică [2]. În termeni practici, marketingul sustenabil a evoluat de la asigurarea clienților cu produse și servicii ecologice dorite care atenuează poluarea și abordează problemele morale. Mai recent, s-a încercat „normalizarea” și integrarea durabilității prin introducerea perspectivelor pe termen mai lung și abordarea modelelor de afaceri noi. Sustenabilitatea este capacitatea unui sistem de a se menține sau de a se reînnoi permanent. Poate însemna și: conservarea unui echilibru ecologic prin evitarea epuizării resurselor naturale.

Marketingul sustenabil se referă la dezvoltarea și comercializarea produselor despre care se presupune că sunt sigure pentru mediu (adică sunt concepute pentru a minimiza efectele negative asupra mediului fizic sau pentru a-i îmbunătăți calitatea) [3]. Literatura despre marketingul sustenabil, a aplicat teorii din alte câteva discipline pentru a examina succesul diferitelor abordări ale consumului verde - de exemplu, arătând modul în care încadrarea mesajelor afectează în mod diferit atitudinile și intențiile de cumpărare ale consumatorilor și că percepția oamenilor asupra valorii este puternic dictată de modul în care această valoare este comunicată. Există tendința ca publicitatea ecologică să facă apeluri raționale sau să se aștepte ca enumerarea unor avantaje funcționale să fie suficientă pentru a convinge consumatorii să cumpere produsul, în timp ce cercetările arată că apelurile emoționale, sau cele care utilizează atât elemente funcționale, cât și emoționale, au de fapt mai multă valoare. Marketingul verde (cunoscut și sub numele de marketing ecologic sau marketing durabil, sustenabil) este practica de comercializare a produselor pe baza beneficiilor lor de mediu [4]. Este o practică de comercializare a produselor care sunt ecologice în sine și au beneficii ecologice, sau practicile de afaceri ecologice, care sunt utilizate pentru producția sa. Marketingul ecologic se referă în sens economic la toate eforturile care contribuie la crearea, comercializarea și promovarea produselor și serviciilor care pot avea un impact mai mic asupra mediului decât alternativele de pe piață. Scopul este de a stabili stadiul de fabricație, comercializare și utilizare a produsului, astfel încât consumatorii să fie convinși să opteze pentru un consum responsabil din punct de vedere ecologic și durabil.

Evoluția conceptului de marketing verde a fost prezentat pentru prima dată în 1975 într-un seminar pe marketing ecologic în literatura de specialitate a avut loc de către American Marketing Association (AMA) [5]. La sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990, termenul de marketing verde a devenit predominant. În anii 1980, a avut loc primul val de marketing verde. Piatra de hotărâre tangibilă pentru primul val de marketing verde a fost lansată sub formă de cărți etichetate Green Marketing. Aceste cărți au fost scrise de Ken Peattie (1992) în Regatul Unit și de Jacquelyn Ottman (1993) în SUA. Dezvoltarea marketingului ecologic are trei etape, potrivit Peattie (2001). În această perioadă, s-a dezvoltat marketingul ecologic.

Prima fază a fost cunoscută sub numele de marketing verde "ecologic", iar în toată această perioadă toate acțiunile de marketing au ajutat la rezolvarea problemelor de mediu. A doua fază a fost de marketing verde "ecologic", în cazul în care tehnologiile curate au fost concentrate, care implică conceperea de noi produse inovatoare, cum ar fi dezvoltarea industriei de biocombustibil.

A treia fază a fost de marketing verde „durabil”. La sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000, a devenit cunoscut. Aceasta a fost consecința termenului de dezvoltare durabilă definit ca "capacitatea generațiilor viitoare de a-și îndeplini propriile cerințe fără a sacrifica nevoile de astăzi".

Pentru unele companii, valoarea clienților se reduce la profit. Cu toate acestea, este important să reținem că clienții oferă mai mult companiei dvs. decât ceea ce este listat pe etichetă. Există, de asemenea, costuri de timp, costuri de energie și costuri emoționale pe care clienții le cântăresc atunci când iau o decizie de cumpărare. În mod similar, există diferite tipuri de beneficii care influențează deciziile clienților. Unele exemple includ beneficii tangibile - cum ar fi modul în care produsul îi va ajuta să-și atingă obiectivele - precum și beneficii în crearea unei imagini - cum ar fi modul în care deținerea acestui produs sau serviciu va schimba statutul social al unei persoane în ochii societății. Strategiile de valoare pentru clienți prezintă produsele și serviciile într-un mod în care consumatorii conștientizează faptul că economisesc imediat, sau vor economisi pe termen lung resurse financiare și timp, apelând la serviciile companiei date. Strategii de marketing inovațional Rolul inovației în marketing este de a explora noi piețe pentru a crește vânzările și profitabilitatea. Marketingul inovațional analizează dinamica lumii afacerilor, care se schimbă în mod regulat, la fel ca și strategia de marketing. Managerilor de marketing depun eforturi de marketing esențiale în vederea creșterii gradului de conștientizare și vizibilitate a mărcii, astfel încât să aibă un impact pozitiv asupra percepției consumatorilor, în timp ce încearcă să se încadreze în bugetul de marketing.

Principalele oportunități de dezvoltare a marketingului sustenabil:

Conform studiilor de specialitate, la nivel mondial, aproximativ 25% dintre consumatori preferă produsele ecologice, iar aproximativ 28% pot fi considerate conștiente de sănătate. Prin urmare, marketing verde s-au diversificat la un segment destul de considerabil de consumatori pentru a satisface.

1. Responsabilitate socială. Multe companii au început să realizeze că trebuie să fie ecologice. Acestea consideră că obiectivele legate de mediu și profit sunt atinse în conformitate cu noțiunea de răspundere extinsă a producătorilor.

2. Presiunea guvernamentală. Guvernul și societatea în general sunt încadrate într-o serie de reglementări pentru a proteja consumatorii. Pentru a reduce fabricarea articolelor periculoase, guvernul indian a creat, de asemenea, un cadru legislativ. Aceste reduceri ale producției și consumului de bunuri periculoase de

către industrii includ articole dăunătoare mediului, cum ar fi interzicerea pungilor de plastic, interzicerea fumatului în locații publice etc.

3. Presiunea concurențială. Dorința companiilor de a-și păstra poziția concurențială a fost o altă influență-cheie în sectorul marketingului de mediu. În multe cazuri, companiile monitorizează și se străduiesc să copieze concurenții pentru a-și promova comportamentul de mediu. Această presiune concurențială a determinat, în anumite cazuri, o întreagă industrie să se schimbe și, prin urmare, să-și minimizeze comportamentul dăunător de mediu.

4. Reducerea costurilor. Reducerea deșeurilor periculoase poate economisi costuri semnificative. Multe companii construiesc uneori o relație simbiotică folosind gunoiul generat de o companie ca materie primă economică de către alta.

La fel ca marketingul tradițional, companiile folosesc amestecuri de marketing sustenabil pentru a profita de elementele de marketing și pentru a primi un răspuns al publicului țintă. Marketingul sustenabil este o modalitate de a crea o experiență pozitivă aferentă utilizării serviciilor de către consumatori, în timp ce le este comunicată importanța lor și a generațiilor viitoare. Deși este un domeniu în curs de dezvoltare, marketingul sustenabil este o ramură importantă a marketingului.

Referințe bibliografice:

1. Adams, Kathleen M. (2006), *Art as Politics: Re-crafting Identities, Tourism, and Power in Tana Toraja, Indonesia*. Honolulu: University of Hawaii Press.
2. Crick, M. (1989), *Representations of International Tourism in the Social Sciences: Sun, Sex, Sights, Savings, and Servility*. *Annual Review of Anthropology* 18: 307–344.
3. Hamuraru M., Buzdugan A. (2020) *Marketing campaigns to promote sustainable consumption*. Primex-Com. 64 p. ISBN 978-9975-3493-0-7
4. Komlos J. (2019) *Economics principles in a post-crisis world*. Bucharest. Ed. Economica, 578 p.
5. Târțiu V. și alții. (2018) *Tranziția către o economie circulară. De la Managementul deșeurilor la o economie verde în România. Studii de strategie și politici*;

IMPACTUL MODIFICĂRII PREȚURILOR ASUPRA PROCESULUI DE ACHIZIȚIE LA PRODUSELE AGRICOLE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Boris COREȚCHI

ORCID: 0000-0001-8841-4838

Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 658.8.03:336.25:631.15(478)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388739>

***Abstract.** This article systematizes the impact of price changes on the procurement process for agricultural products in the Republic of Moldova. Its purpose is to analyze the change in the consumer price index on the process of purchasing agri-food products in the Republic of Moldova.*

In order to rebalance the demand and supply of agricultural products, efforts to stimulate agricultural research and innovation and to open up international markets must be stepped up. Given the uncertainties regarding the evolution of commodity prices, it will be necessary to continue to monitor the behavior and performance of the markets regarding their state regulation.

In an open market economy, the formation of prices is the result of the confrontation between supply and demand but depends on many factors that are in complex interaction. First of all, it must be said that any actor in the market, buyer or seller, participates through its behavior in the formation of the market price from the moment of the exchange. For storable agricultural products such as cereals and oilseeds, the analysis of the input (supply) / output (demand) balance can indicate the trend of evolution of purchase prices at the level at which it is made: regional, national or supranational. If it is found that the inputs (supply) are not at the level of expectations, it is assumed that we will expect an upward trend in the purchase price.

***Keywords:** price, agricultural production, consumer price indices, purchasing, agricultural producers, agricultural market.*

În prezent situația social-economică, a complexului agroalimentar este complicată și multilaterală. Pe piața agricolă sunt identificate tendințe de dezechilibrare a acestora reducerea volumului ofertei a producătorilor autohtoni și creșterea accelerată a prețurilor de achiziție în comparație cu creșterea veniturilor populației. Aceasta duce la utilizarea ineficientă a capacității de producție a agriculturii, cât și dificultăți în comercializarea produselor agroalimentare în zonele

economice libere, de asemenea și la formarea eficientă a funcționării piețelor regionale cu produse agroalimentare.

În perioada anilor 2017-2020 rata medie anuală a inflației a avut un ritm descendent, de la 6,6% (2017) până la 3,8% (2020). Deoarece cea mai mare parte a cheltuielilor este destinată pentru necesarul de consum alimentar, evoluția prețurilor produselor alimentare și a prețurilor de achiziție a influențat în mod hotărâtor dinamica IPC.

Indicii medii anuali pentru produsele alimentare în perioada anilor 2017-2020 au avut valori mai mari decât IPC total, diferențele fiind între 1,3 puncte procentuale (în 2017) și 3,6 puncte procentuale (în anul 2020).

Tabelul 1. Indicii prețurilor pe sectoare ale economiei (în medie pe an, anul precedent = 100)

Indicatorii	2017	2018	2019	2020	Abaterea anului 2020 față de	
					2017	2019
Indicele prețurilor de consum la mărfuri și servicii	106,6	103	104,8	103,8	-2,8	-1
Produse alimentare	107,9	105,4	107,6	107,4	-0,5	-0,2
Mărfuri nealimentare	104,5	102,7	104,2	100,9	-3,6	-3,3
Servicii	107,1	99,8	101,5	102,4	-4,7	0,9
Indicele prețurilor producției industriale	103,3	100,4	101,8	102,6	-0,7	0,8
Indicele prețurilor la producția vândută de întreprinderile agricole	97,9	92,5	103,8	122,5	24,6	18,7
Indicele prețurilor în construcții	103,2	103,5	103,3	100,1	-3,1	-3,2
Indicii valorii unitare la mărfurile exportate	105,5	105,1	96,4	108,5	3	12,1
Indicii valorii unitare la mărfurile importate	104,9	109,6	96,9	94,5	-10,4	-2,4

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS al R. Moldova

Analizând indicele prețurilor de consum la mărfuri și servicii pentru perioada anilor 2017-2020 la produsele alimentare putem menționa că acesta nu a suportat mari schimbări pentru perioada de analiză, în 2017 fiind de 107,9 iar în anul 2020 - 107,4 a scăzut cu 0,4 puncte procentuale. Indicele prețurilor la producția vândută de

întreprinderile agricole a avut tendințe de majorare, de la 97,9 înregistrat în 2017 până la 122,5 în 2020, cu 24,6 mai mult și cu 18,7 mai mult în 2020 față de anul 2019.

În figura 1, este redată evoluția indicilor prețurilor de consum pentru perioada 2017-2020 la produsele alimentare, nealimentare și servicii.

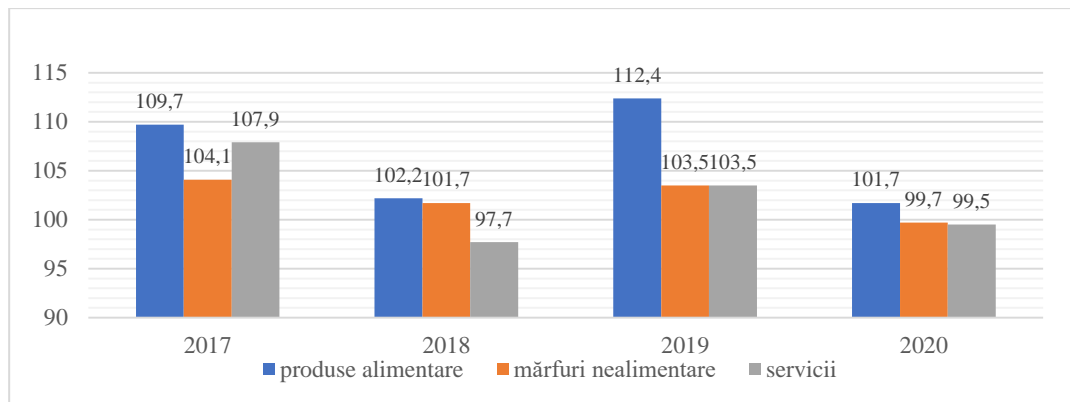

Figura 1. Evoluția indicilor prețurilor de consum

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor BNS al R. Moldova

Analizând datele prezentate în diagrama de mai sus putem specifica că cel mai mare nivel este înregistrat la produsele alimentare în anul 2019 acesta înregistrând cifra de 112,4, cel mai mic nivel fiind înregistrat în anul 2020 de 101,7.

Dinamica prețurilor de achiziție la produsele agricole are un impact semnificativ asupra bunăstării populație. Gradul de influență a modificării prețurilor de consum asupra nivelului de trai al populației și influența asupra stabilirii prețurilor la produsele agricole este considerabilă. De aceea în figura ce urmează va fi redată evoluția indicilor prețurilor producătorului la produsele agricole pe categorii de produse.

Analizând evoluția indicilor trimestriali ai prețurilor producătorului la produsele agricole în anii 2019-2021, (figura2), putem observa că indicele prețurilor producătorului (prețurile medii de vânzare de către întreprinderile agricole) la produsele agricole în anul 2021 față de anul 2020 a constituit 117,9. În anul 2021 prețurile producătorului la produsele vegetale s-au majorat cu 17,4% față de anul 2020. Mai accentuat au crescut prețurile de achiziție la soia – cu 57,0%, rapiță – 41,6%, porumb – cu 37,4%, floarea soarelui – cu 34,9%, struguri de soiuri tehnice – cu 32,9%, leguminoase pentru boabe – cu 21,8%, orz – cu 20,3%, grâu – cu 11,5%. În același timp, s-au micșorat prețurile producătorului la culturi bostănoase alimentare – cu 18,7%, fructe sămânțoase – cu 17,1%, legume – cu 11,0%, cartofi – cu 14,2%, secară – cu 11,9%.

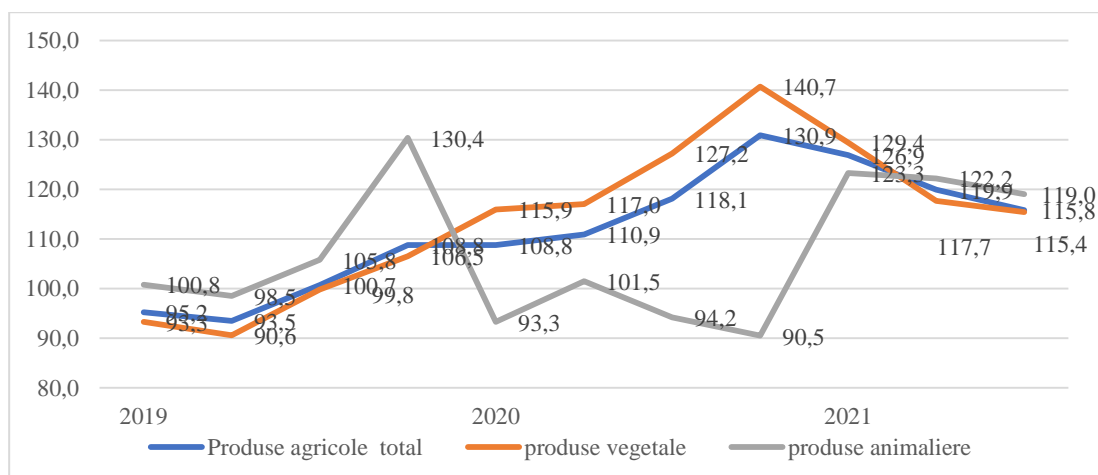

Figura 2. Evoluția indicilor trimestriali ai prețurilor producătorului la produsele agricole în anii 2019-2021

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor BNS al R. Moldova

La produsele animaliere, în anul 2021 față de perioada respectivă a anului 2020, a fost înregistrată majorarea prețurilor producătorului cu 19,6%, inclusiv la ouă alimentare – cu 33,5%, vite și păsări (în masă vie) – cu 19,2% și lapte – cu 5,0%.

În cele ce urmează se prezintă o analiză mai detaliată a prețurile medii de achiziție și indicii prețurilor de vânzare a producției agricole pe produse agricole înregistrate în anii 2019-2021.

Din datele statistice prezentate de BNS, putem observa că o tonă de grâu în anul 2019 avea prețul de 2423 lei, majorându-se în anul 2020 cu până la 3150 lei, iar în anul 2021 acesta deja constituia 3313 lei pentru o tonă de grâu. Aceste majorări a prețurilor de achiziție au fost cauzate în mare parte de restricțiile pandemiei COVID-19, cât și de condițiile climaterice din ultimii ani.

Prețul mediu de achiziție pentru o tonă de floarea-soarelui în anul 2019 constituia 5088 lei, în 2020 7869 lei, iar în anul 2021 s-a majorat până la 9328 lei pentru o tonă de floarea-soarelui. Rapița a crescut de la 6500 lei în 2019 până la 9418 lei pentru o tonă în anul 2021. Prețurile medii de achiziție pentru fructe și pomușoarele din anul 2019 constituia 2835 lei, majorându-se în anul 2020 până la 4001 lei pentru o tonă, iar în 2021 iarăși s-a diminuat înregistrând valoarea de 2696 lei.

Tabelul 2. Prețurile medii și indicii prețurilor de vânzare a producției agricole pe produse agricole

Categorია de produse	2019		2020		2021	
	Lei	%	Lei	%	Lei	%
Producția agricolă - total	...	108,8	...	130,9	...	106,2
Produse vegetale - total	...	106,5	...	140,7	...	105,1
Culturi cerealiere și leguminoase boabe - total	2249	100,5	3150	137,8	3313	100,7
grâu	2423	101,8	3024	124,2	3263	107,5
porumb	2101	100,5	3326	157,5	3360	98,3
leguminoase pentru boabe	3366	103,9	4603	140,1	4058	87,7
Floarea soarelui	5088	104,9	7869	154,9	9328	118,6
Sfecla de zahăr	696	113,4	636	91,3	664	104,4
Tutun	26026	115,5	28694	110,3	39107	136,3
Soia	4772	90,8	7137	149,6	8780	123,0
Rapița	6500	105,4	6867	105,7	9418	137,2
Cartofi	3867	139,7	2488	64,3	2783	111,9
Legume -	3733	85,5	3914	102,7	3891	114,7
Culturi bostănoase alimentare	2204	131,5	3536	169,1	1694	48,7
Fructe și pomușoare	2835	161,9	4001	137,0	2696	66,6
Pomușoare de cultură	27529	168,2	16889	43,9	20071	142,1
Struguri	4186	109,5	6093	141,5	6085	106,0
Produse animaliere - total	...	130,4	...	90,5	...	120,5
Vite și păsări (în masa vie)	27363	135,5	25350	86,0	30557	120,8
Lapte - toate tipurile	6022	103,4	6750	112,1	7207	106,7

Oua (pentru o mie bucăți)	1142	112, 4	1339	117, 2	1715	127, 6
Lână (în greutate fizică)	5676	94,3	1904	33,6	1602	84,1

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS al R. Moldova

Prețurile medii de achiziție la produsele animaliere la fel au avut tendințe de majorare pentru perioada analizată a anilor 2019-2021, și anume vite și păsări (în masă vie) de la 27363 lei în anul 2019 până la 30557 lei în anul 2021. Toate tipurile de lapte au înregistrat următoarele prețuri în anul 2019 – 6022 lei, iar în anul 2021 -7207 lei, pentru o mie bucăți de ouă prețul mediu în anul 2019 constituia 1142 lei, iar în anul 2021 acesta s-a majorat la 1715 lei pentru o mie de ouă.

Prețul mediu de achiziție pentru lână (în greutate fizică) s-a diminuat pe întreaga perioadă de analiză, de la 5676 lei înregistrat în anul 2019 până la 1904 lei în anul 2020 și respectiv 1602 lei în anul 2021.

Creșterea prețurilor produselor agricole de bază a fost rezultatul combinării unor factori structurali și temporali. Factorii structurali, cum ar fi creșterea populației mondiale, creșterea veniturilor în economiile emergente și dezvoltarea unor noi piețe de desfacere au contribuit la o creștere progresivă a cererii la nivel mondial. Oferta mondială nu a fost în măsură să țină pasul, din cauza unei încetiniri a creșterii randamentului culturilor de cereale alimentare și a caracteristicilor piețelor agricole mondiale care sunt înguste și supuse caracterului sezonier al producției. În plus, costurile din ce în ce mai mari ale producției, cauzate printre altele de prețurile din ce în ce mai ridicate la energie s-au răsfrânt asupra prețurilor produselor agricole de bază.

În urma celor analizate putem *conchide*, că impactul acestor factori structurali a fost amplificat de importante reduceri ale producției datorate condițiilor meteorologice nefavorabile și restricțiilor comerciale impuse de mai multe țări exportatoare. Evoluțiile cursurilor de schimb, activitatea speculativă din ce în ce mai importantă pe piețele instrumentelor financiare derivate ale produselor de bază și relația strânsă între piețele agricole și cele ale altor produse de bază, cum ar fi piața petrolului, au afectat, de asemenea, evoluțiile prețurilor produselor agricole de bază. Contribuția acestor diverși factori variază în funcție de sectoare.

De exemplu, schimbările survenite la nivelul prețurilor la grâu și orez pot fi atribuite în principal factorilor legați de ofertă, în timp ce piața porumbului și cea a soiei au fost influențate în special de o importantă creștere a cererii mondiale, în ceea ce privește atât consumul de carne, cât și uzul industrial.

Bibliografie

1. Legea privind organizarea și funcționarea piețelor produselor agricole și agroalimentare, nr. 257-XVI din 27.07.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 142-145/700.

2. Legea privind produsele alimentare, nr.78-XV din 18.03.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.83-87/431.
3. GAVRIL, Ș., BODESCU, D., et all. *Economia și filiera produselor agroalimentare*. Iași: Editura Alfa, 2007. 598 p.
4. MOȘTEANU, T. *Prețuri, echilibru concurențial și bunăstare socială*, București: Editura Economică, 2001. 336p.
5. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.
<https://statistica.gov.md/>

AVANTAJELE ȘI BENEFICIILE ACHIZIȚIILOR PUBLICE SUSTENABILE (ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL)

RUSU ELENA,
ORCID: 0000-0001-8593-0079
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 336.25:502.131.1:351.712.5(100) DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388756>

Abstract . *This paper presents arguments regarding the security of implementation of the Sustainable Public Objectives at the international level. To carry out the study, it authorizes an applicable traditional research method: monographic method, document analysis, comparison, trend analysis, etc. The conclusions appear as a result of the analysis of international documents, guides and case studies and reflection in order to be able to give to public expenditures for public expenditures for the purchase of products, services, project care favoring sustainable use.*

Key-words: *Sustainable Development, Sustainable Public Procurement, Green Procurement*

Introducere

Ameliorarea și îmbunătățirea practicilor de achiziții publice este una dintre prioritățile de bază ale managementului autorităților publice. Motivele îmbunătățirii rezultă din reorientarea politicilor publice de reducere a cheltuielilor bugetare și diminuare a gradului de fraudare a acestora, asigurând, astfel, pe această cale achiziționarea de bunuri, lucrări și servicii de calitate, în condiții de resursele financiare disponibile limitate. În plus, modificările în tipologia achizițiilor publice au dus la o schimbare semnificativă, anume apariția unor noi abordări pentru achizițiile durabile, contribuția cărora duc spre soluționarea unor probleme de dezvoltare socială, economică și de mediu pentru întreprinderile autohtone, cât și cele internaționale. Achizițiile publice sustenabile reprezintă o soluție de reducere a cheltuielilor publice și de protecție a mediului aplicată în multe țări europene.

Scopul lucrării

În această lucrare sunt prezentate argumente în susținerea implementării Achizițiilor Publice Sustenabile (Sustainable Public Procurement- SPP) la nivel internațional.

Metodologia cercetării

Pentru realizarea studiului autorul a aplicat metode de cercetare tradiționale: metoda monografică, analiza de documente, comparația, analiza tendinței ș.a. Concluziile apar ca un rezultat din analiza de documente internaționale, ghiduri și

studii de caz și reflectă că achizițiile publice sustenabile vizează cheltuirea fondurilor publice pentru achiziții de produse, servicii, proiecte care favorizează dezvoltarea durabilă.

Rezultatele cercetării

În esență, distincția cheie între achizițiile publice în sensul tradițional și achizițiile publice durabile, este că prima privește exclusiv valoarea pentru bani în momentul cumpărării, în timp ce achizițiile publice sustenabile fac un pas în continuare și iau în considerare dimensiunile sociale, de mediu și economice ale achiziționării pe întreg ciclul de viață al produsului sau serviciului. În perioada a 10 ani de activitate, în cadrul Conferinței Națiunilor Unite la Dezvoltare Durabilă (Rio + 20) au fost adoptate programe privind consumul durabil și modelele de producție în iunie 2012, (10YFP). 10YFP este un cadru de acțiune la nivel global pentru consolidarea cooperării internaționale și accelerarea schimbării spre modelele de consum și producție durabile (SCP) în țările dezvoltate și în curs de dezvoltare.[1]

Pentru sporirea eficienței utilizării achizițiilor publice pentru avansare strategică, obiectivele depind, totuși, în mare măsură de solidaritatea publicului, de cadrul de achiziții în sine și principiile și practicile sale, precum și dacă aceste obiective sunt sau nu aliniate la nivelul politicilor naționale, regionale și internaționale existente. De exemplu, achizițiile guvernamentale pot sprijini implementarea unor politici energetice la nivel național, care să urmărească realizarea unor obiective internaționale, cum ar fi reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.

Există diverse modalități de definire a obiectivelor generale sau secundare. Literatura existentă a identificat trei obiective principale, care sunt avansate prin achiziții publice sustenabile în domeniul social, economic și de mediu.

Inițiativele de achiziții durabile conduse de guverne pot transforma mediul obiectivelor în oportunități economice. Prin furnizarea unei cereri de produse și servicii durabile, industriile naționale sunt încurajate să treacă la practici de producție sustenabilă.

Un alt termen frecvent utilizat este achizițiile publice ecologice (GPP). În Uniunea Europeană, achizițiile publice ecologice sunt definite ca „un proces prin care autoritățile publice încearcă să facă acest lucru procurând bunuri, servicii și lucrări cu un impact redus asupra mediului de-a lungul ciclului lor de viață în comparație cu bunurile, serviciile și lucrările cu aceeași funcție primară. [5]

ECONOMIC Realizarea unei economii durabile	DE MEDIU Păstrarea limitelor unui mediu rezonabil	SOCIAL Asigurarea unei societăți puternice și sănătoase
<ul style="list-style-type: none"> • Promovarea întreprinderilor eco-responsabile prin îmbunătățirea abilităților locale: îmbunătățirea obiective sociale și de mediu ale furnizori, permițând accesul la calitate ocupării forței de muncă. • Costuri reduse, prin aplicarea mai multor tehnologii eficiente, resurse și economie de energie. • Riscuri reduse, pentru mediu, pentru protecția socială și îmbunătățirea calității vieții și a mediului de viață • Reducerea consumului de energie și a schimbărilor climatice, prin evitarea consumului energetic intensiv • Activități de îmbunătățire a eficienței energetice; căutarea de energie non-fosilă și resurse regenerabile. • Dezvoltarea competențelor, prin adaptare la specificul situațiilor, prin implementarea și consolidarea organizațională prin procese, instrumente și personal. • Dezvoltarea economică locală, prin utilizarea materii prime locale, forță de muncă locală, reducerea amprente de carbon etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reducerea poluării solului, apei și aerului: • Evitarea substanțelor chimice dăunătoare sănătății și mediului ambiant, • Reducerea consumului de apă, prin evitarea activității intensive în apă; îmbunătățirea eficiența apei; captarea apei fluviale și reciclarea apei grase. • Reducerea materialelor, ambalajelor și deșeurilor, prin reducerea, reutilizarea și reciclarea lor. • Protejarea habitatelor și a biodiversității, prin furnizarea de lemn durabil, fructe de mare, ulei de palmier și soia; îmbunătățirea habitatelor locale. 	<ul style="list-style-type: none"> • Protejarea sănătății umane, prin evitarea substanțelor chimice periculoase; promovarea dietei și a exercițiilor fizice; creșterea veniturilor în gospodării. • Promovarea condițiilor corecte de muncă, prin îmbunătățirea salariilor, a programului de lucru și egalității în lanțurile de aprovizionare.

Figura 1. Obiectivele principale ale achizițiilor publice sustenabile

Sursa: Elaborat de autor în baza UN Environment (2017) Sustainable Public Procurement: A Global Review. Final Report.

Aplicarea achizițiilor publice sustenabile pot aduce numeroase beneficii societății și economiei, reducând în același timp daunele aduse mediului. Aceste beneficii adesea se consolidează reciproc și pot crea, de asemenea, un efect multiplicator în economie (Figura 2).

Figura 2. *Beneficiile potențiale ale achizițiilor publice sustenabile*

Sursa: Elaborat de autor în baza Standardelor adaptate de Marea Britanie (BS 8903:2010)[4]

Beneficii pentru mediu: Sunt bunuri și servicii preferate de mediu sunt definite drept cele care au un impact mai redus asupra mediului pe parcursul ciclului de viață al bunurilor sau serviciilor, în comparație cu bunurile sau serviciile concurente care servesc pentru același scop. Problemele cheie de mediu care ar putea fi luate în considerare de-a lungul vieții în ciclul mărfurilor / serviciilor includ:

- consumul de energie și tipul de energie utilizată;
- utilizarea apei și impactul calității apei;
- utilizarea resurselor, inclusiv utilizarea resurselor neregenerabile;
- volumul și tipul de deșeuri;
- opțiuni de sfârșit de viață, de ex. reciclabilitate, recuperare resurse;
- impactul asupra habitatului natural;
- nivelul substanțelor / deșeurilor toxice și periculoase;
- zgomot, poluanți și emisii.

Rezultatele / beneficiile dezirabile pot fi următoarele:

- Îmbunătățirea calității aerului prin reducerea sau eliminarea emisiilor în aer (de ex. gaze cu efect de seră, cum ar fi dioxidul de carbon și alți poluanți);
- Utilizarea redusă a apei (de exemplu, economisirea sau eficiența apei);
- Îmbunătățirea calității apei prin reducerea sau eliminarea emisiilor în apă (de ex. poluarea chimică a cursurilor de apă);
- Îmbunătățirea calității solului prin reducerea sau eliminarea emisiilor către pământ (de ex. îngrășăminte chimice);
- Cererea redusă de materii prime și resurse naturale (de exemplu, silvicultură sustenabilă, biodiversitate sustenabilă);
- Reducerea consumului de energie (de exemplu, eficiența energetică, utilizarea energiei regenerabile);
- Energie emisă redusă (de exemplu, căldură, radiații, vibrații, zgomot)
- Reducerea deșeurilor și a produselor secundare (de exemplu, reciclarea și prevenirea deșeurilor).

Beneficii sociale: Impactul social ce include activitățile de achiziții sustenabile, care poate fi luat în considerare la nivel global, include:

- Sprijinirea furnizorilor guvernelor care sunt responsabili social și adoptă practici etice;
- Luarea în considerare impactul asupra sănătății umane;
- Sprijinirea întreprinderilor mici locale și emergente;
- Sprijinirea practicilor de incluziune socială, precum angajarea și formarea profesională concentrate pe grupuri defavorizate;
- Evaluarea impactului problemelor de securitate și sănătate în muncă;
- Asigurarea respectării cerințelor de reglementare relevante.

Beneficii economice: Impactul economic ale achizițiilor sustenabile reflectă, la nivel global, următoarele:

- ☑ Achiziționarea de bunuri și servicii care sunt mai eficiente pentru a opera și prin aceasta a reduce costurile de exploatare (inclusiv energia, apa și timpul);
- ☑ Reexaminarea cerințelor și, după caz, o cerere provocatoare la sursă, astfel încât să se evite achizițiile publice în plus față de nevoile necesare;
- ☑ Reducerea costurilor și eficientizarea lanțului de aprovizionare și dezvoltare a competitivității, inovației și a capacității pieței, în general. Unele produse care pot părea mai scumpe în ceea ce privește achiziția anticipată, costul poate oferi, de fapt, mai mari beneficii economice pe toată durata de viață a produsului/serviciului.

Astfel rezultatele / beneficiile dezirabile ar fi următoarele:

- ☑ costuri reduse pentru întreaga viață pentru a obține valoare pentru bani, inclusiv costuri
- ☑ economice;
- ☑ eficiența lanțului de aprovizionare;
- ☑ crearea de locuri de muncă (de exemplu, tehnologii ecologice, utilizarea furnizorilor locali, crearea
- ☑ piețe pentru reciclare)
- ☑ sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii;
- ☑ reducerea barierelor de intrare (de exemplu, facilitarea concurenței deschise);
- ☑ să se asigure că acordurile de furnizori sunt corecte și la marje viabile;
- ☑ asigurarea continuității activității (de exemplu, rezistența lanțului de aprovizionare).

Beneficii politice: În sfârșit, achizițiile sustenabile oferă guvernelor posibilitatea de a „conduce cu un exemplu”, ceea ce nu numai că poate îmbunătăți imaginea guvernului prin demonstrarea de guvernare responsabilă, dar poate avea și consecințe sociale importante, cum ar fi creșterea gradului de conștientizare a cererilor a consumatorilor pentru produse sustenabile. În plus, economiile potențiale generează achiziționarea de produse sau servicii sustenabile sau ecologice.

La etapa actuală, în țara noastră, în pofida adoptării noii legi privind achizițiile publice și ajustărilor permanente operate în aceasta, cadrul legal privind achizițiile publice nu este aliniat la directivele UE în domeniu și nu asigura o eficiență și transparență a procesului de achiziții publice. [6]

Concluzie

În concluzie menționez că achizițiile publice sustenabile vizează cheltuirea fondurilor publice pentru achiziții de produse, servicii, proiecte care favorizează dezvoltarea durabilă și sustenabilă. Problemele de sustenabilitate devin vitale în agenda dezvoltării unei națiuni, este timpul să ne îndreptăm atenția asupra sistemelor de achiziții publice, în principal, asupra avantajelor economice imediate pentru publicul sustenabil. Este necesar ca sistemele de achiziții publice sustenabile să dețină ca rezultat beneficii pe termen lung nu doar pentru guverne, ci pentru toți reprezentanții acestora.

Deși este un concept relativ nou, SPP nu este un alt tip de achiziții, acestea încearcă mai degrabă să abordeze prin intermediul acțiunilor de achiziții - consecințele ecologice, sociale și economice, de la proiectare până la fabricare sau utilizare.

Referințe bibliografice:

1. UN Environment (2017) Sustainable Public Procurement: A Global Review. Final Report.
https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/20919/GlobalReview_Sustainable_Public_Procurement.pdf (accesat: 3.05.2020)
2. Procuring the Future. Sustainable Procurement National Action Plan: Recommendations from the Sustainable Procurement Task Force. Department for Environment, Food and Rural Affairs UK. London, 2006.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69417/pb11710-procuring-the-future-060607.pdf (accesat: 3.05.2022)
3. Monitoring Sustainable Public Procurement Implementation: Recommendations and Case Studies. Copyright © United Nations Environment Programme. 2016, pg. 33
http://www.scpclearinghouse.org/sites/default/files/monitoring_sustainable_public_procurement_implementation.pdf (accesat: 27.04.2022)
4. The Sustainable Public Procurement Programme of the 10-Year. Framework of Programmes (10YFP SPP Programme). Principles of Sustainable Public Procurement . March 2015 <http://www.unep.org/10yfp/programmes/sustainable-public-procurement> (accesat: 01.05.2022)
5. <https://cpr.md/2020/04/08/esehuri-si-exceptii-ale-reformei-achizitiilor-publice/>

AUDITUL CONFORMITĂȚII ACHIZIȚIILOR PUBLICE

Galina LUȘMANSCHI,
ORCID: 0000-0001-7037-1710

Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 657.63:336.25:351.712.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388775>

***Abstract:** Public procurement plays a very important role in the economy of the Republic of Moldova. At the same time, public procurement represents a domain favorable to fraud which erodes its state in different dimensions. In the same context, the public procurement compliance audit addresses the extent to which the public entity (contracting authority) complies with the issued regulations identified as criteria in the given subject, presenting findings in the estimation and planning of public procurement, as well as the award, execution stages and monitoring procurement contracts.*

***Keywords:** public procurement, compliance audit, control, public audit, international standards of supreme audit institutions.*

Introducere. Achizițiile publice constituie un domeniu destul de important în gestionarea finanțelor publice, deținând o pondere semnificativă în structura bugetului public, din acest motiv, fraudarea procedurilor de achiziții implică costuri majore pentru bugetul public. În acest context, auditul conformității achizițiilor publice analizează măsura în care entitatea publică (autoritatea contractantă) este în conformitate cu reglementările emise, identificate drept criterii în subiectul dat, fiind prezentate constatări la estimarea și planificarea achizițiilor publice, precum și la etapele de atribuire, de executare și de monitorizare a contractelor de achiziții.

Scopul cercetării. Analiza modului de implementare a practicilor moderne de auditare a conformității achizițiilor publice utilizate pe plan internațional în scopul atingerii unei performanțe înalte prin îmbunătățirea cadrului de reglementare, supraveghere și control al achizițiilor publice.

Metodologia cercetării. În procesul cercetării au fost analizate practicile internaționale și naționale ale auditului conformității achizițiilor publice prin studierea legilor, standardelor internaționale ale instituțiilor supreme de audit, precum și regulamentele, manualele și ghidurile elaborate în conformitate cu acestea. Astfel, au fost folosite metoda dialectică a cunoașterii științifice, și alte metode clasice ale cercetării, cum ar fi: observația, analiza, sinteza, comparația, inducția și deducția.

Rezultatele cercetării. Conform Legii nr.131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice, *achiziția publică* reprezintă „*procurarea, prin intermediul unui contract de achiziții publice, de bunuri, de lucrări sau servicii de către una sau mai multe autorități contractante de la operatorii economici selectați de acestea, indiferent dacă bunurile, lucrările sau serviciile sînt destinate sau nu unui scop public*” [2]. Dacă ne referim la legislația României, Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr.60 din 25.04.2001 privind achizițiile publice definește achiziția publică ca „*dobîndirea, definitivă sau temporară, de către o persoană juridică definită ca autoritate contractantă, a unor produse, lucrări sau servicii, prin atribuirea unui contract de achiziție publică*” [4].

Art.72 al Legii nr.131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice stabilește principiile de atribuire a contractului de achiziții publice, care trebuie respectate, și, ulterior vor fi verificate de instituțiile care execută control, printre care se numără respectarea legii și a ordinii de drept [2]. Necătfînd la aceasta, achizițiile publice reprezintă un domeniu favorabil pentru fraudă, care erodează în mărimi enorme statul. În acest context, asigurarea unei performanțe înalte în achizițiile publice poate fi doar prin îmbunătățirea cadrului de reglementare, supraveghere și control al achizițiilor publice, iar forțele motrice de îmbunătățire sînt Agenția Achizițiilor Publice și Curtea de Conturi.

Potrivit prevederilor art.3 al *Legii nr.260 din 07.12.2017 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi a Republicii Moldova* (modificată prin *Legea nr.10 din 12.02.2021* [3], Curtea de Conturi, ca instituție supremă de audit a Republicii Moldova, exercită controlul asupra modului de formare, administrare și întrebuițare a resurselor financiare publice și a patrimoniului public, inclusiv a achizițiilor publice, prin realizarea auditului public extern în conformitate cu standardele internaționale ale instituțiilor supreme de audit.

Astfel, necesitatea monitorizării activităților entităților sectorului public, dacă acestea sunt în concordanță cu prevederile legale care le guvernează, reprezintă o funcție importantă a controlului în sectorul public. Această funcție de control a Curții de Conturi se realizează prin proceduri de audit public extern, care sunt efectuate în conformitate **Legea privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi**, Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit, precum și cu regulamentele, manualele și ghidurile Curții de Conturi elaborate în conformitate cu acestea.

În același timp, art.133 din Constituția Republicii Moldova, fundamentează Curtea de Conturi în calitatea sa de instituție de audit cu un mandat suficient de larg, care exercită controlul asupra modului de formare, de administrare și de întrebuițare a resurselor financiare publice, rezultatele activității fiind raportate anual Parlamentului [1].

Funcția de control a Curții de Conturi se efectuează prin proceduri de audit public extern prevăzute în standardele de audit proprii, care sunt elaborate în conformitate cu standardele de audit general acceptate. Astfel, Curtea de Conturi aplică în activitatea de audit *Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit (ISSAI)*, care sînt aprobate de Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit (INTOSAI) pentru a fi utilizate de către Instituțiile Supreme de Audit (ISA). De menționat, că Cadrul INTOSAI promovează credibilitatea și relevanța auditului public prin stabilirea de principii și standarde profesionale recunoscute la nivel internațional care promovează excelența în aplicarea metodologiei de audit și sprijină funcționarea eficientă a instituțiilor supreme de audit în interesul public.

În așa mod, Curtea de Conturi își desfășoară activitatea în mod independent și în conformitate cu prevederile legale și standardele internaționale de audit, efectuînd următoarele tipuri de audit: auditul financiar, auditul conformității, auditul performanței și alte tipuri de audit.

Conform *Legii nr.260 din 07.12.2017 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi a Republicii Moldova, auditul conformității reprezintă* activitate independentă realizată în vederea obținerii asigurării că activitățile, tranzacțiile financiare efectuate sînt, sub toate aspectele semnificative, în conformitate cu reglementările aplicabile [3]. Astfel, *auditul conformității reprezintă* evaluarea independentă cu privire la faptul dacă un anumit subiect este în conformitate cu reglementările emise, identificate drept criterii de audit.

Conform ISSAI 400 pct.12, *auditul conformității reprezintă* evaluarea independentă cu privire la faptul dacă subiectul auditat este în conformitate cu reglementările emise identificate drept criterii [7]. Controlul, denumit potrivit ISSAI *audit de conformitate*, abordează măsura în care entitatea auditată respectă legile, regulile, regulamentele, politicile, codurile stabilite sau termenii asupra cărora s-a căzut de acord, cum ar fi clauzele contractelor sau clauzele acordurilor de finanțare.

Scopul auditului conformității achizițiilor publice este să identifice în timp abaterile de la standardele acceptate și cazurile de încălcare a principiilor de legalitate, eficiență, eficacitate și economicitate în gestiunea financiară, și ca urmare să fie posibil: luarea de măsuri corective în cazul abaterilor constatate, stabilirea persoanele răspunzătoare, recuperarea pagubelor sau luarea de măsuri pentru prevenirea sau evitarea repetării unor astfel de deficiențe în viitor.

Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit, recunoscînd independența fiecărui membru de a-și stabili propria abordare în concordanță cu legislația națională a solicitat:

- utilizarea cadrului de lucru al Standardelor Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit drept cadru comun de referință pentru auditul sectorului public;

- compararea calității activității de audit desfășurate, standardelor proprii de audit cu prevederile corespunzătoare din Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit;

- implementarea Standardelor Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit în concordanță cu mandatul legal al instituțiilor supreme de audit, precum și cu legislația și reglementările naționale.

Astfel, procedura de audit al conformității achizițiilor publice se efectuează în conformitate cu art.33 al *Legii nr.260 din 07.12.2017*, Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit, precum și cu Regulamentele, Manualele și Ghidurile Curții de Conturi elaborate în conformitate cu acestea.

În același timp, ISSAI 400 „Principiile fundamentale ale auditului de conformitate” este elaborat pe baza principiilor fundamentale de audit formulate în ISSAI 100 „Principiile fundamentale ale auditului sectorului public”, care constituie baza pentru elaborarea standardelor auditului de conformitate. ISSAI 400 oferă informații detaliate cu privire la: scopul și autoritatea ISSAI privind auditul de conformitate; cadrul de desfășurare al auditului de conformitate și diferitele modalități în care se poate realiza acesta; elementele auditului de conformitate; principiile auditului de conformitate: principiile generale și principiile referitoare la modul de desfășurare al auditului.

Ghidul privind auditul conformității utilizat de către Curtea de Conturi din Republica Moldova în activitatea sa reprezintă un act normativ intern, care oferă îndrumări privind auditul conformității, stabilind activitățile care trebuie realizate la diferite etape ale misiunii de audit [5]. Acest Ghid este structurat în 4 compartimente, și include: conceptele generale ale auditului conformității, subiectele sensibile ce ar fi pasibile de auditare sub aspectul conformității, mențiuni referitoare la etapa de planificare a misiunii de audit al conformității, mențiuni referitoare la realizarea nemijlocită a misiunii de audit al conformității, precum și mențiuni referitoare la raportarea rezultatelor misiunii de audit al conformității.

Ținând cont de rolul achizițiilor publice în majorarea beneficiilor pentru societate, Curtea de conturi și-a orientat eforturile în ultima perioadă asupra auditării acestui domeniu, inclusiv auditarea conformității achizițiilor publice. Astfel, în Programele activității de audit ale Curții de Conturi pe anii 2020 și 2021 au fost incluse 9 misiuni de audit care au avut drept scop evaluarea conformității desfășurării achizițiilor publice în cadrul ministerelor, cum ar fi: Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Afacerilor

Externe și Integrării Europene, Ministerul Apărării, Ministerul Justiției, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, Ministerul Finanțelor etc.

Astfel, în funcție de riscurile de neconformitate și criteriile de audit, se stabilesc obiectivele specifice ale misiunii de audit al conformității achizițiilor publice, care urmează a fi transpuse în programele de audit. În continuare, vom utiliza o formă simplificată a modalității de identificare a obiectivelor specifice de audit, care rezultă din subiectul auditat. Astfel, ISA își propune să evalueze dacă procesul de planificare, achiziționare și înregistrare a achizițiilor publice desfășurate de către un Minister sunt în conformitate cu cadrul legal. Auditul va cuprinde o evaluare a tuturor activităților de achiziții pentru a perioadă anumită. Subiectul auditat este procesul de planificare, achiziționare și înregistrare a achizițiilor publice desfășurate de către Minister. Aria de audit va cuprinde examinarea procedurilor de achiziție publică desfășurate de către Minister, în perioada analizată. Obiectivele specifice de audit sînt aspectele ce urmează a fi examinate de către echipa de audit, și anume:

- asigurarea că planificarea achizițiilor publice și elaborarea documentației respective sunt conforme actelor normative.
- asigurarea conformității efectuării procedurilor de achiziții publice.
- asigurarea că planificarea a fost conformă și nu s-a admis divizarea contractelor de achiziții ca rezultat al aplicării altei proceduri de achiziție (de mică valoare).
- asigurarea că s-a reflectat corect în evidența contabilă soldul și stocul efectiv al bunurilor, lucrărilor și serviciilor și utilizarea reală a acestora.

Pe baza procedurilor de audit identificate la etapa de planificare a misiunii de audit și incluse în Strategia de audit, auditorii adună și evaluează probele de audit la etapa executării misiunii.

Ținînd cont că procesul de achiziții poate fi împărțit în trei etape (pre-achiziții, achiziții propriu-zis, și post achiziții), riscul de neconformitate poate apărea în orice etapă, principalele probleme fiind prezentate în tabelul 1.

Un alt obiectiv al activității Curții de conturi este asigurarea transparenței prin informarea autorităților publice responsabile și a publicului despre constatările și recomandările sale, precum și monitorizarea implementării acestora. Astfel, auditul conformității se finalizează cu o concluzie sau opinie a auditorului cu privire la conformitate. Dacă în procesul de audit se constată abateri de la prevederile legislației în vigoare, acestea se comunică conducerii entității auditate, care trebuie să ia măsuri pentru recuperarea prejudiciului constat.

Rapoartele auditorului, precum și hotărârile asupra acestora se publică pe pagina web oficială a Curții de Conturi [9]. În conformitate cu art.36 din Legea Curții de Conturi, entitățile auditate sînt obligate să informeze, în termenii

stabiliți, instituția supremă de audit despre măsurile întreprinse în vederea implementării recomandărilor și executării cerințelor. Astfel, activitatea de monitorizare are ca scop principal îmbunătățirea managementului financiar public în ansamblu, care, în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit, reprezintă etapa finală a ciclului de audit.

Tabelul 1. Probleme de neconformitate identificate în etapele procesului de achiziții publice

Etapa pre-achiziții	<ul style="list-style-type: none"> - planificarea inadecvată a achizițiilor, erori în elaborarea documentelor, probleme în stabilirea cerințelor și specificațiilor calitative și obiective, - responsabilitatea scăzută a membrilor grupului de lucru în procesul de achiziții publice, inclusiv și în executarea prevederilor legale, - insuficiența controalelor interne și a monitorizării procesului de achiziții publice.
Etapa achiziții propriu-zis	<ul style="list-style-type: none"> - nerespectarea acțiunilor necesare pentru asigurarea transparenței, respectării imparțialității și confidențialității membrilor grupului de lucru, - aplicarea neuniformă și discriminatorie a unor cerințe, - atribuirea contractelor cu nerespectarea cadrului legal.
Etapa post achiziții	<ul style="list-style-type: none"> - majorarea nejustificată a valorii contractelor, - acceptarea unor bunuri și servicii necalitative.

Sursa: Realizat de autor în baza sursei [9]

La elaborarea rapoartelor de audit, echipele de audit se ghidează de Normele metodologice privind structura, conținutul și formatul rapoartelor de audit ale Curții de Conturi, cu modificările ulterioare [8], în care se stabilesc cerințele privind structura rapoartelor de audit, regulile de tehnoredactare a unui raport de audit, precum și recomandări privind scrierea rapoartelor de audit public.

Concluzii. Monitorizarea activităților entităților publice, dacă acestea sunt în concordanță cu prevederile legale care le reglementează reprezintă o funcție importantă a controlului în sectorul public prin efectuarea auditului conformității. **Recomandările formulate în rezultatul exercitării auditelor conformității achizițiilor publice de către Curtea de Conturi pentru remedierea și înlăturarea abaterilor, neregulilor și deficiențelor identificate de auditorii publici externi duc la îmbunătățirea managementului în instituțiile publice și gestionării mijloacelor publice.**

Referințe bibliografice

1. *Constituția Republicii Moldova*. În: Monitorul Oficial nr.78 art.140 din 29.03.2016. Modificat conform LP255 din 22.11.18, Monitorul Oficial nr.467-479 din 14.12.18 art.786.
2. *Legea nr.131 privind achizițiile publice din 03.07.2015*. In: Monitorul oficial nr.197-205, art.402, Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.424-429, art.666, cu modificările ulterioare.
3. *Legea nr.260 din 07.12.2017 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi a Republicii Moldova*. În: Monitorul Oficial nr.1-6 art.18 din 05.01.2018, (**modificată prin Legea nr.10 din 12.02.2021**, în Monitorul Oficial nr.108-110, art.114 din 30.04.2021).
4. Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr.60 din 25.04.2001 privind achizițiile publice. Monitorul Oficial nr.241 din 11.05.2001.
5. Ghid privind auditul conformității, Curtea de conturi a Republicii Moldova, Chișinău 2019. www.ccrm.md
6. Manual de audit de conformitate, Curtea de conturi a României. București 2014. www.curteadeconturi.ro
7. *Standardele Internaționale ale Instituțiilor Supreme de Audit (ISSA)*. www.ccrm.md
8. Normele metodologice privind structura, conținutul și formatul rapoartelor de audit ale Curții de Conturi, aprobate prin HCC nr. 91 din 12.12.2018. www.ccrm.md
9. Rapoarte de audit a Curții de conturi a Republicii Moldova. <https://www.ccrm.md/ro/decisions>
10. Raport anual 2020 asupra administrării și întrebunțării resurselor financiare publice și a patrimoniului public. Curtea de Conturi a Republicii Moldova, <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=rpTMn%2Bfga%2FY%3D&tabid=202&language=ro-RO>

ОЦЕНКА ПЕРИМЕТРА ИНФОРМАТИВНОСТИ ОТЧЕТА ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ КАПИТАЛА И ЕГО ОПТИМИЗАЦИЯ: ОТ КОНЦЕПЦИИ ФИНАНСОВОГО КАПИТАЛА К КОНЦЕПЦИИ АССОЦИИРОВАННОГО КАПИТАЛА

Irina GOLOCHALOVA

ORCID: 0000-0003-4990-9568

Государственный университет Молдовы

CZU: 658.14/.15:657.41/.45:502.131.1 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388808>

***Abstract.** Each time the transition to a more progressive technological mode inevitably entails changes in economic relations between business and the state, which are already being implemented under the conditions of a new paradigm, which today is interpreted as a socio-economic one due to its focus on a homocentric vision of economic development. This also provides for a balance in the use of economic, social and environmental resources by business, while the ownership of them, and, consequently, the right to net business assets (capital), belongs to various social entities interested in business results. The benefit received by the business reflects not only the efficiency of the used financial capital invested by the owners, but also the social and environmental capital invested by business partners - the society and the state, which objectively requires its reflection in the financial statements. As part of the study, the author put forward a hypothesis, the justification of which is carried out according to the following scheme: the interpretation of capital is conceptualized; analyzes the structure of the Statement of Changes in Equity adopted by the national accounting and financial reporting system; criteria for the formation of a capital statement are identified and its optimized model is proposed.*

***Keywords:** socio-economic paradigm, concept of capital, elements of capital, financial reporting paradigm, IFRS methodology, report model*

Введение. Имплементация концепция устойчивого развития, интерпретируемой как социально-экономическая парадигма в силу ее гомоцентричности, предусматривает сбалансированность и органическое взаимодействие экономического, социального и экологического аспектов деятельности любой организационной структуры общества. При этом система отчетности призвана продемонстрировать социально-экономический эффект взаимоотношений организации с

заинтересованными сторонами, оценка которого имеет под собой концептуальную основу, объединяющую теорию отчетности, экономические концепции и специальную терминологию [1]. Но каждому аспекту деятельности присущ свой фактор производства – капитал, выступающий источником накопления, отсутствие данных о размере, которого в денежном эквиваленте, противоречит концепции капитала, неотделимой от концепции экономического расчета [2, с. 671]. Более того, переход на социально-экономическую парадигму predetermined отход от концепции финансового капитала к концепции ассоциированного капитала, согласно которой трансформация из акционерного в ассоциированный капитал произошла за счет объединения частной собственности (бизнеса и других собственников) и нечастной государственной собственности, призванной выполнять функции социального значения [3, с. 39]. Игнорирование требований социально-экономической парадигмы о представлении достоверной информации о стоимости капитала бизнеса приводит к возникновению проблемы качества информативности финансовой отчетности, решение которой возможно двумя путями, прямым – реформированием методологии бухгалтерского учета и косвенным – через ее влияние на конструирование финансовой отчетности.

В этой связи возникают следующие вопросы: каково концептуальное назначение Отчета об изменении капитала в национальной системе финансовой отчетности? Не носит ли его составление формальный характер?

Хотя бухгалтерский учет как наука, используемая бизнесом для управления, насчитывает более пяти столетий, однако наиболее действенными являются научные исследования конца XX и начала XXI столетий, касающиеся таких вопросов как теория и история бухгалтерского учета, его этика, регулирование, финансовый и экологический учет и др. [4]. Особенно широкие дискуссии имеют место по вопросам касаясь МСФО. В контексте принятия на себя большинством стран мира обязательства (гармонизация де-юре) применения МСФО при подготовке финансовой отчетности наиболее обсуждаемый вопрос – это оценка влияния гармонизации де-юре на фактическую гармонизацию (гармонизация де-факто) системы бухгалтерского учета [5].

Принимая выше обозначенные аргументы в пользу исследования, автор выдвигает гипотезу: Н – в системе финансовой отчетности Республики Молдова (РМ) Отчет об изменении капитала носит формальный характер и для соответствия социально-экономической направленности отчетности его модернизация predetermined. Обоснование гипотезы, что собственно и является **целью исследования**,

проводится по следующей схеме: концептуализируется трактовка капитала бизнеса; анализируется структура Отчета об изменениях капитала (ОИК), принятая национальной системой бухгалтерского учета и финансовой отчетности; идентифицируются критерии формирования отчета о капитале и предлагается его оптимизированная модель.

Методология исследования. Данное исследование проводится на основе общенаучных и специальных методов: системный подход, анализ, синтез, моделирование, изучение специальной литературы, сравнение. Системный подход данного исследования заключается в рациональном сочетании определенных научных направлений на построение методологии исследования: формулирование проблемы, выдвижение гипотезы и ее обоснование.

В процессе работы автор руководствовался методами:

- индукции, применение которого позволило выдвинуть, подлежащую аргументации гипотезу Н;
- анализа, с помощью которого выявлены недостатки принятого национальной системой бухгалтерского учета формата ОИК и идентифицируются критерии для его оптимизации;
- синтеза, который позволил сформулировать выводы и аргументировать выдвинутую гипотезу;
- наконец, моделирования, на основе которого предложена модель ОИК, отвечающая требованиям современной методологии – методологии МСФО, представления информации о состоянии капитала бизнеса.

Для достижения цели исследования автором изучены труды известных ученых, опубликованные в научных журналах и в качестве монографий.

Результаты исследования. Трактовка капитала в экономических теориях XXI века не претерпела существенных изменений и состоит в его понимании как совокупности благ и имущества собственника, способствующих получению дополнительного дохода (рента, проценты, заработная плата, прибыль), распределяемого между собственниками. В рамках данного исследования акцент поставлен на понимание капитала с позиции методологии бухгалтерского учета, согласно которой капитал трактуется как капитал юридического лица, образованный за счет вкладов собственников и других заинтересованных сторон и предоставляет им право на долю в имуществе, после вычета всех обязательств.

Следует отметить, что в контексте перехода на социально-экономическую парадигму развития многие ученые-экономисты решают проблемные вопросы воздействия разных форм капитала на устойчивость экономических систем через призму трактовки капитала известной как

модель капитала Ч. Шпруга, принятой теорией менеджмента, согласно которой, капитал, в общем смысле, – это то, что я стою [6]. Важно подчеркнуть, что модель Ч. Шпруга считается исходной точкой современной теории бухгалтерского учета. Данной трактовки капитала придерживается известный экономист и политолог Л. Мизес, который критически относится к общеэкономической концепции капитала и считает, что ее элементы (понятие и экономическая оценка капитала), востребованы исключительно бухгалтерским учетом, цель которого в информировании заинтересованных лиц о влиянии действующего производства и потребления благ на способность удовлетворить их будущие потребности [2, с. 481].

Расширяя периметр трактовки капитала по модели Ч. Шпруга, можно сделать вывод: если стоимость финансового капитала и доходы от его использования подлежат распределению или реинвестированию между его вкладчиками, то, что стоят менеджеры (эффективность использования, воплощенная в части прибыли), определяется размером их человеческого капитала и также подлежит распределению между ними или реинвестированию [6]. Придерживаясь позиции менеджмента на сущность капитала, автор формулирует общее определение нечастного капитала: это вклад, отличный от финансового, заинтересованных сторон в капитал бизнеса, являющийся источником устойчивого потока определенного вида ресурсов и услуг (человеческих, социальных, природных) и приносящий дополнительные доходы. Поскольку новый вид капитала обладает отличительными свойствами, бесспорна необходимость обособленного представления информации в финансовой отчетности о его стоимости, причинах изменения, а подчас и трансформации в финансовый капитал.

Теперь остановимся структуре Отчета об изменениях собственного капитала, принятой действующей системой бухгалтерского учета РМ, проанализируем его структуру и оценим в отношении соответствия требованиям социально-экономической парадигмы. Согласно нормативному регулированию РМ (НСБУ, ст. 167) директивно закрепленный формат этого отчета, позволяет охарактеризовать наличие и изменение элементов собственного капитала в течении отчетного периода. Тем не менее, на первом этапе его анализа становится ясно – по своей структуре и содержанию он в полном объеме дублирует раздел «Капитал» такого финансового отчета как Баланс. В этом контексте автор задается вопросами: каково концептуальное назначение этого отчета? Какова необходимость его составления или это исключительно «дань» современным тенденциям? Попытаемся ответить на эти вопросы. По

мнению автора, формат Отчета об изменениях капитала сегодня обуславливается следующими факторами:

- теорией капитала определены пять его элементов: акционерный капитал, эмиссионный доход, нераспределенная прибыль, резервы и резервы переоценки (шестой элемент – доля неконтролирующих акционеров свойственен капиталу только в условиях консолидации бизнеса), а, следовательно, информация о стоимости каждого из них должна быть четко отделена от причин ее изменений;
- признанием под воздействием развития экономических отношений новых «драйверов» прироста собственного капитала и в целом стоимости бизнеса – новые формы капитала, что также требует своего представления;
- разнообразием причин изменений капитала, согласно типу экономических событий: одни – являются результатом перераспределения прибыли, другие – носят корректирующий характер, а назначение третьих – поддержание размера капитала, и их перечень и стоимостное воздействие на каждый элемент капитала целесообразно представлять обособлено.

Концепция МСФО гибко отреагировала на требования социально-экономической парадигмы развития, поэтому остановимся на тех ее положениях, которые оказывают влияние на моделирование финансовых отчетов и в частности, ОИК. Так согласно п. 1.12 Концептуальных основ подготовки отчетности во исполнение цели финансовой отчетности организации-составители должны представлять не только информацию об экономических ресурсах, но и о причинах, обусловивших их изменения [7]. Эта информации не только полезна основным пользователям отчетности при принятии ими таких решений, как повышение эффективности использования собственного капитала, привлечение новых инвесторов, прогноз прироста капитала организации в целом, но позволяет охарактеризовать на сколько насколько рационально и эффективно менеджмент отчитывающейся организации выполнил свои обязанности по использованию экономических ресурсов организации, и оценить деятельность менеджмента по ответственному управлению данными ресурсами. Поскольку ресурсы представляют собой совокупность различных прав, способных создать экономическую выгоду необходимо четко разделять источники образования этих прав: заемные средства и капитал, который состоит из таких форм как финансовый, человеческий, социальный и природный капитал.

Руководствуясь выше обозначенными соображениями, автором предлагается реконструкция формата ОИК, который соответствует методологии учета капитала и обеспечивает связь между элементами

отчета о финансовом положении и отчета (отчетов) о финансовых результатах, не дублируя при этом ни их структуру, ни содержание. Справедливости ради следует отметить, что в форме Отчета об изменениях собственного капитала представлены причины изменений и их стоимостное воздействие (Поправки результатов прошлых лет, чистая прибыль, использованная прибыль), однако они трактуют как элементы капитала, что методологически некорректно. Итак, ответ очевиден – модифицирование формата ОИК в национальной системе учета является объективной необходимостью.

Выводы. В рамках данного исследования была выдвинута и доказана гипотеза, в результате чего формулируется *общий вывод*: в системе финансовой отчетности РМ Отчет об изменении капитала носит формальный характер и для соответствия социально-экономической направленности отчетности его модернизация является объективной необходимостью. К частным выводам исследования относятся: 1) поскольку нечастный капитал – вклад, заинтересованных сторон в капитал бизнеса отличный от финансового, обладающий специфическими особенностями и являющийся источником дополнительных доходов, информация о его состоянии подлежит обособленному раскрытию в отчетности; 2) положения Концепции МСФО предусматривают конструирование ОИК согласно требованиям социально-экономической парадигмы. При формировании доказательной базы автор: 1) обосновал концепцию ассоциированного капитала бизнеса; 2) проанализировал структуру Отчета об изменениях капитала, принятую национальной системой бухгалтерского учета и финансовой отчетности, и выявил методологические погрешности его формата; 3) идентифицировал критерии, на базе которых следует осуществлять конструирование ОИК. В качестве имплементации теоретической части исследования автором предложена оптимизированная модель ОИК.

Referințe bibliografice:

1. Pilon, M., Brouard, F., Fran. Conceptualizing accountability as an integrated system of relationships, governance, and information. Режим доступа: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/faam.12323>
<https://doi.org/10.1111/faam.12323> (дата обращения 10.05.2022)
2. Мизес, Л. Человеческая деятельность. Трактат по экономической теории. (пер. с 3-го испр. англ. изд. – Челябинск: Социум, 2012 – 878 с.
3. Красникова, Е., Хаматханова, А. Акционерная собственность как фактор долголетия капитализма: Монография. – М: Экономический факультет МГУ им. М.В. Ломоносова, 2018. – 184 с.

4. Santos, L.L., Silva, R., Cardoso, L., Oliveira, C. Accounting and business management research: tracking 50 years of country performance. / Режим доступа:
<https://www.abacademies.org/articles/accounting-and-business-management-research-tracking-50-years-of-country-performance-13505.html> (дата обращения 10.05.2022)
5. **Guermazi, W.** International Financial Reporting Standards Adoption in the European Union and Earnings Conservatism: A Review of Empirical Research/ Режим доступа:
<https://www.abacademies.org/articles/international-financial-reporting-standards-adoption-in-the-european-union-and-earnings-conservatism-a-review-of-empirical-research-14325.html> (дата обращения 10.05.2022)
6. Голочалова, И.,Цуркану, В. Бухгалтерский учет вознаграждений на основе акций в инновационной экономике./ Режим доступа:
<http://www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/index/pht/>, DOI:
[https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1\(51\).407-415](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1(51).407-415) (дата обращения 10.05.2022)
7. Международные стандарты финансовой отчетности. Режим доступа:
<https://fin-accounting.ru/ifrs> (дата обращения 12.02.2022).

ASPECTE METODOLOGICE ORIENTATE SPRE FUNȚIONAREA INCUBATOARELOR DE INOVARE DIN MEDIUL UNIVERSITAR

Mariana DOGA-MÎRZAC,
ORCID: 0000-0003-0217-7398
Universitatea de Stat din Moldova,
Liudmila BAKHCHYVANZHYY,
Odesa National University of Technology, Ucraina

CZU: 005.591.6:334.012:378.4

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388831>

Abstract: *The university environment as the main element of the knowledge-based society has the mission to directly contribute to the development of the individual and the social-economic environment by generating knowledge through education, research and innovation. The role of the university environment is: to form of competent human resources for the professional environment; generate new methods and procedures in learning / knowledge; to provide conditions for the institutional development of the members who are employed in this environment.*

At the same time, we mention that the innovation incubator is a link that allows members of the university community to apply their skills in practice. Operation and monitoring of incubators by applying various methods or techniques allows to select the specific methodology of the innovation incubator located in the university or academic environment.

Keywords: innovation incubator, business incubator, university environment, entrepreneurs, small and medium enterprises.

Introducere, E de menționat că incubatorul de afaceri fiind o subcomponentă a mediului de afaceri, care reprezintă un rol foarte important în procesul de demarare și în continuare de dezvoltare a activității întreprinderilor mici și mijlocii. În componenta formării IMM-urilor stau și tânăra generație (potențiali antreprenori) care indiferent de specialitatea și nivelul de studii (liceu, colegiu, universitate) au spirit antreprenorial orientat spre diferite domenii de activitate. La rândul său incubatoarele de afaceri ar fi un „colac de salvare” și un stimulent de încurajare a potențialilor antreprenori în inițierea sturt-up-urilor.

Analizând minuțios reperele teoretice asupra Incubatorului de afaceri putem ferm să confirmăm faptul că acestea sunt un catalizator semnificativ în procesul inițierii ideilor antreprenoriale, iar însemnătatea acestora prin

obiectivul bine determinat le permite să se orienteze spre potențiali antreprenori sau întreprinderi active. Susținerea și activitatea Incubatoarelor de afaceri la nivel național poate fi semnificativă pentru dezvoltarea economică la nivel regional și orientarea tinerilor absolvenți spre validarea și implementarea modelului de afaceri. [1]

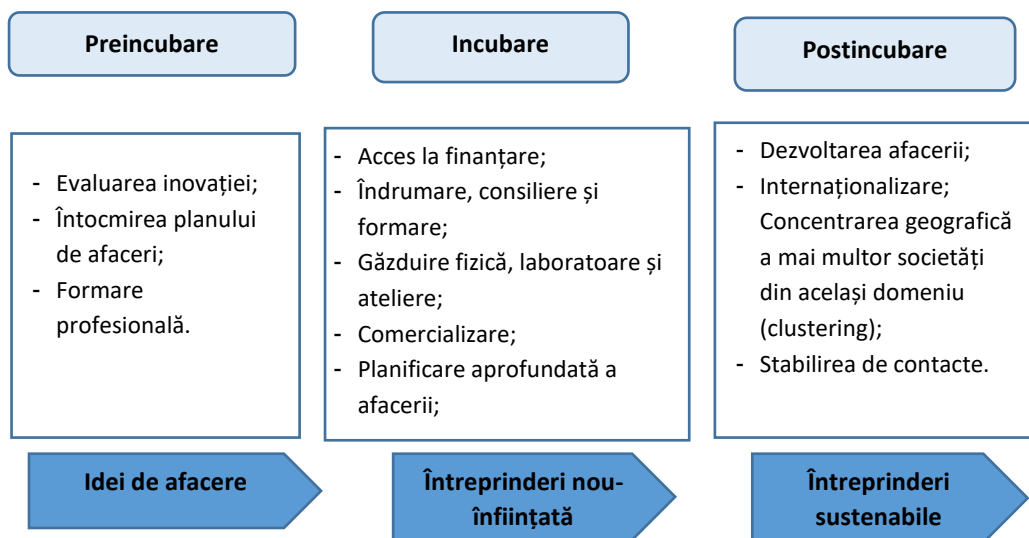
Scopul cercetării este orientat spre evidențierea elementelor cheie ce stau la baza selectării și formării metodei/metodelor de funcționare a incubatoarelor de inovare ce desfășoară activitatea în cadrul universităților.

Rezultatele cercetării:

Incubatorul universitar trebuie să permită mobilizarea unei rețele de competențe, de a îndruma cu concretețe pe deținătorii proiectelor selectate, cu resurse umane, materiale și financiare. Este vorba de o rețea de activități academice de încurajare și suport în planurile: financiar, tehnic și managerial, a angajaților și studenților Universității, în crearea propriilor întreprinderi, utilizând toate formele de sprijin și îndrumare – în scopul exploatării comerciale a unei idei inovative sau unei invenții de produs, serviciu sau tehnologie, elaborate în cadrul activității de cercetare universitară sau a instituțiilor de cercetări, colaboratoare.

În prezent există necesitatea creării modelului integrat de dezvoltare a IMM-urilor (inovative) în mediul universitar în cadrul căreia conlucrează echipa “studenți antreprenori” și oamenii de știință (cercetători) din cadrul universității. Echipa “studenți antreprenori” elaborează un proiect (cu prezentarea planului de afaceri) pentru infrastructura existentă a universității, participă activ la concursuri la baza cărora stau investițiile și primesc suport financiar pentru implementarea ideii de afaceri, ceea ce determină lansarea întreprinderii. [2,p.49]

Conform Ghidului inteligent pentru incubatoare bazate pe inovare, publicat de Comisia Europeană, sunt aplicate trei faze tipice (standard) de incubare prezentate în schema 1.

Schema 1. Etapelor de incubare a întreprinderii. *Sursa:3, p.8*

Relația dintre universități și incubatoarele de afaceri este complicată, deoarece universitățile nu sunt întotdeauna interesate să-și promoveze companiile spin-off prin incubatoare universitare, iar incubatoarele de afaceri nu sunt deschise pentru a le prelua sau primi în acest mediu.

Experiența globală a dezvoltării incubatoarelor de afaceri amplasate în mediul universitar demonstrează că aceste structuri joacă un rol important în dezvoltarea afacerilor cu aspect inovațional pentru viitorii tineri antreprenori. Acestea oferă suport întreprinderilor incubate nu doar prin oferirea spațiilor, dar și prin accesul la rețeaua în care sunt incluse întreprinderi de diverse genuri de activitate, universități, incubatoare de afaceri și sistemul de dezvoltare a competențelor. Incubatoarele de afaceri din mediul universitar ca parte componentă a rețelei au un impact vizibil pozitiv asupra dezvoltării economiei în sfera inovării, acestea promovează și/sau comercializează rapid idei noi și rezultatele cercetărilor efectuate în cadrul universităților, facilitează schimbarea noilor tehnologii, ceea ce sporește eficiența producției. [4]

Bazându-ne pe evaluarea comparativă a eficienței activității incubatoarelor de afaceri realizată de Curtea de Conturi Europeană în cadrul Raportului special "A reușit Fondul european de dezvoltare regională (FEDER) să susțină cu succes dezvoltarea incubatoarelor de afaceri?" putem menționa că în cadrul aplicării metodologiei de evaluare au fost utilizați indicatori cantitativi ce au fost repartizați pe perioadele de incubare (trei perioade) conform etapelor de incubare.

Din cele 62 de incubatoare eșantionate, conform Raportului privind succesul critic și factorii de eșec a incubării în instituțiile de învățământ superior din UE, 11 incubatoare (18%) indică faptul că ambele dintre acestea fac parte din primele 3 obiective și o treime dintre incubatoarele care indică faptul că un obiectiv principal este dezvoltarea unui eco-sistem antreprenorial regional, a ajuta studenții să-și realizeze ideile de afaceri, dezvoltarea regională și crearea locurilor de muncă.

Tabelul 1. Top trei obiective a incubatoarelor analizate

Indicatori	incub		IU*		IA*	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Dezvoltarea unui ecosistem regional care să sprijine întreprinderile sturt-up și/sau să permită să î-și înceapă	31	50	17	52	14	48

Pentru a ajuta studenții să-și realizeze ideile de afaceri	26	42	18	55	8	28
Dezvoltarea regională și crearea de noi locuri de muncă	20	32	9	27	11	38
Suportul întreprinderilor orientate spre activitate socială	11	18	7	21	4	14
Promovarea cunoștințelor și tehnologiilor moderne la universitate	10	16	8	24	2	7
Corelarea start-up-urile cu companiile care vor avea interes în competențe/resurse/tehnologii	8	13	2	6	6	21
Dezvoltarea unor sectoare specifice	7	11	5	15	2	7
Oferirea studenților experiență practică care dezvoltă abilități de viață și în carieră	7	11	4	12	3	10
Suport pentru persoanelor dezavantajate / persoanelor ce au aplicat la proiecte	4	6	1	3	3	10

*IU- incubator universitar (33 incubatoare), IA-incubator de afaceri (29 incubatoare) Sursa: 5

Un alt model bazat pe trei seturi de indicatori, utilizat pentru evaluarea rezultatelor activității incubatoarelor tehnologice, este propus de Mian S. Aceste seturi de indicatori sunt: Rezultatele de performanță – care includ sustenabilitatea și creșterea programului, rata de supraviețuire și creștere a companiilor incubate, contribuția la atingerea misiunii sponsorilor, impactul la nivelul comunității; Politicile de management și eficiența acestora – măsurarea eficienței utilizării resurselor. Elementele evaluate includ obiectivele, organizarea și gestionarea incubatorului, finanțarea și capitalizarea, politicile operaționale și piețele-țintă; Serviciile și valoarea adăugată a acestora – evaluarea valorii adăugate percepute de către firmele incubate, în raport cu serviciile și facilitățile oferite, precum și valoarea percepută asociată cu schimbul de cunoștințe și cu mediul oferit de incubator. [6]

Răspunsul la întrebarea cine sunt clienții incubatoarelor universitare, conform aceluiași raport, putem menționa că, cele mai multe incubatoare universitare servesc o serie de grupuri - studenți, personal, precum și persoane fizice și firme externe la universitate. Aproape toate incubatoarele universitare au scopul de a ajuta studenții cu înființarea de afaceri (31 din 33 de incubatoare studiate), dintre cele două care nu susțin studenții, un incubator era încă în curs de înființare, iar celălalt a servit doar clienților externi.

Tabelul 2. Tipuri de clienți deserviți de incubatoarele universitare

Țara	Clienții incubatoarelor universitare			Numărul incubatoarelor
	studenți	profesori	clienți externi	
Belgia	1	1	1	1
Cehia	7	6	7	7
Italia	4	1	3	4
Slovacia	2	2	2	3
Spania	2	2	3	3
Marea Britanie	15	9	10	15
Total	31	21	26	33

Sursa: 5

Conform cercetărilor efectuate asupra incubatoarelor amplasate din cadrul mediului universitar în Republica Moldova și gestionate de Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare orientate spre evaluarea incubatoarelor de inovare, promovarea și susținerea întreprinderilor mici și mijlocii la crearea produselor și serviciilor din acest domeniu. Stimularea tinerilor antreprenori, facilitarea dialogului dintre inventatori, cercetători, reprezentanți a Guvernului și mediului de afaceri de către Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare sunt elemente importante în activitatea incubatoarelor universitare, însă crearea acestor incubatoare este necesar să fie bazată pe trei piloni - metodologia orientată spre *structura*, *funcționarea* și *evaluarea rezultatelor* incubatoarelor universitare stipulate în cadrul legislativ. [4]

Concluzii

În final putem generaliza următoarele: rezultatele la finele anului de gestiune, fie ele pozitive sau negative trebuie să fie analizate cu ajutorul unor metode care ar permite dezvoltarea mediului universitar fiind o verigă a sistemului economic, care propulsează mecanismul orientat spre activitatea și monitorizarea rezultatelor care influențează pozitiv sau negativ asupra economiei și educației antreprenoriale.

Un element important ar fi selectarea componentelor metodologice care ar pune în aplicare activitatea incubatoarelor de inovare și obține rezultatele preconizate și anume cum activează și în ce direcție se dezvoltă incubatoarelor de inovare din mediul universitar.

Metodologia orientată spre formarea structurii și activitatea a incubatoarelor de afaceri amplasate în mediul universitar poate include următoarele instrumente și etape de evaluare: prezentarea modelului pentru funcționarea și structurarea unui mediu de incubare din cadrul universității în care este format cu depistarea factorilor interni și externi aplicând analiza

SWOT evidențind factorii ce stopează activitatea acestuia cu evidențierea tuturor celor implicați în funcționarea acestuia.

Referințe bibliografice

1. DOGA-MÎRZAC, M. Cercetarea abordărilor conceptuale ale incubatorului de afaceri amplasate în cadrul mediului de afaceri. Studia Universitatis (Seria Științe Exacte și Economice), nr. 2 (132), pag. 52-61, Chișinău, 2020, ISSN 1857-2073, ISSN 2345-1033.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/07.%20p.52-61%20%28Economie%29.pdf
2. GREBENCHIN A., IVANOVA A. Бизнес-инкубирование в университете как ключевое условие формирования малого инновационного предпринимательства в регионе, ЭКОНОМИКА РЕГИОНА №3/2012, p.47-56, УДК 332.146:001.895
<https://cyberleninka.ru/article/n/biznes-inkubirovanie-v-universitete-kak-klyuchevoe-uslovie-formirovaniya-malogo-innovatsionnogo-predprinimatelstva-v-regione/viewer>
3. Raportul special, A reușit FEDER să sprijine cu succes dezvoltarea incubatoarelor de afaceri?, Curtea de conturi europeană, 2014, 47 p.
4. DOGA-MÎRZAC, M. Methodological aspects oriented to structure the University incubators, Accounting and Finance Journal 2 (92) 2021, Ukraine, Kyiv, Issue 03127, submission ID 28/2021 dated 19.05.2021
5. Raportul privind succesul critic și factorii de eșec a incubării în instituțiile de învățământ superior din UE <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/35ce359d-3c74-4857-91c8-03510f35b6/Critical%20factors%20%5BEN%5D.pdf>
6. CÎRLAN A., Incubatoarele de afaceri din R. Moldova: evoluție și performanțe, Revistă științifico-didactică „Economica”, nr. 1 (107), ASEM, Chișinău, 2019, p. 41-57, ISSN 1810-9136

Notă: Articolul a fost elaborat în cadrul Proiectului aplicativ din cadrul concursului "Program de stat" (2020-2023): 20.80009.0807.38 „Evaluarea multidimensională și dezvoltarea ecosistemului antreprenorial la nivel național și regional în vederea impulsivării sectorului IMM în Republica Moldova”, finanțat din bugetul de stat al Republica Moldova.

PROMOVAREA TRANSPORTULUI ECOLOGIC CA MĂSURĂ DE IMPLEMENTARE A ACHIZIȚIILOR PUBLICE DURABILE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Maria PAPANA

ORCID: 0000-0002-3419-710X

Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 336.25:351.712.5:656.132(478) DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388873>

***Abstract:** Electric cars are becoming more popular in the Republic of Moldova. There are multiple advantages to promote the use of electric cars in the Republic of Moldova, including low consumption, reduction of CO2 emissions in the transport sector and ensuring a cleaner environment in densely populated localities in the country. At present, there is already a charging infrastructure for electric cars and with significant growth potential in the coming years. At the same time, the purchase of an electric car is already coupled with some tax benefits, such as the lack of application of import excise duties and the lack of tax for road use. Promoting the use of electric cars must also be coupled with the use of electricity from renewable resources*

***Keywords:** electric car, sustainable public procurement, efficiency.*

Introducere: Acum doar câțiva ani, automobilele electrice erau încă o tendință văzută ca fiind parte din viitor și doar foarte puțin din prezent. Începând cu anul 2020 acel viitor a venit cu pași rapizi, iar anul 2021 a adus cifre de vânzări mari pentru mașinile electrice la nivel global.

Autoturismele electrice fac parte din soluția pentru mobilitatea individuală, tot mai des utilizată în Republica Moldova. În baza datelor statistice făcute publice de Agenția de Servicii Publice (ASP), către finele lunii septembrie 2020 au fost înregistrate 390 vehicule electrice în Moldova doar în anul 2020, iar numărul de vehicule electrice a crescut de patru ori comparativ cu anul 2018. Transportul aduce o contribuție mică PIB-ul țării, mai puțin de 5%. Cu toate acestea, sectorul este responsabil pentru 22% din emisiile de GES ale țării.

Sectorul transporturilor este principala sursă de poluare a aerului, în special în zonele urbane, reprezentând 86% din totalul emisiilor, conform Biroului Național de Statistică a Moldovei.

Scopul Proiectului reprezintă dezvoltarea și promovarea achizițiilor publice durabile în domeniul transportului electric în cadrul entităților din Republica Moldova.

Promovarea achizițiilor de automobile electrice se planifică a fi executate prin programe de reînnoire a parcurilor de automobile a entităților.

Consumatorii joacă un rol important în ceea ce privește cererea de vehicule ecologice. Pentru a o stimula, aceștia trebuie să fie informați cu privire la multiplele posibilități, avantaje și aspecte practice ale acestui tip de vehicul. Totodată, stimulentele financiare acordate la achiziționarea vehiculelor în cauză reprezintă alternative interesante pentru a favoriza intrarea acestora pe piață.

Obiectivele proiectului legate de dezvoltarea transportului durabil:

1. Reducerea poluării aerului cu 30% până în anul 2023, prin dezvoltarea unui transport durabil;

În cadrul primului obiectiv, sunt prevăzute următoarele acțiuni:

- Eliminarea treptată a mașinilor vechi prin intermediul unui program de stat în colaborare cu entitățile;
- Crearea stimulentele fiscale pentru importul automobilelor cu motoare electrice precum și dezvoltarea infrastructurii naționale necesare pentru mașinile electrice.
- Aplicarea restricțiilor privind utilizarea vehiculelor (de toate tipurile, în scopuri industriale/comerciale) mai vechi de 15 ani.
- Organizarea și promovarea Săptămânii Europene a Mobilității.

2. Creșterea nivelului de conștientizare a publicului cu privire la economia verde și dezvoltarea durabilă cu cel puțin 30% până în anul 2023.

- Desfășurarea campaniilor de informare și sensibilizarea cu privire la economia verde în domeniul eficienței resurselor, achizițiilor publice durabile, transportului durabil.
- Organizarea unei conferințe naționale privind economia verde.

Beneficiile automobilului electric:

- Emisii zero - fără emisii de dioxid de carbon sau oxid de azot în timpul condusului.
- O nouă energie - motorul pur electric asigură un condus rafinat, silențios, cu un cuplu instant pentru demarare rapidă și o accelerare liniară la orice viteză.
- Baterie puternică - bateria mare de 78 kWh oferă o autonomie de peste 400 km/200 mile și poate fi încărcată cu ușurință acasă sau la o stație de încărcare rapidă. Permite, de asemenea, o preîncălzire eficientă, precum și o pre-răcire a cabinei.
- Regenerarea energiei la frânare - la frânare sau încetinire, energia înmagazinată de frâne este transferată înapoi la baterie pentru o autonomie mai mare.

Principalul beneficiu legat de utilizarea unui autoturism electric în locul unui tradițional (cu motor cu ardere internă) este legat de costurile de exploatare. Astfel, atât costurile curente legate de combustibil precum și de

Întreținere a autoturismului sunt în general mai mici. Un număr mai mic de piese într-un autoturism electric presupune și costuri mai mici legate de întreținerea acestuia.

Sunt multiple avantaje pentru a promova utilizarea automobilelor electrice în Republica Moldova, printre care consumul redus, reducerea emisiilor CO2 în sectorul transportului și respectiv asigurarea unui mediu mai curat în localitățile cu populație densă din țară. La momentul actual, deja există o infrastructură de încărcare pentru automobile electrice cu peste 75 stații publice de încărcare și cu potențial de creștere semnificativ în următorii ani. Totodată, achiziționarea unui automobil electric este deja cuplată cu unele beneficii de ordin fiscal, precum lipsa aplicării accizelor de import și lipsa taxei pentru folosirea drumurilor.

Pentru accelerarea tranziției energetice sunt necesare schimbări majore, în modurile de producere a energiei, în modurile noastre de a consuma zilnic, fără a uita aportul inovațiilor tehnologice.

În acest context, dezvoltarea electromobilității este o soluție eficientă pentru a face față multor provocări. Desigur, vehiculul electric nu emite CO2 la conducere. Dar asta nu este tot. De asemenea, promovează apariția energiilor regenerabile (solare, eoliene etc.) prin depășirea intermitenței acestora. Electricitatea verde poate fi într-adevăr stocată, de îndată ce este produsă, în bateria vehiculului.

În dependență de genul de activitate al entităților din Republica Moldova, se propun patru tipuri de autovehicule electrice, care fac parte din topul celor mai populare mașini electrice în Europa în 2020, modele franceze, care s-au vândut într-un număr de 99 261 de unități în 2020 și au ocupat primul loc în Europa după numărul de vânzări.

1. ZOE E-TECH ELECTRIQUE – este o mașină electrică cu rază lungă de acțiune pentru profesioniști și companii. Zoe E-Tech electric garantează o experiență de condus excepțională și senină și însoțește profesioniștii și companiile în toate călătoriile lor datorită autonomiei sale de până la 395 km. Automobilul este eficient pentru entități, ca automobil de serviciu, deoarece oferă un șir de beneficii: securitate în conducere (ajutor de parcare spate, alertă de trecere a liniei, asistent de mentinere a benzii, alertă de supravitează și recunoașterea semnelor de circulație.) și multimedia (tablou de bord digital personalizabil, navigație.)
2. NOUVELLE RENAULT MEGANE E-TECH – Automobilul oferă o bună economie pentru entitate, aproximativ de până la 1.600 EUR în combustibil pe an comparativ cu un vehicul termic de categorie echivalentă. Evaluările economiei de combustibil se bazează pe comparația cu un vehicul compact din același segment care consumă 7,5 litri la 100 de kilometri, pe baza unui kilometraj mediu anual de 15.000

de kilometri. Automobilul oferă 470 km autonomie, accelerare 7,4 sec. 0-100 km/h, 26 sisteme avansate de asistență pentru șofer.

3. RENAULT KANGOO E-TECH ELECTRIQUE – prima furgonetă electrică de consum capabilă să vă ofere o autonomie de 230 km WLTP(Worldwide harmonized Light vehicles Test Procedures). Motorul electric este silențios: utilizarea unui vehicul electric reduce, prin urmare, poluarea fonică în oraș. Forța de rotație a motorului electric este maximă de îndată ce vehiculul este pornit. Prin urmare, mașinile electrice sunt mai puternice la pornire și în timpul ridicării decât vehiculele cu motor cu combustibil. Astfel întreprinderea va beneficia de toate avantajele mobilității electrice: respect pentru mediu, costuri reduse cu energia, liniște la bord. Electric Kangoo E-Tech va îmbina afacerea cu plăcerea.
4. RENAULT MASTER E-TECH ELECTRIQUE - Oferă 120 km de autonomie în condiții reale. Deosebit de potrivit pentru activitățile de livrare în zonele urbane și suburbane, transport de persoane, designul său expresiv este în slujba eficienței. Datorită transmisiei sale automate fără schimbarea vitezelor, electricul Master E-Tech este capabil să accelereze rapid, confort și fluiditate în plus. Capabil să se deschidă la 270°, ușa din spate a lui Master E-Tech Electrique se adaptează oricărui tip de platformă logistică.

În ceea ce privește sursele de finanțare utilizate pentru achiziționarea tehnologiilor ecologice, se poate observa că cele mai utilizate au fost Programul Națiunilor Unite pentru Mediu – 19,8%, MoSEFF – 18,7%, Proiectul Energie și Biomasa – 16,5% și Fondul de Investiții Sociale din Moldova – 15,4%, urmate cu procente mai scăzute de Fondul de Eficiență Energetică (5,5%), Agenția pentru Transfer Tehnologic (2,2%), Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (2,2%), Sida (2,2%) și alte surse cumulate 31,5%.

Motivele care au determinat beneficiarii să utilizeze un anumit mecanism financiar pentru punerea în aplicare a eco-tehnologiilor au fost:

- primirea unei recomandări de la o instituție (ex: PNUD);
- eficiența și gradul ridicat de încredere;
- accentul pus pe domeniul mediului;
- îndeplinirea criteriilor de eligibilitate;
- implicarea în punerea în aplicare a proiectului și oferirea de sprijin consultativ pentru documente;
- lipsa de informații cu privire la alte oportunități de finanțare.

Majoritatea beneficiarilor/instituțiilor publice/companiilor (67,4%) au utilizat fonduri publice, granturi sau subvenții de stat pentru implementarea ecotehnologiilor, în timp ce 32,6% dintre aceștia au folosit fonduri proprii pentru achizițiile de eco-tehnologii.

Principalele mecanisme de bună practică sunt fondurile și proiectele europene. Acordul de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova oferă oportunități de cooperare și finanțare sporite, inclusiv în domeniul eco-tehnologiilor și protecției mediului. Programul "Promovarea dezvoltării economice „verzi” în țările Parteneriatului Estic” (EaP GREEN) lansat în Moldova are scopul de a susține procesul de tranziție a țărilor Parteneriatului Estic ale Uniunii Europene (EaP) spre o economie „verde”. Preconizările documentului răspunde necesităților curente de dezvoltare în aceste țări și angajamentelor asumate de către ele, inclusiv și de Republica Moldova în cadrul Summitu-lui de la Varșovia a Parteneriatului Estic, Conferinței miniștrilor "Un mediu pentru Europa" și Conferinței ONU privind dezvoltarea durabilă "Rio+20". În cadrul programului EaP GREEN vor fi elaborate noi abordări, politici și instrumente de gestionare, vor fi realizate proiecte la nivel de întreprindere. Financiar programul este susținut de Comisia Europeană și alți donatori. Obiectivele: Promovarea schimbărilor în consumul public prin intermediul practicilor de Achiziții Publice Durabile și stimularea inovării și a serviciilor și bunurilor mai durabile prin intermediul Achizițiilor Publice Durabile.

Concluzii

Sunt multiple avantaje pentru a promova utilizarea automobilelor electrice în Republica Moldova, printre care consumul redus, reducerea emisiilor CO₂ în sectorul transportului și respectiv asigurarea unui mediu mai curat în localitățile cu populație densă din țară.

Soluțiile de finanțare sunt adaptate nevoilor entităților. Instrumentele existente de finanțare internațională pentru încurajarea elaborării proiectelor de mediu și a celor de eficiență energetică, care să includă soluții eco-inovaționale, sunt variate pentru Republica Moldova. Un număr mare de donatori internaționali (state și instituții) au parte de o relație coerentă cu Moldova în ceea ce privește finanțarea acestui tip de proiecte în ultimii câțiva ani. În funcție de nevoile entităților, există o diversitate de oferte de finanțare pentru a permite crearea unei flote optime.

Referințe bibliografice:

1. Legea privind achizițiile publice nr. 131/2015. Publicat la 31 iulie 2015 în Monitorul Oficial Nr. 197-205.
2. Programul de promovare a economiei verzi în Republica Moldova pentru anii 2018-2020 și Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia, aprobate prin Hotărârea de Guvernului nr. 160/2018.

3. Ghid privind achizițiile publice durabile, elaborat de Agenția Achiziții Publice în 2017.
4. Studiu realizat de IDIS „Viitorul” în cadrul proiectului „Consolidarea Achizițiilor Publice Durabile în R.M. nr. 81 din 03.01.20

INTERFERENȚA CONTRACTELOR COMERCIALE ÎN ACHIZIȚIILE PUBLICE

Alexandru CUZNETOV
ORCID: 0000-0002-2738-5620
Olga TRETIACOV
ORCID:0000-0001-9508-9594

CZU: 347.74:336.25:351.712.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388887>

Abstract: *Both commercial contracts and public procurement have emerged, as a necessity, at a certain stage of the society development to replace the archaic and cumbersome forms of regulation. The acquisitions published a special significance in the economy of the Republic of Moldova and of the European states, contributing to the creation of the considerable part of the GDP. Including public procurement, as a way of acquiring the right of ownership by public entities, due to their novelty for economic life, as well as frequent changes in legislation, is a actual topic.*

Keywords: interference, commercial contracts, public procurement, current trends, sustainable.

Principiul libertății contractuale permite participanților la circuitul civil să încheie o mare varietate de contracte civile, comerciale și contracte ce se referă la alte ramuri de drept.

De fapt, contractele au apărut în condițiile producției simple de mărfuri din societățile antice și cele ale existenței banilor, rostul lor principal fiind acela de a realiza circulația mărfurilor prin intermediul banilor.

Reglementarea contractelor a însemnat legiferarea a *două fenomene economice interdependente*:²⁸

- fenomenul circulației mărfurilor prin intermediul banilor;
- fenomenul creditului, menit să înlesnească circulația mărfurilor și în general comerțul juridic.

Contractul comercial este principalul instrument juridic cu ajutorul căruia se înfăptuiește comerțul intern și internațional. Din punct de vedere al conceptualizării, *contractele comerciale* sau cum au fost denumite de unii doctrinari *contracte profesionale*²⁹, reprezintă acele acorduri de voință, care sunt realizate între două sau mai multe persoane, prin care se stabilesc, se modifica sau se sting raporturi juridice, încheiate de antreprenori (profesioniști) în procesul activității de întreprinzător, având ca obiect producerea și circulația

²⁸ Fr.Deak, Stanciu D.Cârpenaru. Contractele civile și comerciale. București: Lumina Lex, 1993, p.33.

²⁹ Gh.Piperea. Introducere în dreptul contractelor profesionale. București: All Beck, 1997, p.49.

mărfurilor, executarea de lucrări și prestarea de servicii, în scopul obținerii profitului.

La prima vedere contractul comercial pare a fi un contract oarecare, similar celor reglementate de Codul civil. O analiză mai atentă a specificului acestui contract demonstrează că el se prezintă ca o instituție juridică diferită prin caracteristicile sale față de contractul civil, având interferențe sporite și în achiziții publice, deoarece contractul comercial este sursa cea mai importantă de obligații comerciale. În continuare vom trece în revistă unele tendințe actuale în evoluția obligațiilor contractuale comerciale³⁰, ce pot influența și achizițiile publice.

Practica activității economice indică un anumit curs spre care se îndreaptă obligațiile contractuale. Inițiativa particulară, interesele de grup, ale comunităților și ale statului în activitatea economică fac ca unele reglementări din domeniu să devină desuete.

Sub presiunea nevoilor curente practicienii creează noi modele de contracte pe care jurisprudența le consacră după ce în prealabil le supune unui examen sever. Contractele nenumite capătă o pondere tot mai însemnată în viața economică și juridică.

Contractele comerciale sunt dominate, spre deosebire de cele civile, de spiritul de afaceri, de preocuparea pentru eficiența economică, pentru libera concurență. Clauzele contractuale exprimă dorința de echilibru al sarcinilor, de repartizare echilibrată a riscului contractual.

Un segment însemnat al obligațiilor contractuale comerciale este dominat de un intervenționism care înlătură principiile liberale în materie. Acest *intervenționism* se manifestă în două direcții:

- se extind serviciile publice comerciale (poștă, telecomunicații, transporturi publice) ce presupun contracte tip impuse de autoritatea publică;
- se restrânge libertatea contractuală prin clauze de protecție a consumatorilor, prin necesitatea obținerii de autorizații administrative, prin impunerea de obligații legale de contractare etc.

Efectul acestei tendințe se regăsește în creșterea ponderii contractelor comerciale în achizițiile publice. La rândul său, achizițiile publice, ca modalitate specifică de dobândire a dreptului de proprietate de către entitățile publice, joacă un rol important în economiile atât a Republicii Moldova cât și a statelor membre ale Uniunii Europene, generând peste 16 % din PIB-ul UE.³¹

Datorită noutății acestora pentru viața economică, cât și schimbărilor dese de legislație, achizițiile publice reprezintă un subiect actual, necesar de a face o

³⁰ Al.Cuznețov, M.Mustea (Homițchi). Regimul juridic al contractelor comerciale. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.9, p.26-27.

³¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/34/contractele-de-achizitii-publice>

analiză primară a acestui mod specific de intrare a bunurilor în domeniul privat al entităților publice pentru asigurarea principiului durabilității.

Aplicarea principiilor pieței interne în cazul achizițiilor publice, eficientizează distribuirea resurselor economice și utilizarea mai rațională a fondurilor publice, autoritățile publice obținând produse și servicii de cea mai bună calitate disponibilă la cel mai bun preț, ca urmare a unei concurențe mai intense.

Alegerea celor mai performante întreprinderi de pe piața europeană încurajează competitivitatea întreprinderilor europene și consolidează respectarea principiilor transparenței, egalității de tratament și eficienței, reducând astfel riscul de fraudă și corupție.

Comunitatea Europeană a adoptat acte legislative ce urmăreau coordonarea normelor interne, naționale impunând obligații în ceea ce privește publicarea licitațiilor și criteriile obiective de examinare a ofertelor.

Începând cu anii '60 ai secolului 20, s-au adoptat câteva acte normative referitoare la achizițiile publice, dar mai târziu Comunitatea a decis să simplifice și să coordoneze legislația în acest domeniu și a adoptat patru directive (Directiva 92/50/CEE, Directiva 93/36/CEE, Directiva 93/37/CEE și Directiva 93/38/CEE).

În scopul simplificării și clarificării, trei dintre aceste directive au fuzionat, formând Directiva 2004/18/CE privind contractele de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii și Directiva 2004/17/CE privind sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale.

În ultimii ani la nivel european a fost adoptat un nou pachet legislativ privind achizițiile publice, menit să creeze un cadru juridic ce garantează tuturor actorilor economici din Uniunea Europeană (UE) accesul efectiv și nediscriminatoriu la piața UE și oferă o mai mare siguranță în privința dispozițiilor legale aplicabile.

Legea Republicii Moldova cu privire la achizițiile publice nr.131/2015³², transpune Directivele menționate supra, consacrand astfel de principii ale dreptului UE de reglementare a relațiilor privind achizițiile publice, precum utilizarea eficientă a banilor publici și minimizarea riscurilor autorităților contractante, transparența achizițiilor publice, asigurarea concurenței și combaterea practicilor anticoncurențiale în domeniul achizițiilor publice, protecția mediului și promovarea unei dezvoltări durabile prin intermediul achizițiilor publice, liberalizarea și extinderea comerțului internațional, libera circulație a mărfurilor, libertatea de stabilire și de prestare a serviciilor și altele.

Conform prevederilor art.1 din Legea nr.131/2015, prin achiziție publică înțelegem procurarea, prin intermediul unui contract de achiziții publice, de

³² Legea Republicii Moldova nr. 131/2015 cu privire la achizițiile publice, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr. 197-205

bunuri, de lucrări sau servicii de către una sau mai multe autorități contractante de la operatorii economici selectați de acestea, indiferent dacă bunurile, lucrările sau serviciile sunt destinate sau nu unui scop public.

Întrucât achiziția publică reprezintă o vânzare-cumpărare, obiect al acesteia îl pot constitui:

- a) procurarea unui sau mai multor bunuri;
- b) executarea unei sau mai multor lucrări;
- c) prestarea unui sau mai multor servicii.

Instrumentul juridic prin care entitățile publice intră în relațiile comerciale cu operatorii economici pentru a-și satisface necesitățile de bunuri, lucrări sau servicii este contractul de achiziții publice.

Legea distinge *trei tipuri de contracte* în funcție de obiectul acestora:

- contract de achiziții publice de bunuri;
- contract de achiziții publice de lucrări;
- contract de achiziții publice de servicii.

În cazul unui obiect complex format din mai multe tipuri de achiziții (de bunuri, lucrări sau servicii), tipul contractului se califică în funcție de obiectul principal, care se determină reieșind din cea mai mare valoare estimată a serviciilor sau a bunurilor respective.

Contractele care au ca obiect două sau mai multe tipuri de achiziții se atribuie în conformitate cu dispozițiile aplicabile pentru tipul de achiziție ce caracterizează obiectul principal al contractului în cauză.

Concluzii

Este importantă actualizarea și îmbunătățirea mecanismelor existente în legislație în vederea simplificării procesului de achiziții publice, facilitării comunicării electronice, susținerii întreprinderilor mici și mijlocii, perfecționării criteriilor de atribuire, pentru asigurarea compatibilității legislației cu acquis-ul³³ Uniunii Europene, astfel contractele comerciale prin achizițiile publice ar putea deveni un motor important de dezvoltare a inovației și tehnologiilor, îmbunătățind eficiența serviciilor publice pentru atingerea obiectivelor economice și sociale și asigurarea durabilității.

³³ Acquis-ul Uniunii Europene este corpusul de drepturi și obligații comune care le revin tuturor țărilor UE în calitate de membri ai UE.

Referințe bibliografice:

1. Fr.Deak, Stanciu D.Cârpenaru. *Contractele civile și comerciale*. București: Lumina Lex, 1993, p.33.
2. Gh.Piperea. *Introducere în dreptul contractelor profesionale*. București: All Beck, 1997, p.49.
3. Al.Cuznețov, M.Mustea (Homițchi). *Regimul juridic al contractelor comerciale*. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr.9, p.26-27.
4. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/34/contractele-de-achizitii-publice>
4. Legea Republicii Moldova nr. 131/2015 cu privire la achizițiile publice, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr. 197-205
5. Acquis-ul Uniunii Europene este corpusul de drepturi și obligații comune care le revin tuturor țărilor UE în calitate de membri ai UE.

TENDINȚELE DE COMPORTAMENT A CONSUMATORILOR ÎN CUMPĂRAREA DE PRODUSE ECOLOGICE

Lucia NEPOTU,
ORCID: 0000-0001-5306-7346
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 336.1:658.7:504.06

DOI: <https://doi.org/110.5281/zenodo.7388904>

***Abstract.** Increasingly, consumers are behaving more responsibly and choosing organic products. What is the trend in recent years and what factors have led to this change in consumer behavior. Products that do not create harm to our environment are known as green products or eco-friendly products. This study covers trends in the buying behavior of consumers of organic products. The main purpose is to study the factors that influence the consumption pattern of organic products among consumers. Manufacturers have begun to adapt to these new consumers made up rather of those who want to take care of their health and that of their families. This new type of customer deserves all the attention due to the complexity of the way in which the purchasing decisions are made.*

Key words: consumer behaviour, organic product, trend, environmen, eco friendly, responsibility.

Introducere. Produsele ecologice devin tendințe în zilele noastre în mintea consumatorilor. Majoritatea consumatorilor preferă produsele ecologice, deoarece simt că sunt sănătoase, iar prin utilizarea acestora în viața de zi cu zi, generațiile viitoare să urmeze același lucru, astfel încât mediul să fie lipsit de poluare atât în prezent, cât și în viitor. În contextul tendințelor actuale, situația mediului ambiant este din ce în ce într-o stare mai critică. Odată cu creșterea capacităților umane în ultimele secole, mediul echilibrul a fost perturbat.

Produsele ecologice nu conțin substanțe chimice care diminuează stratul de ozon, sunt fabricate din materiale reciclate și produse biodegradabile. Există un număr de moduri și mijloace de a se proteja natura. Consumatorul din ce în ce mai mult alege utilizarea produselor verzi în locul produselor chimice pentru a salva mediul.

Scopul cercetării al constituie importanța utilizării produselor ecologice și tendințele acestora în ultimul timp. Care sunt factorii care contribuie la alegerea acestora și cum au evoluat aceste produse.

Metodologia cercetării. În prezentul articol au fost utilizate mai multe metode de cercetare științifică, printre acestea se numără: metoda inducției și deducției, analiza literaturii de specialitate atât a cercetătorilor din țară cât și a celor de peste hotare.

Cercetările privind responsabilitatea pentru mediul înconjurător și pentru un mediu de viață sănătos au fost deja efectuate încă anii 1970 și 1980, când relativ puțini consumatori erau conștienți de modul în care produsele și serviciile achiziționate afectează mediul natural. Pe piață erau foarte puține produse ecologice disponibile încă în acea perioadă. Începând cu anii 90 factorii sociali și ecologici au câștigat importanță atunci când consumatorii au început să le acorde o importanță mai deosebită. În prezent, consumul produselor ecologice este un termen comun, dar încă generează multe dispute în lumea științifică.

Sunt cazuri în care modelele particulare de comportament ale consumatorilor sunt în centrul disputei. De exemplu, unii cercetători susțin că cele mai binevenite semne ale consumului ecologic constau în cumpărarea produselor locale de la producători autohtoni. Alții susțin că oamenii ar trebui să cumpere alimente organice realizate în cele mai sărace țări, susținând astfel aceste economii.

Factorii care influențează modelul de consum al produselor ecologice în rândul consumatorilor sunt:

- protejarea terenului de substanțe chimice;
- utilizarea resurselor naturale abundente;
- preocuparea generațiilor prezente și viitoare;
- crearea de noi oportunități de afaceri în producția de îngrășăminte organice etc..

Politicile în materie de economie circulară plasează utilizarea eficientă a resurselor în centrul procesului decizional, asigurând valoare adăugată, precum și utilizarea și reutilizarea mai mult timp a resurselor, eliminându-se astfel deșeurile, reducându-se la minimum cererea de resurse (precum apa, combustibilii fosili și energia), ameliorându-se eficiența și diminuându-se costurile. În ultimii 50 de ani, rolul economic al materialelor plastice a crescut treptat, iar materialele plastice au devenit importante pentru o serie tot mai mare de produse și de lanțuri de producție. În urma producției de materiale plastice și a incinerării deșeurilor din materiale plastice au rezultat însă emisii semnificative de gaze cu efect de seră [2 p.5].

Dezvoltarea durabilă este un concept introdus și popularizat în 1987 de către Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare (Comisia Brundtland), (Allenby 2010), fiind definită drept: „Dezvoltarea ce răspunde nevoilor din prezent fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și asigura

propriile lor nevoi". În acest context, marketerii au conștientizat și acceptat treptat nevoia de a pune în practică o politică socială și de mediu concretizată în strategii operaționale. În ultimii 20 de ani, protecția mediului înconjurător atribuit exclusiv al guvernelor și comunităților, a devenit o responsabilitate comună tuturor componentelor mediului. Treptat responsabilizarea s-a tradus în crearea și marketarea unor produse preponderent "eco", care să corespundă valorilor dezvoltării durabile [1 p.55].

O dată cu creșterea sensibilității pentru problemele de mediu, consumatorii individuali au devenit motorul principal al proiectării și dezvoltării produselor eco. Cu mici diferențe regionale, prevenirea poluării a devenit o preocupare majoră, ca urmare se poate discuta despre un adevărat trend eco și un consumator eco-orientat [1 p.55].

Produsele alimentare în ultimul timp au tendința cea mai mare de a fi cât mai ecologice și de a nu dăuna atât persoanei cât și mediului. Dezbaterile privind sustenabilitatea alimentelor ecologice se concentrează frecvent asupra folosirii solurilor și a recoltei. Având în vedere faptul că recoltele în agricultura ecologică sunt, în general, mai reduse decât în agricultura convențională, studiile prevăd că trecerea în masă la agricultura ecologică ar putea duce la un deficit de alimente sau la creșterea cererii de terenuri agricole pentru acoperirea consumului curent. Acest lucru se poate întâmpla dacă nu se va schimba comportamentul de consum al populației. În cazul în care se trece la agricultură ecologică este însoțită și de reducerea consumului de proteine animale și a deșeurilor alimentare, atunci agricultura ecologică are avantaje clare [4 p.43].

Alimentele ecologice sau organice - produsele de origine animală sau vegetală care au fost obținute fără utilizarea substanțelor chimice sintetice sau a componentelor modificate genetic, nu au fost expuse iradierii iar în urma producerii lor mediul înconjurător nu a avut de suferit. Pentru a se considera organică, producția agricolă sau zootehnică trebuie să se desfășoare conform principiilor ecologice minim o perioadă de timp care diferă de la un produs la altul [3 p.23].

Prin urmare, este responsabilitatea fiecărui cetățean al generației prezente să ofere un mediu de calitate pentru generația viitoare. Este responsabilitatea guvernului și a agenților de marketing să insiste asupra importanței produselor ecologice pentru consumatori pentru a obține un mediu plăcut.

Chiar dacă tendințele de consum sunt departe de a fi omogene nivelului actual de ecologie, conștientizarea și comportamentele ecologice ale consumatorilor servesc drept unul dintre criteriile cheie pentru segmentarea pieței în țările dezvoltate. Astăzi consumatorii de pe aceste piețe sunt din ce în ce mai mulți și mai frecvent interesați de produsele ecologice. Companiile care includ ecologia în strategia lor de marketing au realizat rezultate remarcabile pe piețele financiare chiar și în perioada de încetinire economică.

Consumatorii încurajează consumul produselor eco prin:

- fabricarea și procurarea ambalajelor ecologice;
- achiziționarea de aparate electrocasnice și becuri cu economie de energie, care contribuie la protejarea pământului de la încălzirea globală;
- oprirea aparatelor electrocasnice atunci când nu sunt utilizate;
- reciclarea deșeurilor;
- întrebuițarea produselor cu utilizare multiplă;
- reducerea cantității de apă utilizată;
- utilizarea transportului electric, transportului public, etc..

Comportamentul de cumpărare responsabil față de mediu este considerat a fi unul dintre domeniile în care consumatorii își pot exprima interesul pentru problemele de mediu. Cumpărarea produselor ecologice este una dintre cele mai populare moduri de a reduce impactul negativ al unui individ asupra mediului. Achizițiile ecologice reprezintă, de asemenea, un comportament complex de luare a deciziilor etice și sunt considerate a fi un tip de comportament responsabil din punct de vedere social. Astfel, din punct de vedere social consumatorul responsabil ia în considerare consecințele consumului lor și încearcă să să-și folosească comportamentul de cumpărare pentru a aduce schimbări pozitive.

Rezultatele cercetării. Preferințele consumatorilor în domeniul consumului de produse ecologice sunt într-o evoluție continuă. Modelarea conștientizării consumatorului este un proces complex, condiționat de numeroși factori, printre care factorii demografici, inclusiv vârsta joacă un rol important. În prezent se atestă un grad mai sporit de interes față de domeniul dat în rândul tinerilor, care sunt interesați să consume, utilizeze produse ecologice. Acest lucru este apreciat pozitiv și încurajator, deoarece generațiile viitoare manifestă preocupare față de persoana sa și față de mediul în care trăiesc.

Concluzii. Consumul de cereale, mei, legume și fructe care sunt cultivate cu îngrășăminte naturale și într-un mod organic este cea mai bună practică în viața consumatorilor de zi cu zi pentru a salva pământul de la acumularea de îngrășăminte chimice și pesticide care sunt dăunătoare pământului și apei subterane, creând pericole pentru sănătate. Este responsabilitatea fiecărui cetățean să utilizeze produsele, care sunt mai puțin dăunătoare sănătății, nu provoacă daune mediului; nu trebuie de se acumula deșeuri inutile care dăunează mediului înconjurător. În timp ce se consumă produse și servicii de pe piață, este recomandabil să se prefere produsele ecologice nu numai pentru a încuraja antreprenorii din domeniul dat, ci și pentru a salva mediul ambiant de tot felul de răni. Acțiuni de informare a producătorilor, de instruire și de

promovare a conceptului de produse ecologice sunt realizate în Republica Moldova de către organizații de stat și private.

Referințe bibliografice:

1. Brandabur R. E., Tănase L.D., Un altfel de consumator: Studiu asupra produselor ecologice, Revistă de Marketing Online – Vol.4 Nr. 3, accesat www.academia.edu;
2. Plan de acțiuni pentru dezvoltarea producției ecologice, 2021, 24p.;
3. Produse ecologice. Ghid informativ privind terminologia, legislația, procedurile de etichetare. ODIMM, 18p..
4. Sustenabilitatea și calitatea alimentelor ecologice. Broșură, 2021, Ediție pentru Republica Moldova, Nr. 1129.

INVAȚĂMÎNTUL SUPERIOR – PROMOTOR AL ACHIZIȚIILOR DURABILE

Natalia GAVRILAȘ,
ORCID ID: 0000-0002-2788-7065
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 378:336.25:502.131.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388910>

Abstract: *This paper analyzes the importance of higher education in reaching the goal of sustainable procurement, one of indicators of sustainable development. Through education, consumers can understand the real impact of their purchases on environment, society and economy, their contribution to development a sustainable future, to saving public money and resources. Universities have a crucial role in sharing good practices, preparing specialists in sustainable procurement, responsible for proper implementation of sustainable procurement policies.*

Keywords: higher education, sustainable procurement, sustainable development, higher education institutions, green universities.

Resursele naturale nu sunt inepuizabile, mediul înconjurător nu mai are puterea să ofere în totalitate siguranța biodiversității, ecosistemele își reduc tot mai mult capacitatea de regenerare, planeta zice clar ca așa nu se mai poate. Societatea nu mai poate continua în același ritm, satisfacerea necesităților, fără să mai țină cont de presiunea negativă ce o exercită asupra naturii. Confortul prezentei generații, nu trebuie să distrugă șansa generației viitoare de a-și crea propriul confort. Societatea trebuie să demonstreze respect față planetă, să se dezvolte economic în armonie cu natura, să-și regândească modul de consum și producție, astfel încât să dăuneze cât mai puțin.

În vederea asigurării unui viitor mai bun pentru generațiile următoare, în anul 2015, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite (ONU), a adoptat la New York Agenda 2030 pentru Dezvoltarea Durabilă, care a fost ulterior contextualizată atât de Uniunea Europeană (UE) cât și de țările din afara ei. În componența celor 17 obiective ale Agendei, structurate pe dimensiunile dezvoltării durabile: mediu, social și economic, se regăsește obiectivul numărul 12- **CONSUM ȘI PRODUCȚIE RESPONSABILE**, axat pe susținerea unor tipare de consum și producție durabilă. În componența sa sunt incluse 8 ținte, orientate spre generarea beneficiilor și reducerea efectelor nocive asupra mediului, prin implementarea mecanismelor mai eficiente în gestionarea riscurilor asupra naturii.

Promovarea achizițiilor durabile, una din țintele obiectivului, vine să susțină protejarea și sporirea bunăstării mediului prin implementarea unor modele de consum și producție durabile, mult mai prietenoase cu natura.

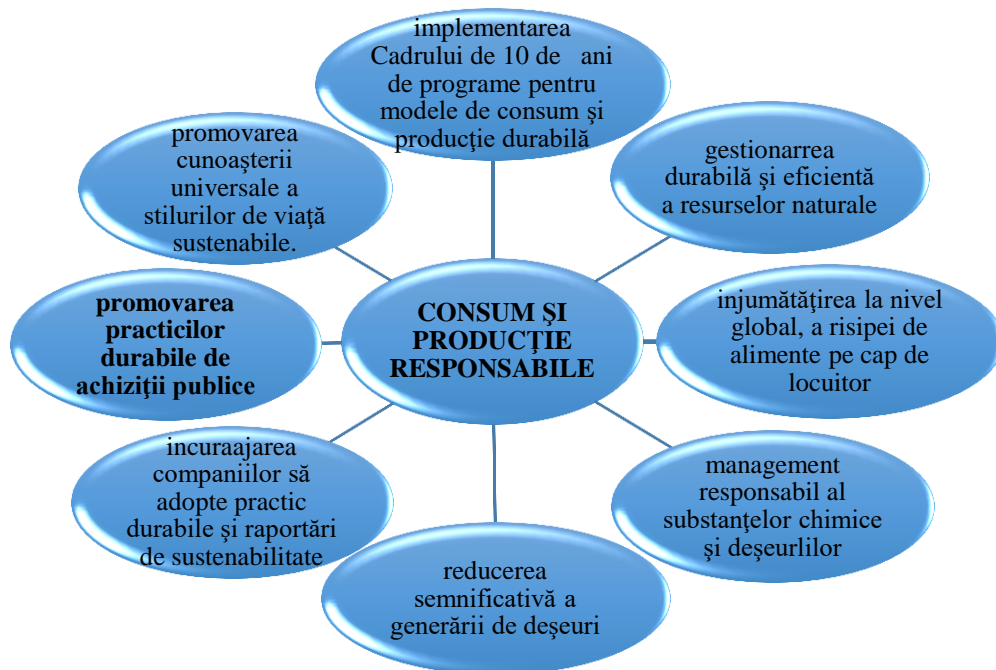

Figura 1. Țintele incluse în obiectivului 12 al dezvoltării durabile „CONSUM ȘI PRODUCȚIE RESPONSABILĂ”

Sursa: elaborat de autor în baza [2]

Achiziționarea durabilă de bunuri, servicii și lucrări trebuie să urmărească obținerea schimbărilor pozitive nu doar pe termen scurt, ci și pe termen mediu și lung, asupra dezvoltării societății, economiei și mediului înconjurător. Astfel achizițiile durabile reprezintă adoptarea și integrarea principiilor sustenabilității în procesele de achiziții.

Un mare promotor al achizițiilor durabile este mediul învățământului superior, care în contextul dezvoltării durabile tinde să transforme instituțiile superioare de învățământ, în adevărate instituții verzi, prin dezvoltarea și implementarea programelor axate pe principiile durabilității, precum și integrarea acestora în strategia organizațională.

Contribuția învățământului superior în promovarea consumului durabil este incontestabilă, în primul rând prin diseminarea bunelor practici, consumatorul este educat de a utiliza cât mai eficient resursele naturale, de a reduce risipa, de a recicla și reutiliza deșeurile. De asemenea este încurajat de a achiziționa produse cu un impact negativ cât mai mic asupra mediului, de a evalua produsul, bunul sau serviciul nu doar după cost, dar și după amabalaj, ciclu de viață, eficiență. Nu în ultimul rând, este ajutat să devină mult mai

responsabil, capabil să facă diferența, dar și să regândească achizițiile inutile, focusându-se spre achiziții regenerabile. Ariile cuprinse de achizițiile durabile din cadrul universităților includ cele mai importante sectoare:

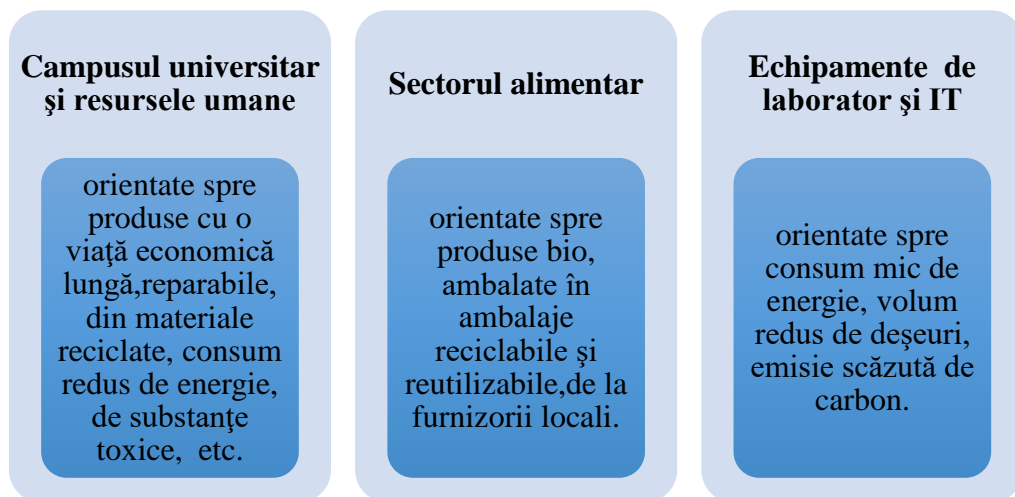

Figura 2. Sectoarele cuprinse de achizițiile durabile în spațiul universitar

Sursa: elaborat de autor

Prin implementarea achizițiilor durabile în mediul universitar, instituțiile de învățământ superior, promovează conștientizarea și evaluarea durabilă în rândul furnizorilor, contribuind astfel indirect la dezvoltarea companiilor durabile, prin provocarea acestora de a deveni mai inovatoare, mai performante. Includerea criteriilor de durabilitate, la evaluarea ofertelor de la potențialii furnizori, companiile sunt orientate și încurajate spre producerea bunurilor și serviciilor care ar reduce spectrul de impact asupra mediului, societății și economiei. De asemenea, sunt stimulate de a intensifica parteneriatele, contribuind și la dezvoltarea concurenței între companii atât la nivel național cât și nivel mondial.

Asumându-și statutul de universități verzi, învățământul superior devine factorul cheie în instruirea specialiștilor în achiziții durabile, în dezvoltarea afacerilor durabile și nu în ultimul rând, în dezvoltarea politicilor durabile. Conlucrarea acestor trei categorii de actori și existența unei sinergii, contribuie la crearea, dezvoltarea și implementarea corectă a documentelor de politici durabile, cu indicatori reali de măsurare a gradului de realizare, raportați la situația reală. De asemenea, oferă transparența, care de multe ori lipsește, precum și posibilitatea de a economisi resursele și banii publici.

Învățământul superior reprezintă nu doar o platformă de realizare a obiectivelor de sustenabilitate, ci și una de promovare și debut în evoluția tuturor celor implicați în dezvoltarea durabilă a unei țări.

Învățământul superior influențează pozitiv reprezentanții mediului economic și social, contribuind la eliminarea barierilor de comunicare, determină înțelegerea mutuală și conlucrarea întru susținerea și protecția mediului înconjurător.

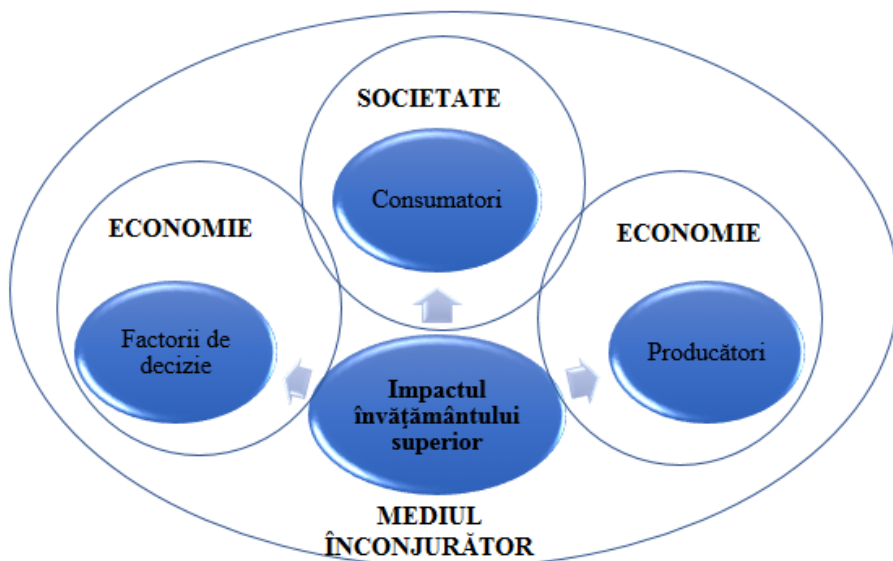

Figura 3. Impactul învățământului superior asupra celor trei dimensiuni prin prisma actorilor implicați în achiziții durabile

Sursa: elaborată de autor

În concluzie, putem menționa că instituțiile de învățământ superior reprezintă un adevărat promotor al achizițiilor durabile, care pot fi considerate instrument important în realizarea obiectivelor Agendei 2030. Asumarea angajamentului privind achizițiile durabile a bunurilor și serviciilor de către toți actorii implicați în activitatea economică, demonstrează responsabilitatea fiecăruia de a contribui la îmbunătățirea și amplificarea procesului de consum și producție durabilă.

Referințe bibliografice:

1. Țâmbaliuc N. Gușuvati A. Dezvoltarea durabilă în învățământul superior. https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789.1/172/Timbaliuc_N_Gusuvati_A_%20ec_2021_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y, accesat la 10.05.2022
2. <https://ambadasustenabilitatii.ro/consum-si-productie-responsabile/>, accesat la 10.05.2022

3. https://u-mob.eu/wp-content/uploads/2020/09/green_procurement.pdf, accesat la 11.05.2022
4. <https://www.cu.edu/psc/procurement/sustainability/cu-sustainable-purchasing>, accesat la 11.05.2022

ROLUL PARTENERIATULUI PUBLIC-PRIVAT ÎN DEZVOLTAREA SISTEMULUI CONTABIL: DE LA RECUNOAȘTEREA SUBVENȚIILOR LA CAPITALUL DE RISC

Viorica UNGUREANU,
ORCID: 0000-0002-2874-439X
contabil șef Broker Asigurare-Reasigurare
"Capital Broker" SRL
doctorandă Școala Doctorală de Științe Economice a USM

CZU: 657.1:339.13.027:005.334

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388918>

***Abstract.** The contemporary accounting system must respond to the challenges of society, the environment, the needs for development and innovation in various fields, and in order to achieve performance, a good collaboration of the government with the business environment is necessary. The role of public-private partnership (PPP) in the development of the accounting system implies the existence of an adequate institutional platform, including the legal framework, in the field of accounting, aimed at providing users with reliable information about real achievements in ensuring the sustainable development of both business and the state. Financial statements should reflect reliable information, on the participation of business, which assumes most of the risks, and on the participation of the public sector providing social services. Author put forward a hypothesis: the result of effective interaction PPP, based on the mechanisms for allocating grants, the implementation of innovative projects, financing the activities of capital, requires adequate reporting, which entails its improvement.*

Keywords: accounting system, public-private partnership, accounting reports, subsidies, innovation projects, venture capital.

***Introducere.** Sistemul contabil contemporan trebuie să răspundă provocărilor societății, mediului, nevoilor de dezvoltare și inovare în diverse domenii, iar pentru a obține performanță este necesară o bună colaborare a guvernului cu mediul de afaceri. Rolul parteneriatului public-privat (PPP) în dezvoltarea sistemului contabil presupune existența unei platforme instituționale adecvate, inclusiv a cadrului legal, în domeniul contabilității, menită să ofere utilizatorilor informații fiabile despre realizările reale în asigurarea dezvoltarea durabilă atât a afacerilor, cât și a statului.*

Actualitatea temei. Știința este determinată de inovație, iar pentru a implementa inovațiilor, este necesar de a investi, de a găsi surse de finanțare, care, deseori, vin din partea guverului sau/și a altor parteneri sub formă de granturi, subvenții sau suport financiar nerambursabil. Parteneriatului public-privat în dezvoltarea sistemului contabil depinde în mare parte de domeniul inovațional ca nucleu al modernizării structurale în orice domeniu economic și factor decisiv al creșterii economice. Acest articol conține informații utile despre cum se înregistrează în contabilitate subvențiile guvernamentale primite de entitate în cadrul programelor de stat, dar și posibilitatea implementării unui mecanism specific de finanțare cu venture capital, elaborarea unui model special pentru reprezentarea operațiunilor de executare, ajustarea și îmbunătățirea cadrului legal în domeniul inovării și a activității de risc.

Scopul și obiectivele generale:

- elaborarea mecanismului de contabilitate adecvat specificului activității de subvenționare din partea statului,
- modele de evidență contabilă specifică activității venture.
- argumentarea necesității utilizării concepției instituționale în cercetarea problemelor activității de subvenționare și activității venture;

Metodologia cercetării. Cercetarea realizată are la bază metodologii bazate pe principii teoretico-științifice și empirice, metode analitice, metode statistice, observația, inducția și deducția, metoda studiului de caz, prin ilustrarea unor informații practice, tehnica eficientă de învățare prin cercetare și descoperire, limbaj specializat aferent domeniului cercetat.

Pentru ca entitățile economice să nu-și piardă interesul pe motivul profitabilității reduse, este binevenită intervenția statului prin acordarea de sprijin financiar și material în diferite domenii de activitate, care se numește **subvenție**. Potrivit prevederilor [SNC "Capital propriu și datorii"](#), subvențiile sunt definite ca asistență acordată de Guvern, alte autorități ale administrației publice, instituții și organizații naționale și internaționale sub forma unor transferuri de resurse cu condiția respectării de către entitate a anumitor cerințe. Potrivit Standardul Internațional de Contabilitate (IAS) 20 „Contabilitatea subvențiilor guvernamentale și prezentarea informațiilor ce țin de asistența guvernamentală” subvenția este definită ca ajutor de stat sub forma transferului de resurse către întreprindere în schimbul trecut sau în viitor, anumite condiții referitoare la activitatea de exploatare a întreprinderii.

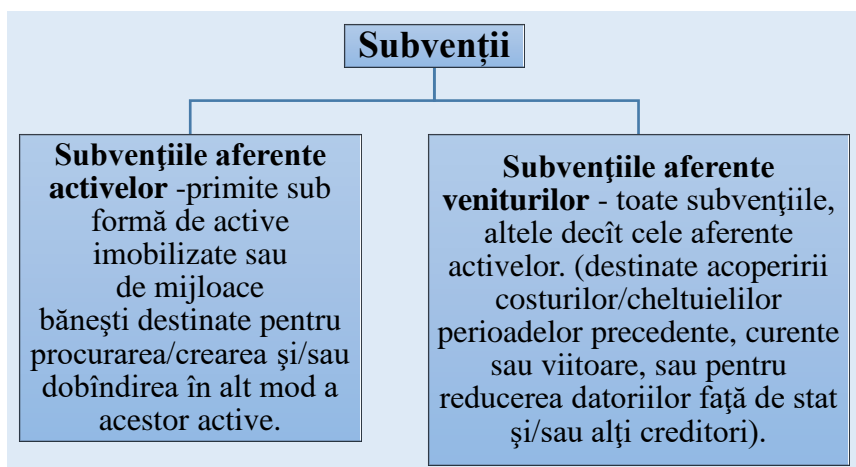

Fig1. Tipurile subvenției. Sursa: *Elaborată de autor*

Inițial subvențiile se recunosc în baza contabilității de angajamente dacă există certitudinea întemeiată că: 1) entitatea va respecta condițiile impuse de acordarea subvențiilor;

2) subvențiile vor fi primite;

3) valoarea subvențiilor poate fi evaluată în mod credibil.

Mijloacele bănești obținute din fondurile speciale și/sau mijloacele financiare obținute sub formă de grant prin intermediul programelor aprobate de Guvern, utilizate conform destinației acestora constituie **surse de venit neimpozabile** (art. 20 lit. z² din CF). Din acestea fac parte:

- subvenționarea producătorilor agricoli de către AIPA conform Regulamentului cu privire la modul de repartizare a mijloacelor Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural aprobat prin HG nr. 455/2017;

- subvenționarea entităților de către Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) care ajută afacerile să se adapteze cerințelor și tendințelor globale ale economiei verzi, modele noi de producție și consum durabil pentru a contribui la eficientizarea utilizării resurselor, promovarea exporturilor și crearea locurilor de muncă, adoptarea practicilor ecologice din domeniile gestionării resurselor de apă, utilizării responsabile a energiei, cât și valorificarea materiei prime, reciclarea deșeurilor și reutilizarea acestora. ODIMM susține IMM-urile din Moldova la toate etapele de dezvoltare a afacerii prin valorificarea potențialului acestora de a deveni competitive, dinamice și sustenabile, administrează 12 Programe de stat de Suport în Afaceri, majoritatea cărora furnizează în mod integrat training-uri, finanțare și

mentorat. Pentru anul 2022, Guvernul Republicii Moldova a alocat un buget de peste 340 de milioane de lei pentru susținerea ÎMM-urilor;

- sumele subvențiilor pentru compensarea parțială a primelor de asigurare ale producătorilor agricoli în baza contractelor de asigurare a riscurilor de producție în agricultură etc.

În ultima perioadă tot mai mulți producători sunt interesați de procurarea echipamentelor, utilajelor pentru producerea energiei regenerabile, iar aceasta este posibil de realizat cu sprijinul Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA), care subvenționează, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 455 din 21.06.2017 investițiile în construcția instalațiile de producere a energiei regenerabile.

Studiu de caz. În octombrie 2020 entitatea "Agro" a efectuat investiții în în construcția instalațiile de producere a energiei regenerabile procurând Panouri fotovoltaice pentru producerea curentului electric (accesorii destinate pentru instalarea panourilor fotovoltaice, inclusiv invertoarele) în valoare de 800 00 lei, care au fost transmise în exploatare în următorul an, luna martie 2021. În luna martie 2021, Entitatea "Agro" a primit înștiințarea privind primirea unei subvenții (400 000 lei), iar în aprilie 2021 subvenția a fost primită, destinată pentru investițiile efectuate în construcția sistemelor de producere a energiei regenerabile – Panouri fotovoltaice procurate anul trecut în proporție de 50% din costul investiției eligibile pentru subvenționare, dar nu mai mult de 800 de mii de lei per beneficiar. Durata de utilizare a Panourilor fotovoltaice constituie 3 ani, amortizarea se calculează prin metoda liniară.

În baza datelor din exemplu, entitatea contabilizează:

№	Document justificativ	Conținutul operației economice	Suma, lei	Corespondența conturilor	
				DT	CT
octombrie 2020					
1	Factura fiscală	Procurarea panou-rilor fotovoltaice	800 000	121	521
martie 2021					
2	PROCES-VERBAL de punere în funcțiune a mijloacelor fixe	Transmiterea în exploatare a panourilor fotovoltaice	800 000	123	121
3	Înștiințarea privind primirea subvenției	Recunoasterea subvenției	400 000	234	424

aprilie 2021					
4	Ordin de plată	Primirea subvenției	400 000	242	234
5	Nota contabilă	calcularea amortizării (800 000 lei : 3 ani : 12 luni x 9 luni.)	200 000	821	124
31 decembrie 2021					
6	Nota contabilă	decontarea subvenției utilizate în mărimea amortizării aferente (400 000 lei : 3 ani : 12 luni x 9 luni.)	100 000	424	611
7	Nota contabilă	înregistrarea cotei curente a veniturilor anticipate pe termen lung (400 000 lei : 3 ani)	133 333,33	424	535

În scopuri fiscale. Potrivit art. 20 ^z2 al Codului Fiscal (CF), mijloacele bănești obținute din fonduri speciale și/sau mijloace financiare obținute sub formă de grant prin intermediul programelor aprobate de Guvern, utilizate conform destinației sunt venituri scutite de impozitare. Aceste venituri urmează a fi ajustate în scopuri fiscale în rd. 02012 din VEN 12.

Corectări	Cod	Constatat în	Diferența col. 3 – col. 2	
		contabilitatea financiară	scopuri fiscale	
A	1	2	3	4
Mijloacele bănești obținute din fondurile speciale	02012	100 000	0	-100 000

Totodată, deoarece agentul economic a primit subvenția după achiziția mijlocului fix, mijlocul fix subvenționat se amortizează în scopuri fiscale. Aceste cheltuieli urmează a fi reflectate în scopuri fiscale în rd. 03012 din Declarație.

În ceea ce privește *deducerea amortizării mijloacelor fixe primite cu titlu gratuit* vom menționa următoarele: În conformitate cu art. 26¹ alin. (12-14) din CF:

- Nu se permite deducerea amortizării mijloacelor fixe primite *cu titlu gratuit, cu excepția cazurilor în care valoarea acestora a fost inclusă în venitul impozabil* al contribuabilului.
- În cazul finanțării parțiale a procurărilor mijloacelor fixe din surse ce constituie venituri neimpozabile, amortizarea se va calcula pentru partea suportată de către întreprindere.
- Prin derogare de la alin. (12) și (13), suma subvențiilor obținute ca urmare a efectuării investițiilor prin procurarea mijloacelor fixe din sursele proprii nu influențează asupra mărimii valorii de intrare a mijloacelor fixe.

Pentru subvenționarea din partea statului există deja un model clar de contabilizare a operațiunilor contabile, este stabilit un mecanism lucrativ pentru dezvoltarea afacerilor în diferite domenii: agricultură, mediu, infrastructură, însă la etapa actuală Republica Moldova necesită esențiale modificările și completările la legislație în scopul stimulării inovațiilor și implementării în producere a tehnologiilor de vârf. Aceste modificări sunt condiționate de necesitatea apariției unei legi menite să promoveze dezvoltarea mediului instituțional al inovației, a sistemului național de inovare pentru a îmbunătăți eficiența domeniilor științifice, tehnice și de inovare. Crearea mecanismelor de atragere a resurselor financiare în structurile venture este unul din obiectivele de dezvoltare pe termen lung al țării. În Republica Moldova, necâtând la tentativelor organelor de stat de a crea senzația țărilor dezvoltate, o rețea de parcuri științifi co-tehnologice și incubatoare de inovare, realizarea cu succes a proiectelor de inovare care ar garanta economiei naționale un efect economic palpant nu este posibilă din cauza lipsei unor astfel de mecanisme și structuri. Finanțarea proiectelor de inovare diferă de finanțarea proiectelor în ramurile tradiționale ale economiei. De regulă, întreprinderea atrage pentru procesul de producție investiții în calitate de resurse de creditare sau resurse ale investitorilor din afară, propunând în calitate de gaj proprietatea disponibilă.

În afacerea inovațională o astfel de abordare nu este posibilă. Inventatorul are patent sau certificat de autor asupra invențiilor proprii pe care le propune pentru implementare. În afară de aceasta, există un mare risc că, în urma implementării, produsul obținut nu va avea succes comercial. Inventatorul nu posedă nici active lichide, pe care ar putea să le pună în gaj ca să obțină resurse financiare pentru dezvoltarea procesului de producție a proiectului său de inovare.

Băncile și companiile de microfinanțare și alte instituții financiare refuză să participe la finanțarea unor asemenea proiecte, nu doresc să riște chiar și în cazul în care rata de rentabilitate în urma realizării proiectului de inovare poate să depășească de 2-3 ori rata de rentabilitate obținută în urma realizării proiectelor obișnuite. Astfel, devine oportună racordarea unor elemente ale legislației naționale a Republicii Moldova la normele Uniunii Europene, în scopul reglementării activității fondurilor venture și a companiilor venture.

În baza normativă al sistemului de contabilitate a RM până în prezent nu sunt definite dispozițiile, care ar acoperi și procesele inovatoare, și care nu ar fi contradictorii și ar servi scopurilor de dezvoltare a unei reprezentări transparente în raportarea financiară a progreselor științifice. Din acest motiv ne vom servi de Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS). Deși și aici lipsește un standard de bază care să reglementeze problematica raportării și contabilității în activitatea venture, cu toate acestea aceste întrebări pot fi rezolvate pe baza conceptului de măsurare a valorii juste.

Pentru a evalua capitalul uman la faza de start-up, în sistemul IFRS sunt acceptate două modele de estimare:

- I – pe baza modelului costului (IAS 38 “Imobilizări necorporale”),
- II – pe bază de venit (IFRS 2 „Plata pe bază de acțiuni”) [3].

Aplicarea fiecărui model de evaluare necesită un mecanism separat de reprezentare a operațiunilor legate de inovare. Pentru analiză în tabelul de mai jos mecanismul tradițional și cel propus pentru reprezentarea operațiunilor activităților venture pe baza comparării abordărilor existente în cadrul conceptului de evaluare după IFRS.

Să presupunem, că în studiul de caz analizat în exemplu anterior, panourile fotovoltaice sunt rezultatul inovațiilor apărut ca produs inovațional în cadrul unei entități cu activitate venture. Astfel, ca ca mecanism de contabilitate al operațiunilor legate de activitatea venture în context IFRS se propune unul din Fig2, din cauza lipsei unui mecanism la nivel național sub formă de SNC.

Opțiuni	Reglementarea	Abordarea evaluării	Modelul de evaluare	Mecanismul de reprezentare al inovațiilor
Tradițională	IAS 38	Modelul costului	Costul inițial	<p>La etapa de cercetare: Dt “Cheltuieli operaționale” Kt “Obligații” sau “Conturile cheltuielilor efectuate”</p> <p>La etapa de dezvoltare: Dt “Imobilizări necorporale” Kt “Obligații” sau “Conturile</p>

				cheltuielilor efectuate”
propusă	IFRS 2	Modelul pe bază de venit	Binominală, Monte-Carlo	La faza inițială de formare a capitalului statutar: Dt “Imobilizări necorporale” Kt “Capital social”

Sursă: *elaborat de autor în baza [1, p. 196-199].*

Metoda estimării inovațiilor după costurile reale, propus în standardul IAS 38 nu ia în considerare contribuția capitalului uman drept un partener de afaceri cu drepturi depline asupra efectului economic al implementării inovației. În acest caz este exclus dreptul său de proprietate la deținerea a unei părți din afacere: finanțarea la faza de start-up a activității venture va fi înregistrată drept cheltuieli, iar autorul ideii este considerat doar un instrument de implementare a acesteia, remunerat pe bază de salariu, similar altor angajați care nu sunt inovatori în cadrul proiectului. Această abordare lipsită de perspectivă în cazul activității venture. Aplicarea celei de-a doua bază pe dispozițiile IFRS 2 permite să se ia în considerare conceptul valorii juste, conform căreia este evaluat serviciul de inovare, oferit de către lucrător și prevede cota de participare a deținătorului capitalului uman în ulterioarele beneficii economice.

Concluzii.

Înregistrările contabile și situațiile financiare ar trebui să reflecte informații veridice, bazate pe valoarea justă, cu participarea întreprinderilor, care își asumă majoritatea riscurilor, și cu participarea sectorului public care furnizează servicii sociale. Autorul a formulat o ipoteză: rezultatul unei interacțiuni eficiente PPP, bazată pe mecanismele de alocare a granturilor, implementarea proiectelor inovatoare, finanțarea activităților de capital, necesită o raportare adecvată, ceea ce presupune îmbunătățirea acesteia.

De către autor se propune ca valoarea capitalului uman la evaluarea inovațiilor să fie bazat pe valoare justă în cadrul entităților venture. La fel, pentru ca parteneriatului public-privat în dezvoltarea sistemului contabil să devină mai atractiv, se propune ca în interacțiunea subiecților activității venture să apară mai mulți subiecți ca: fondurile nestatale de pensii, companii de asigurări. În primii ani de colectare a contribuțiilor de pensii facultative, acestea s-ar putea colecta într-un fond de pensii pentru dezvoltarea inovațională, care ar servi drept Fonduri de investiții Alternative pentru proiecte atractive în entitățile cu activitate de tip venture.

Dacă asiguratorilor li s-ar permite să acorde împrumuturi pentru proiecte inovaționale, printr-o modificare a Legii Nr. 407 din 21-12-2006 cu privire la

asigurări și anume al alin. (3) art. 28 prin care Asigurătorului (reasigurătorului) i se interzice să efectueze tranzacții, să acorde împrumuturi și să desfășoare activități de întreprinzător altele decât cele prevăzute de lege. Ca excepție se propune o modificare a acestor prevederi în vederea acordărilor de împrumut pentru proiecte inovatoare. Acest fapt, ar facilita instituțiile guvernamentale, ar face parteneriatului public-privat mai atractiv și ar îmbunătăți considerabil parteneriatul public-privat, astfel încât, fiecare subiect, fie public, fie privat, să aibă de câștigat din aceste beneficii, inclusiv și domeniul contabilității, care este mereu deschis spre perfecționare.

Referințe bibliografice:

1. Țurcanu V., Golocialova, I. Raportarea financiară conform standardelor internaționale.
2. Lucrare metodică și practică. Chișinău: ACAP, 2015, pp. 450
3. Standardul Național de Contabilitate „Capital propriu și datorii” // Publicat : Monitorul Oficial Nr. 233-237/1534 din 22.10.2013.
4. Standardul Internațional de Contabilitate 20 „Contabilitatea subvențiilor guvernamentale și prezentarea informațiilor legate de asistența guvernamentală” // Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 320 din 29.11.08.
5. Hotărâre Nr.455 din 21-06-2017 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural // Publicat : 23-06-2017 în Monitorul Oficial Nr. 201-213 art. 537.
6. Legea Nr. 2 din 06-02-2020 privind organismele de plasament colectiv alternative. // Publicat : 27-03-2020 în Monitorul Oficial Nr. 94-98 art. 142.
7. Legea Nr. 198 din 20-11-2020 privind fondurile de pensii facultative // Publicat : 18-12-2020 în Monitorul Oficial Nr. 344-351 art. 227.
8. Legii Nr. 407 din 21-12-2006 cu privire la asigurări // Publicat : 06-04-2007 în Monitorul Oficial Nr. 47-49 art. 213.
9. COD FISCAL AL REPUBLICII MOLDOVA Nr. 1163 din 24-04-1997 // Publicat: 18-09-1997 în Monitorul Oficial Nr. 62 art. 522.
10. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr.259/2004 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.58-66, art.131).
11. Hotărâre de Guvern Nr.53 din 05.02.2020 cu privire la aprobarea Metodologiei de finanțare instituțională a organizațiilor de drept

public din domeniile cercetării și inovării. // Publicat: 07-02-2020 în
Monitorul Oficial Nr. 36-43 art. 65.

DEZVOLTAREA DURABILĂ A DESTINAȚIILOR TURISTICE

Tatiana LUCA,
ORCID: 0000-0002-4974-5519
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 338.48:502.131.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388936>

Abstract: *This article aims to focus on the lesser known issues related to the impact of tourism on destinations. The author will analyze this impact from the perspective of sustainable development, a concept that found its place much later than it should have in the universe of research in tourism studies. This article is logically structured in three directions of research, as follows: the first part will analyze the main effects of tourism on destinations from the perspective of sustainable development; the second part will focus on a similar analysis, but focused on the human dimension; the third part will focus on the recent "dispute" in the literature between the importance of building new tourism development strategies from the perspective of sustainable development, suggesting an appropriate solution to integrate the two visions into a common approach.*

Keywords: sustainable development, tourist destination, sustainable tourism, local community, strategy.

Turismul reprezintă astăzi una dintre cele mai dinamice industrii la nivel global, creșterile spectaculoase pe care le-a înregistrat în a doua jumătate a secolului al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea propulsându-l la rangul de activitate prioritară în cadrul politicilor de dezvoltare regională.

Condițiile actuale în care se dezvoltă industria turistică au început să manifeste o serie de probleme. Mai mult ca niciodată în ultimele decenii au avut loc numeroase evenimente care nu numai că au schimbat afinitățile și gusturile cererii turistice, dar au determinat și oferta turistică să se concentreze pe noi strategii și tehnici de funcționare.

Ultimele decenii au scos la iveală noi provocări pentru destinațiile turistice, șocurile suferite de industria turistică (în special criza economică din 2008–2012 și pandemia COVID-19 din 2020) expunând fragilitatea sectorului. Nu este, așadar, o surpriză faptul că atenția comunității academice și a factorilor de decizie a început să se îndrepte, treptat, către concepte și abordări adaptate noilor contexte globale. Regulile jocului s-au schimbat mult odată cu apariția

unor atacuri teroriste mai frecvente, a volatilității economice, a dezastrelor meteorologice, a noilor puncte fierbinți de conflict în lume etc. Turismul, ca industrie specifică și complexă, a devenit mult prea sensibilă la astfel de schimbări.

Turismul a fost privit mult timp exclusiv ca un instrument care generează creștere economică și venituri importante într-un timp relativ scurt. Datele statistice prezentate de majoritatea organizațiilor de specialitate, fie ele publice sau private, se concentrează preponderent pe factorul economic.

Un interes mult mai scăzut, cu părere de rău, este acordat destinațiilor, teritoriilor vizitate, comunităților locale și impactului complet și complex pe care turismul îl generează asupra lor. Cum afectează activitățile turistice și ansamblul de schimbări și amenajări pe care le generează dezvoltarea durabilă a destinației, precum și demografică ori comunitară a localității?

Dezvoltarea durabilă a unei destinații turistice și a brandului acesteia face parte din dezvoltarea economică a societății, care este de fapt scopul de bază al tuturor țărilor cărora le pasă de viitorul lor și de locul lor în sistemul global. Dezvoltarea durabilă nu presupune doar protejarea mediului, ci și o dezvoltare economică adecvată, securitate socială și, de asemenea, un stil de viață sănătos.

În ultimele decenii, dezvoltarea turismului extensiv și necontrolat este însoțită de multe implicații nedorite de mediu, sociale și culturale care impun necesitatea ca turismul să fie abordat din perspectiva dezvoltării durabile.

Într-o perspectivă exclusiv optimistă și pozitivă, turismul este prezentat actual tot mai des drept un stimulator al dezvoltării [2]. Prin definițiile sale, fenomenul turistic este adesea apreciat ca având un rol major de a produce schimbări în teritoriile în care se manifestă și, implicit, de a influența pozitiv dezvoltarea durabilă a teritoriilor.

Cercetarea relației dintre turism și dezvoltarea durabilă a devenit importantă pentru practicienii și cercetătorii din domeniul turismului încă de la publicarea Raportului Bruntland în 1987. Principiile pe care acest raport le aducea în prim-plan, era de „a satisface nevoile prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi” [10], au oferit și cadrul de referință pentru dezvoltarea turismului în ultimele decenii. Astfel s-a conturat și aprofundat conceptul de turism durabil, care are ca fundament ideea că succesul turismului este dependent de măsura în care efectele pozitive ale dezvoltării sale le depășesc pe cele negative [6].

Este frecvent întâlnită perspectiva conform căreia turismul reprezintă mai mult o activitate cu potențial distructiv, făcându-se referire în special la turismul de masă, fapt ce a impus în timp definirea și adoptarea unor forme alternative de turism (ecoturism, turism activ, turism durabil). În această ordine de idei, se discută chiar și despre o incompatibilitate între conceptul de durabilitate și cel de dezvoltare a turismului, subliniindu-se că dezvoltarea

durabilă, prin principiile pe care le impune, are potențialul de a constitui în sine o barieră în calea dezvoltării turismului. Efectele pozitive pe care turismul le poate genera într-o comunitate se bazează pe obiectivele centrale ale dezvoltării durabile. Din alt punct de vedere, efectele negative, mai cu seamă în contextul unei dezvoltări necontrolate a turismului de masă, pot preveni turismul din a funcționa drept un instrument eficient al dezvoltării durabile [9].

Relația turismului cu dimensiunea socioculturală a dezvoltării durabile este abordată preponderent prin studii ale percepțiilor populației locale [8] dată fiind dificultatea de a măsura acest impact prin metode obiective. Nivelul de conștientizare a beneficiilor sociale și economice induse de turism este demonstrat ca fiind similar în zonele urbane și în cele rurale în contextul prezenței unor situri din cadrul patrimoniului mondial UNESCO, evidențiindu-se în același timp faptul că percepțiile pozitive se asociază cu un grad mai mare de implicare a comunității locale în dezvoltarea și planificarea activității turistice [8]. Într-o destinație specifică turismului de masă, o clasificare a comunității locale în funcție de percepțiile acestora față de turism, a ajuns la concluzia că beneficiile economice sunt resimțite unanim de către localnici, în timp ce cele sociale și culturale sunt resimțite într-o măsură mult mai mică [7]. Dimensiunea socioculturală a dezvoltării este abordată și în diverse modele teoretice care au fost definite de-a lungul timpului pentru a arăta interacțiunea dintre comunitatea locală și turism, cu referire la atitudine, percepție, nivel de implicare și avantaje resimțite.

Cunoscut sub denumirea tot mai vehiculată de „overtourism”, fenomenul supraaglomerării destinațiilor turistice are în centru atât problema unui număr masiv de turiști, cât și modul de manifestare al acestora și, mai ales, impacturile negative pe care le generează pe plan socio-cultural [1]. Cercetările privind impactul turismului asupra mediului se bazează pe perspectivele referitoare la inventarierea resurselor naturale utilizate de turism pentru scopuri mai mult sau mai puțin conectate cu experiența turistică în sine, dar și perspective ce vizează aprecierea transformărilor provocate de industria turistică asupra mediului [4]. Dacă punem în balanță mulțimea de efecte pe care turismul le poate avea asupra dezvoltării unui teritoriu, putem conchide că o relație eficientă între destinațiile turistice și durabilitate este creată atunci când sunt maximizate beneficiile economice ale turismului pe plan local, dar numai concomitent cu protejarea și conservarea mediului natural și creșterea nivelului de trai și a bunăstării comunităților locale.

Cea mai mare parte a strategiilor de dezvoltare a turismului create în ultimele două decenii abordează, măcar generic, conceptul de dezvoltare durabilă. Direcțiile de intervenție, în cadrul acestora, sunt formulate în jurul principiilor de durabilitate și întreg discursul este construit cu scopul final de a maximiza relația pozitivă turism–dezvoltare durabilă, însă atingerea efectivă a

acestui țel presupune provocări, cel mai adesea greu de depășit în activitatea practică [5].

Abordarea strategică din perspectiva dezvoltării durabile este argumentată și prin faptul că aceasta contribuie la creșterea competitivității unei destinații. Acest lucru se realizează prin conservarea resurselor naturale și culturale și totodată prin faptul că dezvoltarea durabilă are în centru și premisa unei comunități locale cu un grad crescut de satisfacție și un nivel de trai ridicat, aspecte primordiale în definirea unei destinații competitive [3]. În ultima perioadă asistăm și la emergența unei abordări ușor diferite, cea a conștientizării șocurilor pe care le suferă sectorul turistic, și a impactului direct pe care aceste șocuri îl au asupra destinațiilor. Această abordare sugerează că strategiile de dezvoltare turistică ar trebui să se concentreze în principal pe creșterea capacității de reziliență a destinațiilor turistice, pe pregătirea acestora pentru șocurile viitoare și pe implementarea unor măsuri pentru a depăși acele șocuri.

CONCLUZII

Autorul și-a propus să analizeze impactul activităților turistice asupra destinațiilor din perspectiva dezvoltării durabile, concept care se dovedește a fi esențial pentru sectorul turistic în secolul al XXI-lea. Cercetarea a fost concentrată pe impactul turismului asupra comunităților și a dimensiunii umane, în general, fără a neglija, însă, impactul economic ori cel asupra mediului. Ultima parte a cercetării a încercat să dezvolte o nouă viziune în construirea strategiilor de dezvoltare turistică pe termen lung de către actorii și factorii de decizie. În ceea ce privește dezvoltarea durabilă a destinațiilor turistice, două perspective relativ opuse domină direcțiile de cercetare în studiile turistice: pe de o parte perspectiva care susține aportul enorm al turismului la dezvoltarea economică, iar pe de altă parte, perspectiva care susține că turismul influențează negativ toate cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile (economică, socială, și de mediu), concentrându-se mai mult pe dimensiunea economică, în dauna celor sociale și de mediu. Transformarea turismului într-un catalizator al dezvoltării durabile este condiționată de identificarea unei stări de echilibru între cele trei componente ale dezvoltării, completând atenția acordată impactului economic cu un interes pentru protecția mediului natural și a comunităților locale. Pentru factorii de decizie conceptul de dezvoltare durabilă a destinațiilor turistice păreau antagonice, însă o analiză mai profundă a scos în evidență faptul că aceasta urmărește atingerea unei stări de echilibru. Societatea contemporană, este supusă permanent unor șocuri majore cu repercusiuni asupra întregului complex socioeconomic obligă destinațiile turistice la adoptarea strategiilor

capabile să crească capacitatea de reziliență în vederea asigurării dezvoltării durabile pe termen lung.

Referințe bibliografice:

1. Butler R. W. (2018), Challenges and opportunities, *Worldwide Hospitality and Tourism Themes* 10(6): 635–641.
2. Chhetri A., Chhetri P., Arrowsmith C., Corcoran J. (2017), Modelling tourism and hospitality employment clusters: a spatial econometric approach, *Tourism Geographies* 19(3): 398–424.
3. Coroș M. M., Gica O. A., Yallop A. C., Moisescu O. I. (2017), Innovative and sustainable tourism strategies: a viable alternative for Romania's economic development, *Worldwide Hospitality and Tourism Themes* 9(5): 504–515.
4. Gossling S., Peeters P. (2015), Assessing tourism's global environmental impact 1900–2050, *Journal of Sustainable Tourism* 23(5): 639–659.
5. Lacey G., Weiler B., Peel V. (2018), Sustainability or resilience? Poverty-related philanthropic tourism as an agent for deliberate slow change, în: Cheer J. M., Lew A. A. (Ed.), *Tourism, Resilience and Sustainability. Adapting to Social, Political and Economic Change*, Routledge, New York.
6. Sharpley R. (2015a), *Tourism: A Vehicle for Development?*, în: Sharpley, R., Telfer, D.J. (Ed.), *Tourism and Development. Concepts and Issues*, 2nd Edition, Channel View Publications, p. 3–32.
7. Perez E. A., Nadal J. R. (2005), Host community perceptions: a cluster analysis. *Annals of Tourism Research* 32(4): 925–941.
8. Rasoolimanesh S. M., Roldan J. L., Jaafar M., Ramayah T. (2017), Factors influencing residents' perceptions toward tourism development: differences across rural and urban World Heritage Sites, *Journal of Travel Research* 56(6): 1–16.
9. Telfer D. (2015), *Tourism and Regional Development Issues*, în: Sharpley R., Telfer D. J. (Ed.), *Tourism and Development. Concepts and Issues*, 2nd Edition, Channel View Publications, p. 140–177
10. World Commission on Environment and Development (1987), *Our common future*, Oxford University Press, Oxford.

**STIMULAREA CREȘTERII ECONOMICE PRIN PRISMA
STRUCTURII SISTEMULUI DE IMPOZITARE.
EFECTELE REFORMEI FISCALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA
DIN ANUL 2018**

Dorel NOROC
ORCID: 0000-0002-3919-176X
Doctorand, ASEM

CZU: 330.35:336.22.02(478)“2018” DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388943>

Abstract: *Tax policy aims to establish a taxation system that contributes to economic growth. This can refer to 3 components: (i) the general level of taxation, (ii) the structure of the taxation system (iii) the predictability and simplicity of the taxation system. The purpose of the article is to summarize the results of the studies in order to conclude the existence of the correlation between the structure of the taxation system and economic growth. Following research, the main types of taxes will be identified to be used as an instrument for economic growth and/or consolidation of budget revenues necessary to finance public expenditures, including investment ones. However, public investments can also contribute to increase the economic growth objective. Likewise, the article analyzes the main effects of the tax reform carried out in 2018 in the Republic of Moldova.*

Keywords: Structura sistemului de impozitare, creștere economică, impozite directe, impozite indirecte.

Introducere (gradul de abordare a temei în literatura științifică) Măsurile întreprinse de către guvernele naționale pentru combaterea răspândirii infecției COVID-19 au avut un efect negativ asupra economiei mondiale materializându-se prin reducerea producției și a comerțului, perturbării lanțurilor valorice globale, diminuarea consumului, creșterea șomajului, majorarea deficitelor bugetare.

În aceste circumstanțe, Guvernele și-au concentrat eforturile pe identificarea măsurilor care pe de o parte să asigure finanțarea cheltuielilor bugetare în creștere dar, în același timp, să mențină sau să sporească competitivitatea mediului de afaceri. Principala dilemă este tipul impozitelor (directe sau indirecte) ce urmează a fi utilizate în dependență de obiectivul urmărit de către Guverne.

Chiar dacă mai multe studii empirice se axează pe relația dintre nivelul de impozitare și creșterea economică, în ultimele decenii economiștii și deciziile

politice se orientează tot mai mult pe structura optimă a sistemului de impozitare care ar asigura maximă eficiență economică.

Scopul principal al politicilor fiscale constă în elaborarea unei structuri optime a sistemului de impozitare care să asigure maximă eficiență economiei naționale. Desigur că structura optimă a unui sistem de impozitare diferă de la țară la țară și trebuie să fie analizat ținând cont de etapa de dezvoltare, circumstanțele naționale și regionale și parametrii economici ai unei țări.

Mai mulți cercetători economici sugerează conceptul de creștere a impozitelor pe consum concomitent cu reducerea impozitelor directe drept o măsură ce ar stimula creșterea economică.

Astfel, subiectul structurii optime a sistemului de impozitare din perspectiva creșterii economice este studiat și analizat pe larg de cercetătorii din cadrul Fondului Monetar Internațional (IMF) și Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE, precum Tanzi, V., and H. Zee (2000), Acosta-Ormaechea, S., and J. Yoo (2012), Acosta-Ormaechea, S., and J. Yoo (2012), Mansour, M., Schneider J. (2019), Abdel-Kader, K., De Mooij, R. (2020), Arnold, J. (2008), Myles, G. (2009), și alți cercetători economici, precum: Easterly W. și Rebelo S (1993), Lee, Y., & Gordon, R. (2005), Paparas, D., & Richter, C. (2015), etc.

Cu toate că subiectul este abordat în multiple cercetări menționate supra, circumstanțele diferite ale țărilor lasă loc pentru noi analize ale modului în care structura sistemului de impozitare poate să stimuleze creșterea economică, care vor reprezenta o bază teoretică și empirică necesară pentru decidenți în procesul de promovare a măsurilor de politici fiscale eficiente.

Scopul cercetării constă în determinare faptului dacă structura sistemului de impozitare (modificarea acesteia), poate să determine o stimulare a creșterii economice și/sau modificarea unor parametri economici. Acest aspect urmează a fi determinat în baza inventarierii studiilor și analizelor efectuate în domeniul respectiv de către cercetătorii economici, precum și urmare analizei efectelor reformei fiscale derulate în Republica Moldova în anul 2018. La fel, urmează a fi analizate și apreciate tipurile de impozite ce au o influență majoră în stimularea creșterii economice.

Un alt aspect relevant cercetării este modalitate și căile de transmisie a măsurilor de politici fiscale asupra diferitor parametri economici, la nivel micro și macroeconomic.

Metodologia cercetării se bazează atât pe metodele teoretice cât și cele empirice. Astfel, în baza metodelor teoretice, sunt analizate și sintetizate studiile efectuate de către cercetătorii economici care au abordat subiectul impactului structurii sistemului de impozitare asupra creșterii economice. La fel, în procesul de cercetare au fost utilizate metoda comparației și corelației a indicatorilor relevanți obiectului cercetării înregistrați în diferite țări.

O altă metodă utilizată în procesul de cercetare este abstractizarea. Pe de o parte abstractizarea permite identificarea corelațiilor între anumiți indicatori și, respectiv, formularea concluziilor și recomandărilor, iar pe de altă parte această comportă limite și riscuri în apariția unor erori în procesul de cercetare, prin neluarea în considerare a anumitor parametri (variabile endogene), în speță a celor de natură alta decât fiscală, care au determinat evoluția indicatorilor analizați (variabile exogene), în speță creșterea economică.

Rezultatele cercetării. La general, influența creșterii economice poate avea loc prin intermediul următoarelor 3 componente ale politicii fiscale:

- Nivelul de impozitare;
- Structura sistemului de impozitare;
- Simplitatea și previzibilitatea sistemului de impozitare.

Considerăm că recurgerea la prima componentă, nivelul de impozitare, este ce mai simplă și des utilizată dar nu și cea mai potrivită. În primul rând, acest tip de intervenție are un efect direct asupra veniturilor bugetare, ceea ce presupune că diminuarea nivelului de impozitare poate avea loc concomitent cu reducerea cheltuielilor publice, inclusiv cele investiționale. Aceasta presupune că, pe de o parte se stimulează dezvoltarea mediului privat care se poate realiza doar prin investiții, iar pe de altă parte are loc reducerea investițiilor publice, determinând în ultimă instanță un efect nul al creșterii economice pe termen scurt.

Totuși, în cazul în care sursele financiare suplimentare obținute de către mediul privat, urmare reducerii nivelului de impozitare, sunt utilizate mult mai eficient ca și în cazul în care acestea s-ar fi aflat la dispoziția statului, atunci putem avea un efect pozitiv asupra creșterii economice pe termen lung, inclusiv și cu beneficii asupra încasărilor fiscale.

În același context, teoria privind dependența negativă dintre creșterea economică și nivelul de impozitare este combătută de datele actuale privind raportul sumei încasărilor fiscale în PIB înregistrat în țările cu diferite grade de dezvoltare economică. Astfel, majoritatea țărilor înalt dezvoltate înregistrează un nivel înalt de impozitare, cum ar fi: Danemarca, Suedia, Franța, Belgia, Finlanda, Norvegia, Italia, Austria, Olanda etc., iar pe de altă parte, există țări cu un nivel de impozitare destul de mic, dar cu un nivel de dezvoltare mult mai redus, cum ar fi: Nigeria, Armenia, Albania, Belarus, etc.

Desigur că, nivelul de dezvoltare economică este influențat de o serie de alți factori decât cei de natură fiscală, cum ar fi: poziția geografică, resurse naturale, condițiile climaterice, etc., dar ideea principală care se impune urmare acestei constatări este faptul că, un nivel înalt de impozitare nu reprezintă o „frână” în dezvoltarea economică a țării, iar un nivel redus al impozitării nu garantează asigurarea creșterii economice durabile.

În acest context, considerăm că ce-a de doua componentă a politicii fiscale, structura sistemului de impozitare, reprezintă instrumentul primordial care trebuie să fie utilizat de către factorii de decizie la elaborarea politicii fiscale orientate către susținere creșterii economice.

Importanța acestui tip de intervenție este redată de faptul că influența creșterii economice poate fi realizată fără înregistrarea pierderilor bugetare, întrucât micșorarea unui anumit tip de impozit cu efect mai puternic asupra comportamentului mediului de afaceri poate avea loc concomitent cu majorarea unui alt tip de impozit care este mult mai neutru, prin aceasta obținându-se un efect nul asupra veniturile bugetare.

Cea de-a treia componentă, simplitatea și previzibilitatea sistemului impozitelor este determinată de gradul de complexitate, instabilitate și incertitudine a sistemului de impozitare. Problema constă în faptul că aceste aspecte nu pot fi cuantificate, astfel încât să fie determinat intensitatea corelației dintre acestea și creșterea economică.

Cert este faptul că, complexitatea crescătoare a anumitor impozite tinde să crească nu numai costurile administrative privind așezarea, încasarea, controlul achitării depline a impozitelor, dar și costurile suportate de contribuabili pentru calculul și declararea impozitului.

Această componentă este una relevantă în ultima perioadă datorită implementării proceselor de digitalizare, care asigură o reducere a eforturilor atât a autorităților de administrare fiscală cât și a mediului de afaceri

Instabilitatea și incertitudinea politicii fiscale reprezintă un alt cost mai puțin vizibil și mai greu cuantificabil, însă acestea fac dificilă sarcina antreprenorilor de a dezvolta planuri pe termen lung, reducând nu doar randamentul firmelor existente ci și interesul potențialilor investitori străini, dar și naționali.[1] Merită atenție în acest sens cuvintele lui Lyndon Baines Johnson, al 36-lea președinte a SUA care afirma „Cel mai dezastruos lucru ce-l poți face unui om de afaceri în America este să-l ții în incertitudine și să-l pui să „ghicească” cum va fi politica fiscală”.[2]

Aspectul stabilității sistemului de impozitare este redat și în concluziile Mansour, M., Schneider J. (2019) care menționează că politicile fiscale orientate spre stabilitatea au jucat un rol cheie în atragerea investițiilor în țările fragile, fiind un important avantaj comparativ în competiția pentru realocarea factorilor de producție. Eforturile principale, în cazul dat, urmează a fi realocate către consolidarea veniturilor publice prin eficientizarea administrării fiscale, fără a interveni în modificări legislative.

Totodată, se menționează că elaborarea politicilor fiscale de la zero nu a reprezentat un dezavantaj pentru țările în perioadele în care au fost afectate de crize economice profunde. Un alt aspect important, este ancorarea politicilor

fiscale la standardele internaționale, iar în context regional, standardele UE fiind cele mai relevante.[6]

Astfel, dacă deciziile privind majorarea sau micșorarea, introducerea sau anularea unor tipuri de impozite sunt realizate periodic în funcție de fazele ciclului economic, atunci cerința privind asigurarea simplității și previzibilității trebuie să fie asigurată într-un mod permanent. În acest sens, statul este obligat să asigure un mediu cât mai „comod” agenților economici în partea ce ține de mecanismul de percepere a impozitelor.

Pe de altă parte, Abdel-Kader, K., De Mooij R. (2020) sugerează că țările în curs de dezvoltare ar trebui în primul rând să-și consolideze capacitatea administrativă. Cu toate acestea, ei ar putea, de asemenea, să își îmbunătățească și să simplifice politicile de TVA și accize, să își protejeze mai bine impozitele pe venit împotriva evaziunii și evaziunii, să reducă stimulentele fiscale discreționare, să-și îmbunătățească regimurile fiscale pentru industriile extractive și să exploateze mai bine impozitele pe proprietate și poluare. [6]

Un aspect important în procesul de determinare a structurii optime a sistemului de impozitare îl reprezintă caracteristica impozitelor și modalitatea de impact a acestora asupra diferitor variabile micro- și macroeconomice.

Conform rezultatelor analizelor efectuate în lucrarea sa de către Acosta-Ormaechea, S., și J. Yoo. (2012), s-a constatat că modificarea structurii de impozitare, prin trecerea de la impozitarea consumului și a proprietății către impozitele pe venit, se asociază într-un mod negativ cu creșterea economică pe termen lung. La fel, cotele mai mari a contribuțiilor de asigurări sociale și medicale și a impozitului pe venit a persoanelor afectează negativ într-o proporție mai mare creșterea economică decât eventuale majorări ale cotelor la impozitul pe profit. Totodată, trecerea de la impozitul pe venit la impozitele pe proprietate are o influență pozitivă mai puternică asupra creșterii economice, în comparație cu trecerea la impozitele pe consum. [4]

Analizând 21 de țări membre OECD, Arnold, J. (2008), sugerează în lucrarea sa că impozitele pe venit sunt asociate cu o creștere economică mai redusă în comparație cu impozitele pe consum și pe proprietate. Mai exact, constatările autorului prevăd un clasament al instrumentelor fiscale în raport cu corelația lor cu creșterea economică.

Impozitele pe proprietate par a fi cele mai favorabile creșterii, urmate imediat de taxele pe consum. Impozitele pe venitul personal par a fi semnificativ inferioare, iar impozitele pe venitul corporativ au cele mai multe efecte negative asupra PIB-ului pe cap de locuitor. Există, de asemenea, dovezi ale unei relații negative între progresivitatea impozitelor pe venitul personal și creștere economică. [8]

Astfel, urmare analizei și sintezei studiilor teoretice și empirice în domeniu de cercetare se constată că în cazul în care se dorește reducerea deficitului bugetar și/sau creșterea veniturilor bugetare pentru finanțarea cheltuielilor publice, inclusiv cele investiționale, cea mai eficientă cale este recurgerea la impozitele pe consum (impozitele indirecte) și pe bunurile imobiliare, întrucât acestea din urmă afectează într-o proporție mai mică competitivitatea și, respectiv, creșterea economică. În acest sens, pot fi întreprinse două acțiuni, și anume extinderea bazei de impozitare asupra unor operațiuni care au fost anterior scutite și/sau creșterea ratei de impozitare.

Impozitul pe venitul și profit, contribuțiile de asigurări sociale și medicale se constată a fi cele mai dăunătoare pentru creșterea economică. Reducerea impozitului pe venit și a contribuțiilor de asigurări sociale și medicale poate avea ca efect creșterea atât a ofertei, cât și a cererii de muncă, reducerea costul forței de muncă, și respectiv majorarea competitivității economiei naționale în raport regional și internațional. Impozitul pe profit influențează comportamentul companiilor din perspectiva deciziilor de investiții.

În contextul celor descrise supra, se conturează necesitate analizei efectelor asupra creșterii economice în cazul unei măsuri ce presupune trecerea a unei părți a presiunii fiscale de la impozitele directe la cele indirecte. O asemenea măsură ar trebuie să asigure o mai mare eficiență a forței de muncă și respectiv o creștere economică. Măsura dată va reduce costul forței de muncă și va crește competitivitatea, pe când taxele pe consum nu afectează operațiunile de export, în contextul restituirilor acestora.

Totuși, în cazul în care afirmația de mai sus ar fi în totalmente adevărată, fără existența unor efecte negative, aceasta ar presupune că Guvernele ar trebui să renunțe la impozitare directă și să se axeze doar pe cea indirectă. Acest aspect este combătut de avantajele și dezavantajele impozitelor directe și indirecte care se compensează odată cu aplicare concomitentă a acestora. Astfel, dezavantajul principal al impozitelor indirecte constă în regresivitatea acestuia, respectiv redistribuirea inechitabilă a sarcinii fiscale, aspect ce este compensat de impozitele directe a căror avantaj principal constă în echitatea fiscală.

Respectiv, în cazul "alunecării" puternice într-un sistem fiscal bazat pe impozitele indirecte, în vederea atingerii obiectivului de creștere economică, riscăm să afectăm negativ redistribuirea echitabilă a venitului național, prin prisma sistemului de impozitare. Desigur că, acest aspect ar putea fi minimizat prin intermediul măsurilor de cheltuieli publice (politica socială).

Un alt aspect important în structura sistemului de impozitare o reprezintă facilitățile fiscale, care ar putea fi utilizate în vederea atingerii obiectivului de creștere economică. Un element esențial al sistemului de facilități fiscale este eficiența acestora, care urmează a fi analizată atât la etapa de introducere cât și pe parcursul implementării acestora. La fel, în cazul unei decizii de reducere a

impozitelor directe, în vederea atingerii obiectivului de creștere economică, pentru a menține veniturile bugetare și a evita consecințele negative ale creșterii impozitelor indirecte (creșterea prețurilor, redistribuire inechitabilă a veniturilor), cea mai bună opțiune ar fi raționalizarea sistemului de facilități fiscale.

O altă componentă importantă care urmează a fi analizată în procesul implicațiilor politicilor fiscale asupra creșterii economice este comportamentul contribuabilului. În cazul de față, comportamentul contribuabilului reprezintă o componentă importantă în studierea efectelor sistemului de impozitare asupra creșterii economice. Indiferent că acesta este cetățean sau o companie, de modalitatea cum va reacționa la modificările în sistemul de impozitare va depinde în mare parte și succesele politicii fiscale în atingerea obiectivelor de creștere economică.

În contextul celor expuse supra, eventualele decizii referitor la modificarea structurii sistemului de impozitare urmează a fi analizată prin prisma tuturor circumstanțelor în care se află economia națională. La sfârșitul anului 2018 în Republica Moldova a fost aprobată o reformă fiscală ce a avut drept obiectiv stimularea creșterii economice urmare creșterii competitivității prin reducerea costului forței de muncă. Un alt obiectiv important al reformei fiscale a fost creșterea ponderii salariilor achitate în mod legal, prin reducerea costului de oportunitate al plăților salariale achitate "în plic". Pe lângă efectul pozitiv de creștere a încasărilor urmare "înălbirii" plăților salariale, un aspect forte al reformei îl reprezintă asigurarea concurenței loiale, element extrem de necesar procesului de creștere economică

Reforma fiscală a constat în revederea conceptuală a impozitului pe venitul persoanelor fizice, fiind introdusă impozitarea proporțională, prin introducerea impozitului unic în mărime de 12%, concomitent cu dublarea scutirii personale până la nivelul de 24 000 lei. Această reformă a fost însoțită și de o reducere substanțială a cotei contribuțiilor obligatorii de asigurări sociale cu 5 p.p. suportată de angajator, de la 23% la 18%.

Urmare a analizei studiilor referitoare la avantajele și dezavantajele cotei progressive și cotei unice a impozitului pe venit considerăm că, implementarea cotei unice este oportună în țările în curs de dezvoltare, cu un grad relativ mare a evaziunii fiscale, iar cotele progresive sunt binevenite în țările dezvoltate, cu un grad mare de conformare fiscală.

Urmare reducerii cotei contribuțiilor obligatorii de asigurări sociale, agenții economic au beneficiat de o reducere a costului forței de muncă cu 5 p.p. De asemenea, salariații au înregistrat o creștere a venitului disponibil cu peste 700 mil. lei urmare a dublării scutirii personale.

Din Figura 1, constatăm că reforma fiscală a avut drept efect o creștere a mărimii fondului de salarizare peste media ultimelor ani 3 ani (creștere

naturală), în mărime absolută de 2 264 mil.lei, care în final s-a transpus în creșterea veniturilor bugetare cu 927 mil. lei. În mărimea acestei sume au fost diminuate ratările bugetare care au fost prevăzute inițial de aproximativ 3 mlrd. lei.

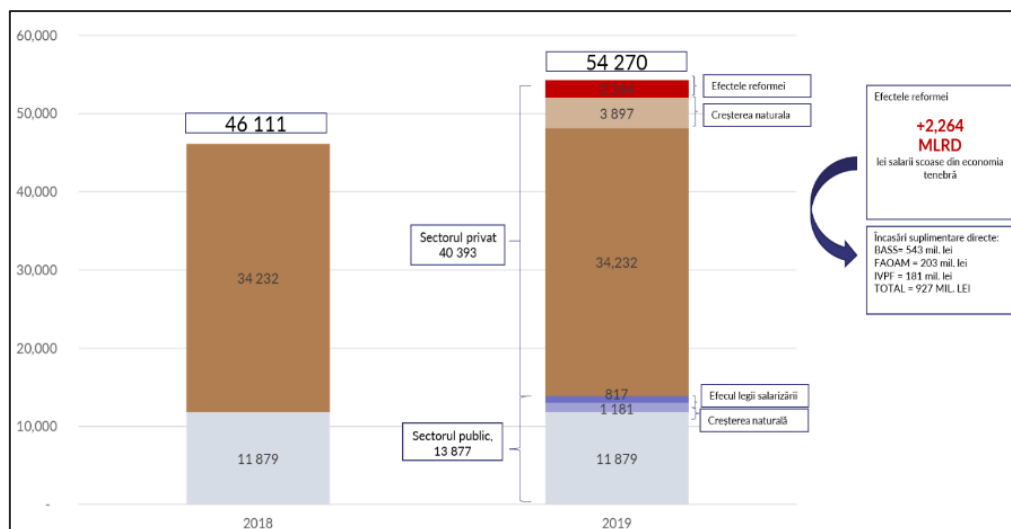

Figura 1. Efectele reformei fiscale în Republic Moldova din anul 2018 asupra creșterii/legalizării salariilor și efectele secundare asupra încasărilor bugetare.

Sursa: Elaborat de autor în baza informațiilor Biroului Național de Statistică

În acest context conchidem că reforma fiscală realizată în Republica Moldova în anul 2018, se încadrează în concluziile studiilor menționate supra în partea ce ține de alegerea corectă a tipurilor de impozite pentru atingerea scopului de creștere economică. Totodată, pentru evitarea reducerii veniturilor bugetare, care prin intermediul cheltuielilor publice investiționale, participă de asemenea la creșterea economică, considerăm binevenită consolidarea veniturilor bugetare prin raționalizarea facilităților fiscale în special pe componenta impozitelor indirecte (TVA).

Totuși, este de menționat că atingerea obiectivului de creștere economică urmează a fi realizat printr-un mix de politici, inclusiv cele legate de domeniile precum: justiția, educația, etc, or, în caz contrar efectele așteptate se pot transpune doar în ratări de venituri bugetare, redistribuirea inechitabilă a venitului național, etc.

Concluzii. Ca urmare a cercetării efectuate, menționăm următoarele concluzii:

- majoritatea studiile empirice, în special cele mai recente, constată o corelație între structura sistemului de impozitare și creșterea economică;

- conform studiilor analizate impozitul pe profit și pe veniturilor personale au capacitatea de a influența într-o măsură mai mare creșterea economică în comparație cu impozitele pe consum. Aceasta presupune că, în cazul adoptării politicilor fiscale orientate spre creșterea economică este necesar de a se pune accent în special pe impozitele directe, iar în cazul când se urmărește colectarea de venituri bugetare suplimentare - pe impozitele indirecte;
- măsurile de politică fiscală urmează să se axeze în special pe perfecționarea structurii sistemului de impozitare în comparație cu modificarea nivelului de impozitare;
- simplitatea și previzibilitatea – principii ce sunt stipulate în legislațiile fiscale, reprezintă condiții obligatorii ale sistemului de impozitare a căror absență influențează negativ deciziile de investiții pe termen lung a mediului de afaceri, acesta din urmă reprezentând catalizatorul creșterii economice durabile;
- un nivel înalt de impozitare nu reprezintă o „frână” în dezvoltarea economică a țării, iar un nivel redus al impozitării nu garantează asigurarea creșterii economice durabile;
- politică fiscală modernă trebuie să fie în concordanță cu obiectivele și așteptările politicii economice ale statului;
- un factor important în determinarea corelației dintre politica fiscală ce urmează a fi adoptată și impactul acesteia asupra creșterii sau stagnării economice este cercetarea comportamentului mediului de afaceri.

Referințe bibliografice:

1. Marșu L. Costuri văzute și nevăzute ale politicii fiscale. În: *Economistul*. 2011, nr. 16, p.23.
2. <http://www.let.rug.nl/usa/presidents/lyndon-baines-johnson/state-of-the-union-1964.php>.
3. Tanzi, V., and H. Zee. (2000). *“Tax Policy for Emerging Markets: Developing Countries.”* IMF Working Paper 35, International Monetary Fund, Washington, DC.
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0035.pdf>
4. Acosta-Ormaechea, S., and J. Yoo. (2012). *“Tax Composition and Growth: A Broad Cross-Country Perspective.”* IMF Working Paper 257, International Monetary Fund, Washington, DC. ISBN:9781616355678/1018-5941.
<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Tax-Composition-and-Growth-A-Broad-Cross-Country-Perspective-40067>.

5. Gaspar, V., L. Jaramillo and P. Wingender. (2016). "Tax Capacity and Growth: Is there a Tipping Point?" IMF Working Paper 16/234, International Monetary Fund, Washington DC. ISBN:9781475558173/1018-5941. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Tax-Capacity-and-Growth-Is-there-a-Tipping-Point-44436>.
6. Mansour, M., Schneider J. (2019). "How to Design Tax Policy in Fragile States", How-To Note No. 2019/004, International Monetary Fund, Washington, DC ISBN: 978-1-51350-815-3. <https://www.imf.org/en/Publications/Fiscal-Affairs-Department-How-To-Notes/Issues/2019/09/20/How-to-Design-Tax-Policy-in-Fragile-States-48512>
7. Abdel-Kader, K., De Mooij R. (2020). "Tax Policy and Inclusive Growth", IMF Working Papers WP/20/271, International Monetary Fund, Washington, DC. ISBN:9781513561561/1018-5941. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2020/12/04/Tax-Policy-and-Inclusive-Growth-49902>.
8. Arnold, J. (2008). "Do Tax Structure Affect Aggregate Economic Growth? Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries". Economics Department Working Papers, No. 643, ECO/WKP(2008)51. ISSN: 18151973. https://www.oecd-ilibrary.org/economics/do-tax-structures-affect-aggregate-economic-growth_236001777843.
9. EU Commission (2011). "Tax reforms in EU member states: Tax policy challenges for economic growth and fiscal sustainability", European Economy series 5/2011. ISSN: 0379-0991. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9ece6110-d781-4b0a-8739-29e8fd0eba2c/language-en>.
10. Myles, G. (2009). "Economic Growth and the Role of Taxation". OECD Economic Department, WP No 714. ISSN: 18151973. https://www.oecd-ilibrary.org/economics/economic-growth-and-the-role-of-taxation-aggregate-data_222781828316.
11. Macroeconomic effects of a shift from direct to indirect taxation: a simulation for 15 eu member states, Note presented by the European Commission services (DG TAXUD) at the 72nd meeting of the OECD Working Party No. 2 on Tax Policy Analysis and Tax Statistics, Paris, 14-16 November 2006. <https://www.oecd.org/ctp/tax-policy/39494151.pdf>.

THE EFFECT OF COMPANIES' ENVIRONMENTAL CONDUCT OVER THEIR BUSINESS PERFORMANCE

Florentina JOMIR,
ORCID: 0000-0001-9986-009
The State University of Moldova

CZU: 334.73:504.06:005.332.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388956>

Abstract: *In the context of ensuring sustainable development, the performance of businesses have come to be viewed from different perspectives: financial, operational, reputational etc. More recently, an increased attention has been directed toward the environmental aspect of a company's activity which, depicts the ways in which a company responsibly integrates the environment in its daily operating activities, how it measures its positive and negative impact over the environment and how it reports it. This is a particularly important subject considering the rise of sustainable practices all over the world and their support given from investors, regulators and the overall public.*

Key words: *environmental reporting, environmental disclosure, environmental impact measurement, financial performance, operational performance, cost*

Introduction: Over the past decades, numerous concerns have been raised by the international regulation bodies regarding environmental concerns and how the economic sector is negatively influencing the quality of life with respect to air pollution, climate change, plastic pollution and other major environmental pitfalls. Along these issues, the loss of biodiversity, ocean acidification, deforestation and other crucial key environmental threats, are putting economic activities at risk, as resources become scarce and investors, as well as the large public start comprehending the true value of the environmental conduct of companies.

On one hand, as stated in the Global Environment Outlook (GEO-6) Report, the drivers and pressures leading to an unhealthy environment “result from a continuing failure to internalize environmental and health impacts into economic growth processes, technologies and city designs.”. Recent studies have mentioned that “welfare losses due to pollution are estimated to amount to US\$4.6 trillion per year,” which is “about 6.2 per cent of global economic output” (Landrigan et al. 2018, p. 462). On the other hand, environmental protection and hazard prevention may generate major sources of economic opportunities. Roughly 10 years ago, the global economic value of ecosystem

services was estimated to be about US\$ 125 trillion (Costanza et al. 2014). 10 years later, the trend of shifting the industries away from the “create now, clean up later” process has become more imperative, in the context of globalization and innovation.

Scope: This thesis has the objective of inspecting the impact of environmental conduct on business performance from the perspective of several authors and offering the reader an insight into the benefits of adopting environmental-related practices.

Research methodology: The article was constructed mainly on theoretical, exploratory and descriptive research, which served as a basis for hypothetical-deductive and qualitative conclusions.

Results of the research: The question of the relationship between environmental responsibility and financial performance has been a subject of investigation by the community of business and society scholars for over 30 years (Orlitzky, 2008). Waddock and Graves (1997) opined that “any review of different theoretical proposals on the relationship between environmental responsibility and financial performance offers arguments for multiple possibilities: negative, neutral or positive:

–*Negative:* Premised on the fact that companies that behave responsibly are at a competitive disadvantage as they incur costs that they could otherwise avoid or would pass on to other agents (for example, employees, customers or government). Based on this reasoning, there are few economic benefits for socially responsible behavior, but there are many costs, thus leading to the expectation of an fall in the financial performance of the company (Friedman, 1970).

– *Neutral:* This is a denial of the existence of any kind of relationship, either positive or negative, between environmental behavior and financial performance. The authors that belong to this opinion (Makni et al, 2009; Ullman, 1985) argue that there are so many factors or variables that intervene between social-environment and financial performance that there is no reason to assume the existence of any relationship between the two variables, except possibly by chance.

– *Positive:* This third perspective is of the view that there is a tension between the explicit costs of the company (for example, payments to creditors) and their implicit costs to other agents (for example, product quality costs or environmental costs). So, a company that tries to reduce its implicit costs by means of socially irresponsible acts will incur greater explicit costs, the result of a competitive disadvantage (Cornell and Shapiro, 1987).

An increased number of initiatives have been developed regarding sustainability reporting and environmental performance measurement, such as: The International Integrated Reporting Council (IIRC), Account Ability’s

AA1000 Series, United Nations (UN) Global Compact’s Communication on Progress (COP), Organization for Economic Cooperation and Development Guidelines (OECD), International Organization for Standardization Standards (ISO). However, the lead framework of sustainability and environmental reporting are the guidelines of the Global Reporting Initiative (GRI), since they represent the most widely used benchmark by companies worldwide.

With these initiatives being catalysts for the practice of sustainability reporting, organizations have been enabled to measure and disclose more about their environmental practices over the years. As a result, according to The State of EU Environmental Disclosure in 2020 Report that reviews the environmental disclosures of the top 50 European listed companies with a combined market capitalization of USD 3.5 trillion, the latest reviews “show signs of improvement in the completeness and quality of aspects of environmental disclosure”. Thus, the following results have been achieved:

- 52% of companies fully disclosed the relevant environmental aspects of their business model.
- All companies disclosed environmental policies, however 30% did not clarify board and management level due diligence.
- All companies provided greenhouse gas emissions disclosures, however only 10% disclosed metrics on biodiversity.
- 68% referenced Task Force on Climate-Related Financial Disclosures, but only 18% adequately disclosed their resilience to different climate scenarios.

The results achieved are continuing to grow, as the report shows that compared to 2019, 6% more companies disclosed environmental aspects in their business models and 15% more, included environmental business model information in the mainstream report, incorporating it into the description of their core business strategy. The data above, clearly shows that companies have good reasons to allocate additional time resources to measure and disclose indices related to their sustainable performance. While the most important reason may be their willingness to contribute to the environment’s well-being, for the purpose of this paper, we will formulate and comment on two additional hypotheses:

Table 1: Comparison of environmental conduct benefits

Hypothesis 1	Hypothesis 2
The practice of environmental disclosure positively influences company’s investments and operational profitability	The practice of environmental disclosure increases company operational efficiency
1. Through emissions calculations and environmental reporting, an organization can present its valued	1. In order to reach certain environmentally related goals, it’s vital for the company to start its

<p>stakeholders with exact numbers in a transparent way. Providing information to stakeholders, whether they are consumers, investors, or value chain partners will improve an organization's relationship with those parties.</p> <p>2. A firm's negligence or irresponsible environmental behavior can lead to regulatory sanctions, a negative reputation in the eyes of the investors and other interested third parties (e.g., suppliers, customers). Consequently, this may affect the stock value of companies.</p> <p>3. Acquiring capital investment is vital for established businesses. Therefore, an investor will need to know the risks associated with their investment. Not having a clear picture of a particular company's risk profile is worse than the company not having a perfect score on all aspects of sustainability.</p> <p>4. In the recent years environment friendly companies have generated significantly higher stock returns compared to "brown" companies. This gap in the average returns of green and brown stocks was more pronounced during the first COVID-19 (coronavirus) wave in 2020, when the market crashed (Albuquerque et al., 2020).</p>	<p>sustainability journey by measuring the organization's current impact. This improves performance, which enables profits to increase, as well as makes the company more competitive in the rapid and dynamic market.</p> <p>2. The practice of environmental measuring and reporting creates opportunities for a better vision and strategy, which in turn would enable the company to make more effective decisions with positive long-term impacts.</p> <p>3. A company who performs environmental impact measurement and reporting, is automatically a company which adheres to the environmental accounting practices. By including environmental accounting activities, the company can better estimate the inputs used, outputs obtained, their size and value and their impact over the company's entire financial performance. This may lead to better budget executions and more precise forecasts.</p>
--	--

Conclusions: While the economic literature makes room for all justified opinions related to the interrelation between companies' financial performance and environmental conduct, the author believes that the arguments presented above sufficiently sustain the belief that an environmentally responsible company generates more benefits and manages to better mitigate threatful risks than incur costs which have a negative impact over its financial situation. Therefore, organizations should look into balancing their internal human,

financial and work resources with the environmental requirements of the countries it operates in, as well as with its desires to adhere to impactful environmental business practices.

Referințe bibliografice:

1. Albuquerque, R., Koskinen, Y., Yang, S., Zhang, C. (2020), "Resiliency of environmental and social stocks: an analysis of the exogenous COVID-19 market crash", *The Review of Corporate Finance Studies*.
2. Climate Disclosure Standards Board, "The state of EU environmental disclosure in 2020" (2020), <https://www.cdsb.net/nfrd2020>
3. Cornell, B., Shapiro, A. (1987), "Corporate Stakeholders and Corporate Finance", *Financial Management* 16(1).
4. Costanza, R., de Groot, R., Sutton, P., et al. (2014). "Changes in the global value of ecosystem services.", *Global Environmental Change-Human and Policy Dimensions*.
5. Ekins P., Boileau P., Gupta J., "Global Environment Outlook. GEO-6. Healthy Planet, Healthy People" (2019), <https://www.unep.org/resources/global-environment-outlook-6>
6. Friedman, M. (1970), "The Social Responsibility of Business is to Increase Its Profits", *The New York Times Magazine*.
7. Landrigan, P.J., Fuller, R., Acosta N., et al. (2018), "The Lancet Commission on pollution and health", *The Lancet Commissions Volume 391, Issue 10119*.
8. Makni, R; Francoeur, C., Bellavance, F. (2009), "Causality Between Corporate Social Performance: Evidence from Canadian Firms", *Journal of Business Ethics*.
9. Orlitzky, M. (2008), "Social-environmental responsibility and financial performance: A Research Synthesis", *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*, Oxford: Oxford University Press. Chapter 5.
10. Ullman, A. (1985), "Data in Search of a Theory: A Critical Examination of the Relationship among Social Performance, Social Disclosure, and Economic Performance", *Academy of Management Review*.
11. Waddock, S., Graves, S. (1997a), 'The Corporate Social Performance – Financial Performance Link, *Strategic Management Journal*.
12. Waddock, S., Graves S. (1997b), "Findings the Link between Stakeholder Relations and Quality of Management", *Journal of Investing* 6(4).

CUPRINS

AUTOR(I)	TITLUL	Pag.
Galina ULIAN, Irina Ștefania CIBOTARIU	Achizițiile publice durabile - factor important al gestiunii eficiente a banului public	6-9
Maria HĂMURARU, Mihaela BALMUȘ-ANDONE	Dezvoltarea universității sustenabile prin implementarea politicilor de reducere a impactului nefast asupra mediului înconjurător	10-13
Maria COJOCARU, Otilia MANTA	Clauze de sustenabilitate în legislația națională și internațională cu privire la achizițiile publice	14-18
Iulia CAPRIAN, Ionuț LOM	Implicarea societăților de asigurări în procesul de promovare a achizițiilor durabile	19-24
Ecaterina ULIAN, Lucia MOROȘAN-DĂNILĂ	Performanța sustenabilă versus performanța financiară: abordare comparativă	25-30
Adriana BUZDUGAN	Bune practici ale destinațiilor turistice durabile axate pe criteriile consiliului global pentru turism durabil (GSTC)	31-42
Veronica BULAT	Bune practici privind aplicarea marketingului verde	43-46
Boris COREȚCHI	Impactul modificării prețurilor asupra procesului de achiziție la produsele agricole din Republica Moldova	47-53
RUSU ELENA	Avantajele și beneficiile achizițiilor publice sustenabile (în context internațional)	54-60
Galina LUȘMANSCHI	Auditul conformității achizițiilor publice	61-67
Irina GOLOCHALOVA	Оценка периметра информативности отчета об изменениях капитала и его оптимизация: от концепции финансового капитала к концепции ассоциированного капитала	68-74

Mariana DOGA-MÎRZAC, Liudmila BAKHCHYVANZHY	Aspecte metodologice orientate spre funcționarea incubatoarelor de inovare din mediul universitar	75-80
Maria PAPANA	Promovarea transportului ecologic ca măsură de implementare a achizițiilor publice durabile în Republica Moldova	81-86
Alexandru CUZNETOV Olga TRETIACOV	Interferența contractelor comerciale în achizițiile publice	87-91
Lucia NEPOTU	Tendențele de comportament a consumatorilor în cumpărarea de produse ecologice	92-96
Natalia GAVRILAȘ	Invațământul superior – promotor al achizițiilor durabile	97-101
Viorica UNGUREANU	Rolul parteneriatului public-privat în dezvoltarea sistemului contabil: de la recunoașterea subvențiilor la capitalul de risc	102-111
Tatiana LUCA	Dezvoltarea durabilă a destinațiilor turistice	112-116
Dorel NOROC	Stimularea creșterii economice prin prisma structurii sistemului de impozitare. Efectele reformei fiscale în Republica Moldova din anul 2018	117-126
Florentina JOMIR	The effect of companies' environmental conduct over their business performance	127-131